

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 989

31. OŽUJKA 2022. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Maturalna ekskurzija u Mostaru

**Kruna srednjoškolskog
obrazovanja**

SADRŽAJ

5

Koalicije i stranke u kampanji
za parlamentarne izbore

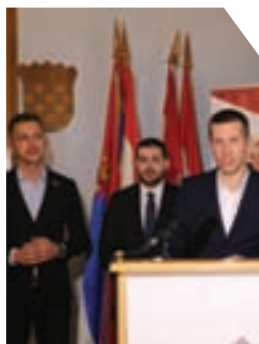
**Od 19 lista
osam manjinskih**

8

Susret Mladeži HDZ-a Hrvatske
i BiH i DSHV-a

**Povijesni susret mladih
Hrvata iz tri zemlje**

12

Dr. sc. Vujo Ilić, Institut za filozofiju
i društvenu teoriju

**Ovi izbori
će predstavljati
prekretnicu**

22

Časna sestra Cecilija Tomkić

**Svestranost
i muzikalnost
s Božjim blagoslovom**

26

Naši gospodarstvenici (LXXXI.)
**Ima li nade
za mliječne govedare?**

31

Knjižnica Ive Prčića mlađeg daro-
vana ZKVH-u

**Knjige na korist
zajednici**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Brani-
mir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov,
Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav
Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

**Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju**

Izborni dan

Danas (dan ranije zbog izborne šutnje) u rukama držite *Hrvatsku riječ*, a u nedjelju će vam u rukama biti glasački listić. Naravno, ukoliko odlučite iskoristiti svoje pravo i glasate. Nebitno je sada izlazite li na izbore kako biste glasali za nekoga ili protiv nekoga i što su i ovi izbori lišeni neizvjesnosti, jer pobjednici se – znaju.

Za zastupnička mjesta u republičkoj skupštini nadmetat će se kandidati 19 izbornih lista, a ukupno ih je 2.912, što znači da će u skupštinu ući tek svaki 11. Tko će zauzeti većinu mjesta – zna se. Lider naprednjaka ljestvicu je postavio na 60 posto, dok istraživanja koja su doduše rađena prije desetak dana, naprednjacima daju oko 57 posto zastupničkih mjesta. Upitno, dakle, nije tko će imati većinu već kako će biti rapoređena manjina. Koliko i kome, a tko će ostati iza zatvorenih vrata i novu šansu čekati na novim prijevremenim ili redovitim izborima. No, nekako sam uvjerena da poslije ovih izbora parlament ipak neće biti isti. Za početak, za razliku od izbora 2020. godine, kada je dio oporbe bojkotirao izbore, na ovim izborima brojne su oporbene liste, što je posljedica postizanja nešto boljih izbornih uvjeta, za što se oporba izborila što u direktnim pregovorima s vlastima, što u pregovorima u kojima su posredovali europarlamentarci, što znači da se politička borba vraća u institucije. Zatim, oporba je u kampanju ušla u jeku prosvjeda koje su potaknuli ekološki problemi, što je dalo nadu da ima onih koji su i dalje spremni (i hrabri) boriti se, izlaskom na prosvjede ili glasanjem za oporbu, što joj može u nedjelju donijeti koji postotak glasova više, što u konačnici znači nekoliko oporbenih opcija čiji će se glas ubuduće čuti s govornice najvišeg srbijanskog zastupničkog tijela.

Što se tiče predsjedničkih izbora, kao i kod parlamentarnih, dvojbe oko pobjednika nema. Vjerojatno već u prvom izbornom krugu. Možda sam u krivu, ali čini mi se da je drugi krug predsjedničkih izbora skoro pa nemoguć.

I na kraju, ne smijemo zaboraviti jednu važnu stvar: nije važno tko glasa, važno je tko broji glasove. Pripisuje se ova rečenica **Staljinu**, a je li je ili nije nekadašnji diktator izgovorio i nije toliko važno, koliko je porazno što je ona i danas aktualna.

Z. V.

Vlada Hrvatske podržala nastavak izgradnje Hrvatske kuće

Na 109. sjednici Vlade Republike Hrvatske, održanoj 23. ožujka, usvojena je odluka o nastavku financiranja izgradnje kapitalnog projekta hrvatske zajednice u Srbiji – Hrvatske kuće u Subotici, čime su podržani naponi Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji i platforme »HRvati ZAjedno«, čiji je nositelj Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, a koja je među programske prioritete uvrstila izgradnju ovog kapitalnog objekta u kojem će biti smješteno sjedište triju ključnih hrvatskih institucija.

Na spomenutoj sjednici predsjednik hrvatske Vlade **Andrej Plenković** rekao je kako se ovom odlukom Hrvatima i izvan Hrvatske i njihovim strateškim projektima daje dodatni značaj te predao riječ državnom tajniku Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Zvonku Milasu** da elaborira prijedlog odluke.

U svom izlaganju Milas je ustvrdio kako su skrb i zaštita, povezivanje i suradnja s Hrvatima izvan Hrvatske te jačanje međusobnih odnosa strateški interesi Hrvatske. Pojasnio je kako je Vladino Povjerenstvo za procjenu i utvrđivanje prijedloga projekata od strateškog značaja za Hrvate izvan Hrvatske na sjednici održanoj 17. veljače usvojilo prijedlog Odluke o proglašenju projekata od strateškog značaja za Hrvate izvan Hrvatske, koja je usvojena na jučerašnjoj sjednici hrvatske Vlade. »To su projekti čijom se provedbom unaprijeđuje položaj i kvaliteta života Hrvata, doprinosi očuvanju i njegovanju nacionalnog identiteta, hrvatskog jezika, kulturnog stvaralaštva i baštine i jača njihova povezanost s Hrvatskom«, rekao je Milas.

Milas je među projektima koje realiziraju hrvatske nacionalne manjine posebno istaknuo projekt Hrvatske kuće u Subotici. »Posebno ističem projekt izgradnje Hrvatske

kuće u Subotici, čijom će se realizacijom osigurati primjereno sjedište trima ključnim institucijama hrvatske zajednice u Srbiji – Hrvatskom nacionalnom vijeću, Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata i Novinsko-izdavačkoj ustanovi *Hrvatska riječ*.«

»Hrvatska kuća je kapitalni projekt hrvatske zajednice u Srbiji, ali ona svojom vidljivošću predstavlja mnoštvo ne toliko vidljivih projekata, napora i djelovanja naših ključnih institucija, vijećnika i djelatnika hrvatske zajednice. Mi smo talentirana i sposobna zajednica, sposobni realizirati ozbiljne projekte koji doprinose boljoj kvaliteti života, a kontinuitet podrške i blizina matične domovine čini da i mi kroz sve izazove ustrajno nastavljamo ulagati u naš narod«, izjavila je predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**.

Vlada Hrvatske, kako je istaknuto na sjednici, pruža sustavnu potporu projektima od strateškog značaja za hrvatsku nacionalnu manjinu, a od 2018. godine posebice se doprinosi stvaranju boljih uvjeta za položaj hrvatske zajednice u Srbiji, Mađarskoj, Crnoj Gori i Austriji.

(HNV)

Podrška Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata izbornoj listi br. 12

Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata sa sjedištem u Zagrebu, koja okuplja i zastupa interese nasilno protjeranih Hrvata iz Vojvodine tijekom prve polovice 90-ih godina 20. st., svojim je dopisom podržala izbornu listu »Zajedno za Vojvodinu – Vojvođani« te je pozvala pripadnike hrvatske zajednice u Republici Srbiji da izađu na izbore i glasuju za ovu listu – listu broj 12 za republički parlament.

U pismu Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, koji je potpisao predsjednik **Mato Jurić** stoji:

»Poštovani gospodine Žigmanov,

Povodom skorih parlamentarnih izbora u Republici Srbiji Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, sa sjedištem u Zagrebu, s velikim zadovoljstvom iskazuje punu podršku izbornoj listi 'Zajedno za Vojvodinu - Vojvo-

đani', u okviru koje sudjeluje i Demokratski savez Hrvata u Vojvodini.

Vi osobno i stranka kojoj ste Vi na čelu, najjasnije ste prezentirali javnosti stradanje Hrvata u Vojvodini za vrijeme Domovinskog rata i u Vama je naša Zajednica uvijek imala punu potporu, a svojim političkim djelovanjem dosljedno ste zastupali interese hrvatske zajednice u Republici Srbiji.

Svojom ste dugogodišnjom nesebičnom zauzetošću u zaštiti i ostvarivanju manjinskih prava Hrvata u Republici Srbiji zaslužili potporu svih pripadnika hrvatske zajednice u Republici Srbiji; stoga ih ovim putem pozivamo da u nedjelju 3. 4. 2022. godine izađu na izbore i daju svoj glas za izbornu listu 'Zajedno za Vojvodinu – Vojvođani', lista broj 12, – nositelj liste predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**.«

Od 19 lista osam manjinskih

*»Jaka, stabilna i pravedna Srbija«, »Ajmo ljudi«, »Novi ljudi«, »Novi optimizam«, »Promjena iz korijena«, »Zajedno možemo sve«, »Djela govore«, »Nada za Srbiju«, »Srbija nije na prodaju«, »Svoji na svome«, »Dosta nam je, aman, više ovog života, ne valja«, neki su od slogana na predstojećim parlamentarnim izborima * Stranke nacionalnih manjina zalažu se za bolji život i sudjelovanje u odlučivanju pripadnika nacionalnomanjinskih zajednica*

Po predviđanjima političkih analitičara budući parlament, nakon izbora 3. travnja, više neće biti monolitan, kao u prethodnom dvogodišnjem sazivu, i u njemu će, zahvaljujući i tome što oporba ovoga puta ne bojkotira izbore, biti više različitih političko-ideoloških opcija. U političkoj ponudi je 11 lista od ljevice do desnice i 8 nacionalnomanjinskih stranaka.

S kakvim programima i porukama izlaze političke stranke i koalicije na parlamentarne izbore sažeto ćemo predstaviti u ovome tekstu.

Od ljevice prema centru

Socijalistička partija Srbije, Jedinstvena Srbija i Zeleni izlaze na izbore s listom pod nazivom »Ivica Dačić – premijer Srbije« s rednim brojem 2. Njihov predsjednički kandidat je **Aleksandar Vučić**, a glavni adut im je **Ivica Dačić** kao kandidat za premijera. Jedan od najiskusnijih političara na srpskoj političkoj sceni Dačić je bio zastupnik u parlamentu, predsjedavajući Narodne skupštine, predsjednik Vlade, ministar unutarnjih i ministar vanjskih poslova. Upravo je dugovječnost ove stranke i Dačića adut i osnov njihove kampanje, kako je to Dačić poručio – njihova postojanost, nemijenjanje stavova, znanje i iskustvo znače kako »s njima nema neizvjesnosti«. »Jaka, stabilna i pravedna Srbija«, socijalna pravda, rodna jednakost i nacionalna sigurnost uz suradnju s Rusijom glavne su parole ove koalicije.

Lista s rednim brojem 14 se također poziva na političko iskustvo, u njihovom slučaju nekadašnjeg predsjednika Srbije **Borisa Tadića**, danas predsjednika SDS-a. Lista se zove »Boris Tadić – Ajmo ljudi« – Socijaldemokratska stranka – Nova stranka – 1 od 5 milijuna – Tolerancija Srbije – Ujedinjeni pokret zelenih Srbije – Bošnjačka građanska stranka – Stranka Crnogoraca«. Nositelj liste je stručnjak za javne financije **Goran Radosavljević**, koji je bio savjetnik u Vladi Srbije i državni tajnik u Ministar-

stvu financija. Lista nema svog predsjedničkog kandidata već podržava oporbene kandidate, ali nikog konkretnog. Osnov kampanje im je »novi ekonomski program« temeljen na reformama poljoprivrede i energetike, obrazovanja, zdravstva i socijalne politike.

Za razliku od prethodne dvije, koalicija »Moramo« je nova politička opcija koja nudi »nove ljude« okupljene uglavnom oko ekoloških tema. Predizborna koalicija pod rednim brojem 9 s punim nazivom »Moramo – Akcija – Ekološki ustanak – Čuta – Ne davimo Beograd« okuplja nekoliko stranaka i pokreta i lidera različitih ekoloških prosvjeda u cilju zaštite prirode i okoliša. Osnov kampanje koalicije »Moramo« su »novi ljudi« koji žele pobuditi »novi optimizam«. Zalažu se za decentralizaciju, socijalnu pravdu, funkcionalno obrazovanje, stvaranje takvih ekoloških i socijalnih uvjeta kako ljudi ne bi bježali iz Srbije već ostali u njoj.

Lista pod nazivom »Marinika Tepić – Ujedinjeni za pobjedu Srbije« pod rednim brojem 5 okuplja uglavnom stranke koje su 2020. bojkotirale izbore i organizirale brojne prosvjede kako zbog loših izbornih uvjeta tako i korupcije, te iznosili različite »afere« nositelja vlasti u prethodnom razdoblju. Ovu najširu oporbenu koaliciju čine Stranka slobode i pravde, Narodna stranka, Demokratska stranka, Pokret za preokret, Pokret slobodnih građana, Pokret Slobodna Srbija, Udruženi sindikat Srbije *Sloga*, Demokratska zajednica vojvođanskih Mađara, Vlaška stranka i Stranka Makedonaca Srbije. Nositeljica liste je **Marinika Tepić**, a kandidat za predsjednik ove koalicije **Zdravko Ponoš**.

»Promjena iz korijena« je slogan ove koalicije kojom poručuju da će »državu promijeniti iz korijena«, a osnovni ciljevi za koje se zalažu su »pravedna Srbija, ekonomski patriotizam, čovjek na prvom mjestu i život iznad profita«.

Na ove izbore izlazi i lista Grupe građana pod nazivom »Otete bebe – Ana Pejić« s rednim brojem 17 i 27 kandidata za zastupnike. Listu čine građani iz nekoliko udru-

ga roditelja koji sumnjaju da su im djeca oteta i nestala, iz udruga roditelja djece s autizmom, gluhih osoba, kao i iz udruge za legalizaciju kanabisa. Zalažu se za razrješenje slučajeva, kako tvrde, »sustavnog oduzimanja novorođenčadi od roditelja po rođenju, sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća«, ali najavljuju da će se baviti ostalim temama, a pod motom »Dosta nam je, aman, više ovog života, ne valja«.

Od centra ka desnici

Lista s rednim brojem 1 »Aleksandar Vučić – Zajedno možemo sve« nosi ime dosadašnjeg, i njihovog aktualnog kandidata za predsjednika Srbije, koji međutim nije i na listi za zastupnike. U njihovoj kampanji, osim predsjednika Vučića, aduti ove liste su i istaknuti stručnjaci, znanstvenici i umjetnici koji su među prvih 15 kandidata za zastupnike. Prva na listi je liječnica dr. **Danica Grujičić**, zatim slijede znanstvenici, umjetnici, sportaši sve do broja 15 na kojem je ime aktualne premijerke **Ane Brnabić**.

Bez izraženih ideoloških odrednica SNS nastavlja svoju dosadašnju politiku i retoriku kojom nastoji osvojiti glasače najrazličitijih političkih orijentacija. »Djela govore« je okosnica kampanje ove koalicije, kojom se pozivaju na sve što je urađeno u proteklom razdoblju, od kada su na vlasti, prije svega na ekonomskom i infrastrukturnom planu, tražeći od građana novi mandat kako bi se projekti nastavili i završili. Parola »Zajedno možemo sve« je moto njihove kampanje kojom poručuju da se ponose svojim rezultatima »koje su uradili s narodom« i koga dosadašnja premijerka poziva da »Srbija postane pobjednička zemlja«. Od početka rata u Ukrajini kampanja se usmjerila ka stabilnosti i sigurnosti Srbije u novim međunarodnim okolnostima.

Za razliku od SNS-a, na ove izbore stranke desne orijentacije, kojih ima više, izlaze s jasnijim ideološkim porukama. Tako se lista pod rednim brojem 6 »Dr. Miloš Jovanović – Nada za Srbiju« zalaže za obnovu Kraljevine Srbije, a predvode je Demokratska stranka Srbije i Pokret za obnovu kraljevine Srbije (Monarhisti) – Vojislav Mihailović. Nositelj ove liste je general-major u mirovini **Božidar Delić**, a njihov kandidat za predsjednika je dr. **Miloš Jovanović**, predsjednik DSS-a. Delić je kazao da će se boriti za bolji status boraca ratova devedesetih, a koalicija vodi kampanju na ideji borbe protiv partokratske države i obnovu kraljevine, te zahtijeva izmjenu izbornog sustava.

Koalicija »Suverenisti«, pod rednim brojem 10, zalaže se za slobodu i samostalnost države. Čine je stranka Dosta je bilo čiji je predsjednik **Saša Radulović** i nositelj liste. Drugi na listi je predsjednik Zdrave Srbije **Milan Stamatović**, a predstavnica Pokreta Živim za Srbiju trećeg partnera u koaliciji, doktorica **Jovana Stojković**, koja se zalagala protiv mjera i obveznog cijepljenja u epidemiji

covida, je peta na listi. Ova koalicija ima i kandidatkinju za predsjednicu Srbije – **Branku Stamenković**. Suverenisti se zalažu za »samostalnu, suverenu i slobodnu zemlju«, protive se globalizaciji, a njihova ključna poruka da »Srbija nije na prodaju« podrazumijeva »zdrav, nacionalni, patriotski program, zasnovan na stručnom i profesionalnom iskustvu«.

Druga lista koja se zalaže se obnovu kraljevine je lista »Boško Obradović – SP Dveri – Miloš Parandilović – Patriotski blok za obnovu kraljevine«, pod brojem 11. Prvi kandidat na ovoj listi i njihov kandidat za predsjednika države je **Boško Obradović**, predsjednik Srpskog pokreta Dveri. Drugi je **Žika Gojković**, koji predvodi Pokret za obnovu kraljevine Srbije. Zalažu se za očuvanje Koso-

va u sastavu Srbije, promjenu partijskog sustava, borbu protiv kriminala i obiteljske vrijednosti. Ova lista nudi novi koncept života kojim bi se riješila, tvrde, pitanja stambenog zbrinjavanja, ekološke održivosti, energetske sigurnosti i efikasnosti i humanog života posvećenog obitelji.

Kandidatkinja za predsjednicu Srbije **Milica Đurđević-Stamenkovski** istovremeno je i nositeljica liste kandidata pod nazivom »Srpska stranka Zavetnici« pod brojem 7 na parlamentarnim izborima. »Svoji na svome« je moto pod kojim Zavetnici vode kampanju, jer, kažu, »borit će se za slobodu naroda da bude na svojoj zemlji, svom ognjištu, živeći od svog rada«. Protive se partijskom zapošljavanju, progonu neistomišljenika, ulasku Srbije u Europsku uniju i NATO, a zalažu za očuvanje Kosova i tradicionalnih vrijednosti.

Lista broj 4 nosi naziv »Dr. Vojislav Šešelj – Srpska radikalna stranka«. Stranka izlazi bez koalicijskih partnera i na listi su samo članovi stranke, a nositelj liste je predsjednik stranke **Vojislav Šešelj**. Zanimljivo, Šešelj je do sada bio šest puta kandidat za predsjednika Srbije ali ovoga puta ne, sada se kandidira za premijera. »Šešelja za premijera« i »Pod zastavom Srbije« su parole njihove kampanje kojom se kandidiraju za »najsnažniju nacionalnu političku opciju u Skupštini Srbije, koja će biti brana ki-

danju KiM iz teritorijalnog integriteta Srbije, koja će uvijek zastupati Republiku Srpsku i njen opstanak, kao i nacionalni interes našeg naroda, poručuje Aleksandar Šešelj.

Nacionalnomanjinske stranke

Samostalno ili u koaliciji na izborima će se za ulazak u parlament boriti osam nacionalnomanjinskih lista.

»Savez vojvođanskih Mađara – István Pásztor« izlazi na izbore pod brojem 3 i s 250 kandidata na izbornoj listi. Listu predvode dosadašnji zastupnici **Bálint Pásztor**, **Elvira Kovács** i **Árpád Fremond**, a na njoj se ne nalazi ime nositelja liste. S oko 70.000 glasova je ova stranka u prethodnom sazivu imala devet zastupničkih mjesta, što im je cilj i ovoga puta kao i održavanje jake pregovaračke pozicije.

Listu bošnjačke nacionalne manjine pod nazivom »Muftijin amanet – Stranka pravde i pomirenja«, s rednim brojem 8, predvodi sin preminulog predsjednika i bivšeg muftije **Muamera Zukorlića** po kome lista nosi ime – **Usame Zukorlić**. Na popisu se nalazi 133 kandidata uglavnom iz Sjenice, Tutina, Novog Pazara i Priboja. Stranka se zalaže za povratak etike u politiku, interese bošnjačke zajednice i politiku pomirenja. U prethodnom mandatu ova stranka je imala tri zastupnika.

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini i stranka rusinske nacionalne manjine Zajedno za Vojvodinu nastupaju zajedno s listom »Zajedno za Vojvodinu – Vojvođani« pod rednim brojem 12, s 26 kandidata za zastupnike. Na prethodnim izborima za republički parlament ove dvije stranke su skupa s Ligom socijaldemokrata Vojvodine, Srbijom 21, Građanskim demokratskim forumom i drugima činile koaliciju Ujedinjena demokratska Srbija koja nije prešla cenzus od 3% (oko 30.000 glasova) te nisu imali zastupnike. Nositelj liste je predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**, koji se zalaže da se Vojvodina »vрати u parlament« kao i da se vrati »pravo Hrvata da sudjeluju u donošenju republičkih odluka«. Predstavnik Zajedno za Vojvodinu **Aleksandar Olenik** zalaže se da »o Vojvodini odlučuju Vojvođani« i da »ono što se proizvede u Vojvodini u njoj i ostane«.

Druga lista bošnjačke nacionalne manjine »SDA Sandžaka – dr. Sulejman Ugljanin« je pod brojem 13 na zbirnoj izbornoj listi. Predsjednik SDA Sandžaka, čije ime je u nazivu liste, nije na popisu od 45 kandidata, a prvi na listi je jedan od tri zastupnika koje je stranka imala u prethodnom sazivu **Enes Imamović**. Na početku kampanje su lideri ove stranke poručili kako je njihov cilj borba protiv »velikosrpske politike«, koja je »nanijela najveće zlo svim narodima na Balkanu u proteklom razdoblju«. Na prethodnim izborima je ova lista osvojila oko 24.000 glasova i imala tri zastupnika.

Za glasove albanske nacionalne manjine će se, kao i za glasove Bošnjaka, boriti dvije stranke, dvije liste koje su na prethodnim izborima imale zajedničku listu i osvojile 26.437 glasova, odnosno imale tri zastupnika.

Listu s deset kandidata i pod nazivom »Alternativa za promjene – Albanska demokratska alternativa«, s rednim

brojem 15, predvode bivši predsjednik Skupštine općine Preševo i predsjednik Albanske demokratske alternative **Shqipri Arifi** i predsjednik Pokreta za promjene **Sami Salihu**. Zalažu se za bolji život Albanaca u mjestima u kojima žive.

Druga lista albanske manjine ima deset kandidata, izlazi pod nazivom »Koalicija Albanaca Doline«, a predvodi je **Shaip Kamberi**. Ova lista se nalazi pod rednim brojem 16. Kao i prethodna lista, zalažu se za bolji život Albanaca, prije svega u Preševskoj dolini, odnosno lokalnim sredinama u kojima većinom žive.

S rednim brojem 18 na izbore izlazi »Romska partija – Srđan Šajn« ali, kao ni u više slučajeva na ovim izborima, ni predsjednik ove stranke po kojoj lista nosi naziv ne nalazi se na listi s petnaest kandidata za zastupnike već je prvi na listi **Saćip Saćipović**. Šajn je dva puta bio zastupnik, jednom samostalno, a drugi put na listi SNS-a. Zalažu se za borbu protiv diskriminacije, bolji život Roma, jednake uvjete zapošljavanja i bolje radne uvjete.

Na broju 19 nalazi se lista pod nazivom »Ruski manjinski savez – Milena Pavlović, Pavle Bihali Gavrin (Srpsko-ruski pokret, Srpsko-ruska partija *Vukovi*, Pokret Grka Srbiza)«, koju je u naknadnom postupku, nakon zaključivanja zbirne izborne liste, Republička izborna komisija proglasila, na osnovu presude Upravnog suda na osnovu žalbe koju su predstavnici te liste podnijeli nakon prvobitnog odbijanja proglašenja liste od strane RIK-a.

Priradila J. D.

Zbirna izborna lista

1. Aleksandar Vučić – Zajedno možemo sve
2. Ivica Dačić – premijer Srbije
3. Savez vojvođanskih Mađara – István Pásztor
4. Dr. Vojislav Šešelj – Srpska radikalna stranka
5. Marinika Tepić – Ujedinjeni za pobjedu Srbije
6. Dr. Miloš Jovanović – Nada za Srbiju
7. Milica Đurđević-Stamenkovski – Srpska stranka Zavećnici
8. Muftijin amanet – Stranka pravde i pomirenja
9. Moramo – Akcija – Ekološki ustanak – Čuta – Ne davimo Beograd
10. Koalicija Suverenisti
11. Boško Obradović – SP Dveri – Miloš Parandilović – PBOK
12. Zajedno za Vojvodinu – Vojvođani
13. SDA Sandžaka – Dr. Sulejman Ugljanin
14. Boris Tadić – Ajmo ljudi
15. Alternativa za promjene – Albanska demokratska alternativa
16. Koalicija Albanaca Doline
17. Otete bebe – Ana Pejić
18. Romska partija – Srđan Šajn
19. Ruski manjinski savez

Povijesni susret mladih Hrvata iz tri zemlje

»Na ovom sastanku Mladeži, pregovora je bilo i u svezi pozicioniranja Mladeži DSHV-a u Europskoj pučkoj stranci, to ćemo raspraviti na sjednici našeg predsjedništva u Zagrebu, vidjet ćemo što je u našoj moći i to ćemo pokušati«, rekao je Domagoj Ćorić. »Mladež DSHV-a radi za boljitak ovdašnje hrvatske zajednice, kako bi osigurali perspektivu i bolji život za svakog mladog čovjeka i europsku perspektivu države u kojoj žive«, rekao je Mato Lončar

Prošlog vikenda Mladež Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini bila je domaćin Mladeži Hrvatske demokratske zajednice iz Hrvatske i Mladeži Hrvatske demokratske zajednice iz Bosne i Hercegovine.

Poslije sastanka predstavnika mladeži HDZ-a Hrvatske i BiH i DSHV-a u Subotici u Domu DSHV-a, 26. ožujka, priopćeno je kako se tim susretom želi poslati poruka zajedništva i poduprijeti nastojanja ovdašnje hrvatske zajednice da dobiju zastupnika na izborima 3. travnja.

Mladež HDZ-a predvodio je zamjenik predsjednika Mladeži **Domagoj Ćorić** dok je Mladež HDZ-a BiH predvodio predsjednik Mladeži **Mate Lončar**. Predsjednik Mladeži DSHV-a **Marin Piuković** istaknuo je na konferenciji za medije važnost građenja zajedništva i razmjene iskustava i naglasio kako je ovaj susret povijesni dan, jer u 30 godina, koliko Mladež DSHV-a djeluje, nije bilo ovakvih susreta.

Ne okretati glavu od problema

Mato Lončar je naglasio kako i ovaj sastanak Mladeži iskazuje da hrvatsko zajedništvo nema granica.

»Mi, kao mladi Hrvati koji žive i djeluju u Bosni i Hercegovini, borimo se za jednakopravnost i opstojnost. Razumijemo naše sunarodnjake u Vojvodini i u želji zajedničke suradnje i razmjene iskustva došli smo ovdje biti moralna, prijateljska, ljudska i svaka druga podrška u svemu tome što Mladež DSHV-a radi za boljitak ovdašnje hrvatske zajednice, kako bi osigurali perspektivu i bolji život za svakog mladog čovjeka i europsku perspektivu države u kojoj žive«, rekao je Mato Lončar i naglasio kako su problemi mladih ljudi slični, kako u Bosni i Hercegovini, tako i u Hrvatskoj i Srbiji.

»Mi Hrvati koji živimo u Bosni i Hercegovini pokazali smo kroz sve ovo vrijeme kroz organizaciju Hrvatskog

narodnog sabora kako se uspješno štite interesi našeg naroda, uvažavajući i ostale političke dionike. U svezi promjene izbornog zakona u Bosni i Hercegovini vidjeli smo zaključke Europske unije, a sljedeći pregovori će biti organizirani na najvišoj razini, uz, da tako kažem, na najveće inzistiranje premijera **Andreja Plenkovića**, koji je u ovim trenucima velika podrška hrvatskom narodu u Bosni i Hercegovini«, rekao je Mato Lončar.

»Suradnja može biti ključna za povezivanje mladih Hrvata u tri zemlje. S time ćemo zato nastaviti, no problem

su brojna važna pitanja koja već 30 godina ostaju neriješena u BiH kao i u Srbiji. Od njih ne smijemo okretati glavu«, rekao je među ostalim poslije sastanka u sjedištu DSHV-a Domagoj Ćorić i istaknuo kako hrvatska Vlada posljednjih godina čini velike napore da pomogne sunarodnjake u Srbiji, a to na simboličan način naglašavaju i nedavni posjeti župana, zastupnika Hrvatskog sabora i visokih državnih dužnosnika hrvatskoj zajednici u Srbiji.

»Ovaj sastanak Mladeži nije samo u smislu neke takativne podrške nego jedne snažne poruke zajedništva. Suradnju ćemo nastaviti, a suradnja je općenito ključ

onoga što mlade ljude drži. Isto tako, bili su važni i nedavni posjeti petero zastupnika u Hrvatskom saboru, ovdje u Hrvatskom nacionalnom vijeću i DSHV-u, kao i posljednji posjet župana **Anušića**, a najavljeni su i drugi posjeti. Na ovom sastanku Mladeži, pregovora je bilo i u svezi pozicioniranja Mladeži DSHV-a u Europskoj pučkoj stranci, to ćemo raspraviti na sjednici našeg predsjedništva u Zagrebu. Vidjet ćemo što je u našoj moći i to ćemo pokušati«, rekao je Domagoj Ćorić.

Pozitivni ishodi

»Na sastanku smo razgovarali o podrškama koje će se pružati između ovih organizacija mladeži stranaka, a naglasak je bio na stavljanju Mladeži DSHV-a na međunarodnu političku scenu. Naša Mladež pokušat će u bližjoj budućnosti pristupiti Europskoj pučkoj stranci, koja okuplja kršćansko-demokratske stranke u Europskoj uniji«, rekao je Marin Piuković i iznio kako razlike između ovih mladeži stranaka postoje.

»Naša stranka je skromnih financijskih mogućnosti, a naše sestrinske organizacije Mladeži u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini su velike organizacije s mnogo većim kapacitetima. Mladež DSHV-a čine predstavnici iz svih dijelova Vojvodine, gdje su Hrvati organizirani i s njima imamo dobru suradnju, komunikaciju, pokušavamo pratiti što se događa na terenu, slušati njihove potrebe i zastupati njihove interese«, rekao je Marin Piuković.

Sastanku su nazočili i predsjednik Mladeži DSHV-a Podružnice Subotica **Ninoslav Radak**, članica Predsjedništva DSHV-a **Marica Stantić**, tajnica Mladeži **Antonija Rudić**. Pri kraju sastanka prisutnima se obratio i predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**, a na konferenciji za medije je rekao kako je stranka ponosna na mladež koja je posljednjih nekoliko godina intenzivirala komunikaciju i s Mladeži HDZ-a u Hrvatskoj i s Mladeži HDZ-a u Bosni i Hercegovini.

»Ta je suradnja do sada urodila cijelim nizom pozitivnih ishoda. Vrlo skoro će predsjednik Mladeži DSHV-a

biti na stažu u Europskom parlamentu, gdje će dobiti iskustvo rada, moći će neposredno vidjeti kako izgleda rad najvećeg zakonodavstvenog tijela Europske unije. Zahvaljući inicijativi predsjednika Mladeži Bosne i Hercegovine Mate Lončara, jučer, organizirana je maturalna ekskurzija učenika u Mostaru, koji ovdje pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku, uz značajnu financijsku podršku tamošnje ključne političke institucije. Ovakva vrsta suradničkih veza koja će pridonijeti boljemu poznavanju društvenih prilika i političkih zahtjeva Hrvata u Srbiji može, zalaganjem naših partnera u Hrvatskoj i BiH, rezultirati poboljšanjem našega društvenog položaja. S druge strane, tu je i zalaganje za rješavanje naših problema kroz stvaranje suradničkih mreža, okvira za moguće zajedničke programe, suradnji u prekograničnim programima. Suradnja se odvija kako bi pozitivne politike i znanja bile na djelu i na taj način snažimo našu poziciju u Srbiji. Ovakva vrsta događaja, posjeta, snažna je gesta, koju će i drugi iščitavati. U Mladeži Europske pučke stranke, čiji su članovi iz ovih mladeži stranaka iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine je i predsjednik Mladeži Srpske napredne stranke i to može biti poruka prema strukturama najjače ovdašnje političke stranke da politika integracije pripadnika hrvatske zajednice u srbijansko društvo mora počivati na pozitivnim politikama priznanja. Od slučaja gesta do uključivanja u procese donošenja odluka«, rekao je Tomislav Žigmanov.

Delegacija Mladeži HDZ-a Hrvatske i Bosne i Hercegovine posjetila je 26. ožujka i Hrvatsko nacionalno vijeće u Srbiji.

Na održanom susretu predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** predstavila je djelovanje Vijeća, dok je međunarodni tajnik HNV-a **Darko Baštovanović** prisutne upoznao s izazovima u području zaštite nacionalnomanjinskih prava hrvatske zajednice, a predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov s političkim prilikama Hrvata u Srbiji.

Z. Sarić

Maturalna ekskurzija u Mostaru

Kruna srednjoškolskog obrazovanja

»Nova prijateljstva koja sam sklopila, mjesta koja sam posjetila i sam osjećaj koji sam imala dok sam bila dio tako dobre ekipe je razlog zbog kog ću maturalnu ekskurziju pamtiiti čitav život«, kaže Nina Šarčević

Izvanredne aktivnosti koje su, iz svima poznatih epidemioloških mjera, utihnule protekle dvije godine sada su započele maturalnom ekskurzijom na koju su išli maturanti srednjih škola. Tako se ova generacija učenika prvi puta okupila na putovanju na relaciji Subotica – Mostar – Međugorje – Sarajevo – Subotica.

Na veliki maturalac uputili su se učenici cjelovite nastave na hrvatskom jeziku, ali i učenici koji su bar jedan ciklus obrazovanja završili na materinjem jeziku. Njih 49, učenici su Gimnazije *Svetozar Marković*, Politehničke škole i Medicinske škole u Subotici, te im se priključio i učenik Poljoprivredne škole u Bačkoj Topoli.

Iskustva koja će se pamtiiti

Svi maturanti složili su se oko istoga: ova je trodnevna ekskurzija (od 25. do 27. ožujka) bila nešto posebno, nešto što će se pamtiiti cijeloga života. Bez obzira na to što su bili iz različitih škola vrlo brzo su se svi uklopili i sprijateljili, a jedina zamjerka koju su svi imali jest da je trebala trajati još koji dan.

»Nažalost, mi smo generacija koja do sada nije često putovala, te nam je ovo bilo prvo zajedničko putovanje

u ove četiri godine koliko se poznajemo. Ekskurzija je doista bila odlično organizirana. Preljepa mjesta i znamenitosti smo vidjeli, a naša voditeljica **Nataša** se maksimalno potrudila da nam sva mjesta dočara na najbolji mogući način«, priča **Ana Horvacki**, učenica subotičke Gimnazije i dodaje kako su se svi lijepo uklopili i družili.

»Mislim da je upoznavanje s vršnjacima iz drugih škola dodatno pridonijelo zanimljivosti ekskurzije. Puno toga smo vidjeli, od mosta gdje je bila bitka na Neretvi, Mostara gdje smo imali odličan smještaj, prelijepe prirode kod vrela Bune, prekrasnog Međugorja do nezaboravnog Sarajeva. Sva ta mjesta su ostavila prelijepe dojame i upotpunila ovu trodnevnu ekskurziju«, kaže Ana.

Slično mišljenje ima i njena kolegica iz škole **Sara Vuković**, koja je također ekskurziju ocijenila odličnom.

»Imali smo priliku vidjeti predivna mjesta i znamenitosti. Prošetali smo se Mostarom navečer i ujutro, kako bismo vidjeli razliku u ritmu grada i osjetili noćni život. Sama ljepota Mostara ostavila je veliki dojam na mene. Posjetili smo Gimnaziju u Mostaru, gdje, kao i kod nas u Gimnaziji, postoji nastava na hrvatskom. Bilo je zanimljivo slušati i naučiti nešto o njihovoj školi i obrazovanju. Maturalna ekskurzija je nešto što se dugo pamti, sva

moja očekivanja su ispunjena i izuzetno sam zadovoljna ovim iskustvom.«

»Bilo mi je super, društvo je bilo odlično. Najviše mi se svidjelo kad smo bili u Sarajevu, iako smo tamo bili svega par sati. Sprijateljili smo se s vršnjacima iz drugih škola, s nekima više, s nekima manje, ali uglavnom smo se svi upoznali. Stvarno je bilo lijepo, a moglo je trajati koji dan duže i mislim da bismo se svi oko ovoga složili«, kaže **Leona Matković**, također učenica Gimnazije.

A s njom se odmah složio i **Danilo Milojević**, također iz Gimnazije koji je ekskurziju ocijenio odličnom, ali, kako je rekao, bila bi još bolja da su mogli ostati malo dulje.

»Sve je bilo odlično. Smještaj i hrana su bili izvrsni, a brzo smo se svi sprijateljili i provodili vrijeme skupa. Mostar je divan grad, a osobito mi se svidio stari dio grada. Moram reći da sam na vrelu Bune bio očaran ljepotom prirode. Okruženje i ljudi su mi unijeli neku pozitivnu energiju i baš sam se dobro osjećao. U subotu navečer nas je Nataša vodila u klub na tulum koji se ne zaboravlja, a ne mogu zaboraviti niti čuvene sarajevske čevape«, kaže Danilo.

Upoznavanje za budućnost

»Na maturalkoj ekskurziji je bilo odlično. Najviše mi se svidio Mostar. Iznenadio sam se koliko je zanimljiv i lijep grad, a nisam mogao ni zamisliti da ima tako puno novih građevina. Bili smo i na izvoru Bune koji me osobito dojmio veličinom i ljepotom prirode. Društvo je bilo raznoliko, ali to mi nije predstavljalo problem. Iako sam iz neke sasvim druge škole, trudio sam se sa svima družiti, te sam upoznao vršnjake, što je odlično iskustvo«, kaže **Josip Dulić**, maturant Poljoprivredne škole u Bačkoj Topoli.

Nina Šarčević maturantica je Medicinske škole, a o maturalkoj ekskurziji je rekla:

»Dojmove ne mogu dočarati riječima. Iako je trajala samo tri dana i dosta vremena smo proveli u putu, ljepšeg provoda nisam vidjela. Maturalna ekskurzija je nekako zaokružila naše školovanje. Nova prijateljstva koja sam sklopila, mjesta koja sam posjetila i sam osećaj koji sam imala dok sam bila dio tako dobre ekipe je razlog zbog kog ću maturalku ekskurziju pamtiiti čitav život«.

Nemaju samo učenici riječi hvale nego i profesori. Iz Politehničke škole na maturalku ekskurziju je išlo 24 uče-

nika, a po riječima profesorice građevinskih predmeta **Verice Ninković** na ekskurziji je bilo fenomenalno.

»Djeca su prezadovoljna ovom ekskurzijom, a meni kao razrednici ono što je bilo bitno jest da su djeca bila dobra, poslušna i zaista smo uživali. Organiziran je izuzetno dobar program i mislim da je Nataša odličnu stvar napravila kada smo posjetili Gimnaziji u Mostaru. Meni osobno je to bio vrhunac programa. Vidjeli smo na koji način oni rade i mislim da je ta suradnja sa školama i vršnjacima odlična. Svi su oduševljeni kompletnim programom, naravno učenicima je provod u večernjim satima nešto što će osobito pamtiiti. Upoznavanje s vršnjacima je odlično iskustvo, koje mislim da je jako bitno. Ova ekskurzija je okrunila njihovo četverogodišnje školovanje«, kazala Ninković.

Potpora mladih iz BiH

Ova, kao i druge izvannastavne aktivnosti u organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća imaju aktivnosti i programe usmjerene na stjecanje znanja, vještina i podizanje kvalitete nastave na hrvatskom jeziku. Hrvatsko nacionalno vijeće je uz podršku Hrvatske, projektnim i proračunskim sredstvima, kao i Hrvatima iz Bosne i Hercegovine, veći dio puta i programa financijski pokrilo, a na roditeljima je bilo samo sufinanciranje.

»Trudimo se da roditelji nemaju neke velike izdatke, te da svi mogu putovati. Ovoga puta su nam puno pomogli mladi HDZ-a u Bosni i Hercegovini koji su zahvaljujući suradnji s predsjednikom Mladeži DSHV-a **Marinom Pukovićem** bili upoznati s ovim programom. Oni su za sve učenike financirali smještaj u studentskom domu *Dom-pes* u Mostaru. Tijekom puta smo posjetili Mostar noću i danju, obišli smo Bunu, Međugorje, Sarajevo, Bašaršiju, a ono što bih osobito izdvojila jest da smo posjetili Gimnaziju u Mostaru, gdje se nastava, kao i kod nas, odvija na dva jezika – bošnjačkom i hrvatskom. Njihovi maturanti su nam predstavili svoju školu, a potom su i naši učenici predstavili svoje škole i obrazovanje na hrvatskom u Srbiji«, priča asistentica u obrazovanju HNV-a **Nataša Stipančević**, koja je uz profesore vodila učenike na ovu ekskurziju.

Ž. V.

Dr. sc. Vujo Ilić, Institut za filozofiju i društvenu teoriju

*Veoma je važno izborne prakse promatrati u njihovom širem političkom okruženju * Oko 10% svih zabilježenih aktivnosti tijekom izborne kampanje ima oblik kupovine glasova * Izborni uvjeti za nacionalne manjine se sporo, ali postupno unaprjeđuju * Stranke ili koalicije nacionalnih manjina sada mogu na lakši način doći do mandata nego prije dvije godine*

Ovi izbori će predstavljati prekretnicu

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Dr. sc. **Vujo Ilić** je politolog s istraživačkim interesom u području političkih sukoba i nasilja, metodama i dizajnu istraživanja, radnim iskustvom u području demokratskih institucija, izbora i partijske politike i regionalnim fokusom na Srbiju i Balkan. Doktorirao je usporednu politiku i metodologiju društvenih istraživanja na Centralnoeuropskom univerzitetu u Budimpešti i radi kao istraživač na Institutu za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu. S dr. sc. Ilićem smo razgovarali o predstojećim izborima i uvjetima u kojima se oni odvijaju. Kaže kako je informiranost građana o izbornom pro-

cesu u Srbiji, na žalost, na zabrinjavajuće niskom nivou, da se izmjene izbornih pravila nisu dotakle suštinskih problema koje ugrožavaju integritet izbora ali očekuje i da će se nakon ovih izbora »politička borba vratiti u institucije« i vjeruje »da bi to moglo demokraciji pružiti novu šansu«.

► **Kakvim ocjenjujete izborne uvjete na osnovu protekle kampanje? Jesu li bolji u odnosu na prethodne izbore? Je li, po Vašem mišljenju, bilo efekta od razgovora i dogovora vlasti i oporbe o poboljšanju izbornih uvjeta?**

Mnogo se toga promijenilo u okviru u kom se održavaju izbori samo u protekle dvije godine. Izborni zakoni nisu se dugo mijenjali, da bi se od 2020. do 2022. nakupilo toliko izmjena da su, poslije više od dva desetljeća, usvojeni potpuno novi izborni zakoni. Međutim, ma koliko to paradoksalno zvučalo, nekada se stvari mijenjaju upravo kako bi mogle ostati iste. Na osnovu svega što smo do sada vidjeli, ove izmjene izbornih pravila nisu se dotakle suštinskih problema koji ugrožavaju integritet izbora u Srbiji, a na koje domaće i strane organizacije, od CRTE do OSCE/ODIHR-a ukazuju više godina, a to su neravnomjerna medijska zastupljenost, neravnopravnost sudionika u kampanji, pritisci i uvjetovanje birača.

► **Je li se stanje u medijima popravilo?**

Pred svake izbore medijska zastupljenost postane nešto ravnomjernija, prije svega zbog obaveznih izbornih blokova na televizijama. Početkom ožujka zastupljenost predstavnika vlasti u proširenom *prime-timeu* televizija s nacionalnom frekvencijom smanjila se s 85 na 72 posto, a predstavnika oporbe porasla s 15 na 28 posto. Međutim, to se događa zbog većeg predstavljanja oporbenih kandidata u izbornim blokovima, dok se u redovitim informativno-političkim sadržajima zadržava izražena neravnomjernost. Drugi problem je medijska polarizacija. Dok mediji s nacionalnom frekvencijom imaju jasnu provladinu uređivačku politiku, kablovski kanali koji su kritički usmjereni, dopiru do manjeg broja gledatelja i, po nalazima OSCE/ODIHR-a, zbog manje pokrivenosti ne predstavljaju efikasnu protutežu provladinim medijima. Birači u takvom medijskom okruženju ne mogu formirati uravnoteženu, kompletnu sliku o izbornoj ponudi.

► **Kod nas se kampanja od vrata do vrata smatra najčešće pritiskom na građane, premda je takav oblik kampanje prisutan i drugdje u svijetu. Kada ovakvu kampanju smatramo pritiskom, a kada je dozvoljena i prihvatljiva?**

Često možemo čuti ovakva objašnjenja – kako su neke prakse ustaljene negdje u svijetu, i stoga nisu problematične u Srbiji. Međutim, veoma je važno izborne prakse promatrati u njihovom širem političkom okruženju. Kampanja od vrata do vrata po sebi ne bi trebala biti problematična i predstavlja ustaljenu praksu u razvijenim demokracijama, ali u tim demokracijama birači ne očekuju od stranačkih aktivista izborne pritiske i uvjetovanja, zlouporabu podataka o ličnosti ili pokušaje podmićivanja. Dakle, radi se o pratećim pojavama kampanje na terenu zbog koje su birači skeptični prema interakciji sa stranačkim aktivistima, radi se o subjektivnom doživljaju te interakcije – netko tu praksu osjeća kao pritisak i to moramo razumjeti i prihvatiti. Da je zaštita izbornih prava na višem nivou i da postoji veće povjerenje u institucije, ne bismo imali takvu negativnu percepciju terenske kampanje stranačkih aktivista.

► **Koja vrsta pritiska je i dalje prisutna prema relevantnim podacima?**

Najveći dio zabilježenih aktivnosti stranaka na terenu može se svrstati u klasičnu političku promociju, to su prije svega štandovi i ulične akcije, javni događaji, bilbordi itd.

Međutim, oko 10% svih zabilježenih aktivnosti tijekom izborne kampanje ima oblik kupovine glasova i s jedne strane je pogrešan, a s druge dodatno doprinosi neravnopravnosti između izbornih sudionika. Među tih deset posto aktivnosti izdvajaju se i zabilježeni su slučajevi pritiska na birače, gdje se njihove životne okolnosti – zaposlenje ili socijalna davanja na koja imaju pravo, koriste kako bi se oni uvjetovali i natjerali da iziđu na izbore i glasaju. Među biračima koji trpe ovakve pritiske, a do kojih je moguće doći, i s kojima je moguće razgovarati, izdvajaju se birači iz romskih zajednica, koji su zbog nepovoljnog socio-ekonomskog položaja najizloženiji ovakvim pritiscima.

► **U CRTI ste savjetnik za javne politike i istraživanja. Postoje li javne politike za nacionalne manjine i kakvim ih ocjenjujete?**

Iako se ne bavim konkretno javnim politikama vezanim za nacionalne manjine, moj dojam je da je pravni okvir zaštite i unaprjeđenja manjinskih prava u Srbiji uglavnom u skladu s međunarodnim normama i omogućuje ostvarivanje garantiranih manjinskih prava. Međutim, svjesni smo da u znatnoj mjeri, mogućnosti i njihovo ostvarivanje nisu uvijek u skladu i da različite nacionalne manjine imaju konkretne probleme koji bi mogli biti adresirani ukoliko bi se ovaj pravni okvir ispunio političkom voljom. Zato je predstavljeno nacionalnih manjina, ne samo u nacionalnim vijećima, već i u Narodnoj skupštini, važna, jer ona omogućuje adekvatno zastupanje interesa nacionalnih manjina.

► **Kakvim ocjenjujete izborne uvjete za nacionalne manjine? Zašto u Srbiji nema mehanizama da i manje brojne nacionalne manjine mogu ući u parlament i sudjelovati u odlučivanju na različitim nivoima vlasti?**

Izborni uvjeti za nacionalne manjine se sporo, ali postupno unaprjeđuju. Od izbora 2007. liste nacionalnih manjina sudjelovale su u raspodjeli mandata i ukoliko nisu prelazile izborni prag od 5%, a od 2020. sudjeluju u raspodjeli mandata s manje od 3% glasova, pri čemu im se količnik uvećava za 35%. Posljednjim izmjenama zakona smanjen je broj izjava birača neophodan za kandidiranje izborne liste nacionalnih manjina na 5.000. Pisci zakona su dodatno pokušali dati Republičkoj izbornoj komisiji ovlaštenja za sprječavanje zloupotrebe ovih posebnih uvjeta koje imaju manjinske liste, međutim, kao što smo već vidjeli, status se ponovo zloupotrebljava, i tek nam slijedi ozbiljan posao oko uređenja izbornog i partijskog sustava koji bi priznavao status manjinskih listi na osnovu faktičkog zastupanja interesa nacionalnih manjina. Mislim da je ovim posljednjim izmjenama dodatno omogućeno predstavljanje nacionalnih manjina – stranke ili koalicije nacionalnih manjina sada mogu na lakši način doći do mandata nego prije dvije godine i nadam se da će se glasovi birača iz manjinskih zajednica moći prevesti u zastupanje njihovih interesa u Narodnoj skupštini.

► **Proveli ste istraživanje stavova građana i građanki Srbije u svezi predstojećih parlamentarnih, predsjedničkih i lokalnih izbora. Koji rezultati su naj-**

važniji, koji iznenađujući, a koji, da tako kažemo, uobičajeni?

CRTA je krajem veljače provela istraživanje na reprezentativnom uzorku, čiji se glavni nalazi mogu naći na sajtu CRTE, o tome što ispitanici očekuju od ovih izbora. Možda najvažniji nalazi tiču se očekivanja da će izbori biti slobodni i poštjeni, koje ima 57%, dok ostali ne misle tako ili ne znaju, a 47% misli da neće biti pritiska i zastrašivanja birača, dok ostali misle da će biti ili ne znaju. To su postotci koji zabrinjavaju, prevelik udio stanovnika Srbije ima negativne stavove o integritetu izbornog procesa, a ono što posebno zabrinjava je da su ovi stavovi u veoma snažnoj vezi s time jesu li ispitanicima bliže partije u vlasti ili u oporbi i informiraju li se preko provladinih ili kritičkih medija. U Srbiji se stvaraju dvije paralelne realnosti i društvo se podvaja, a to nije dobro po legitimitet izbora i izabranih predstavnika. Jedan od rezultata koji me je iznenadio, pozitivno, je da preko dvije trećine ispitanika očekuje da će biti moguća dobra kontrola regularnosti izbornog dana i to što nema tako izraženog podvajanja kao kod drugih pitanja – ispitanici s obje strane političkih podjela vjeruju kako je moguće imati izborni dan u skladu s pravilima, to je razlog za optimizam.

► **U posljednje vrijeme se mnogo govori o utjecaju istraživanja javnog mnijenja na stavove građana i odlučivanje kako će glasati. Imaju li i kakvog utjecaja po Vašem mišljenju?**

Ankete mogu utjecati na izbornu volju birača na nekoliko načina. S jedne strane, mogu utjecati na neke birače da promijene mišljenje. Ukoliko na primjer birači vide da ankete listi koju najviše podržavaju ne daju izgleda da prijeđe izborni prag, mogu strateški odabrati da glasaju za drugu listu koja ima bolje izgleda. Na neke birače ankete imaju efekt »hvatanja u kolo« – glasanja za one koji po anketama imaju najveću šansu pobijediti. Na neke imaju i efekt pasivizacije – ako birač na osnovu anketa zaključi da neki kandidat ili lista uvjerljivo vode, može pomisliti da njegov ili njen glas nisu važni i da na dan glasanja ostane kod kuće ili uživa u prirodi. Ovo su sve uobičajeni načini na koji ankete mogu utjecati na birače. Poseban utjecaj ankete mogu imati kada im cilj nije istražiti stavove ispitanika već kroz ispitivanje utjecati na sugovornike. To je zloupotreba ankete u propagandne svrhe (*push poll* na engleskom) i može se raditi na takav način da se sugeriraju prednosti jednog kandidata ili se »ocrnjuje« drugi, često širenjem dezinformacija kroz formu pitanja.

► **Prema rezultatima Vašeg istraživanja 39% građana ocjenjuje da se stanje demokracije u našoj zemlji poboljšalo, a 28% ističe da se stanje pogoršalo i isto toliko da se nije promijenilo. S druge strane, prema indikatorima demokracije institucija koje se bave mjerenjem demokracije, stanje se uveliko pogoršalo. Kako tumačite ovako različite ocjene? Što utječe na građane kada je riječ o percepciji stanja demokracije?**

Institucije i organizacije koje ocjenjuju demokraciju rade to na različite načine i prateći drugačije metodologije, ali su suglasne u tome da demokracija u Srbiji u posljed-

njem desetljeću nazaduje ili u najboljem slučaju stagnira. Nema validnih indeksa koji bi ukazivali na trend napretka. Međutim, percepcija građana nije isto što i percepcija stručnjaka, i ne mora biti. Ogromna većina ispitanika koji smatraju da se stanje demokracije poboljšava naginju strankama na vlasti i vjeruju provladinim medijima. Njihovo razumijevanje demokracije je drugačije od onih ispitanika koji vide pogoršanje, demokracija se za njih svodi na osvajanje vlasti na izborima i na relativno neograničeno vršenje te vlasti. Radi se o većinskoj dimenziji demokracije, da onaj tko ima glasove većine birača formira vlast, i ona nije pogrešna, ali je nedovoljna, jer tako izabrana vlast mora biti ograničena vladavinom prava, podjelom vlasti i poštovanjem ljudskih i manjinskih prava. A upravo kada se analizira taj drugi, liberalni aspekt demokracije u Srbiji u prethodnom razdoblju, vidi se nazadovanje.

► **Često se govori kako je u Srbiji društvo izrazito podijeljeno. Nije li to normalno stanje u višepartijskim sustavima? U čemu se razlikuje ta podijeljenost u odnosu na druge zemlje?**

Demokracija je tip režima koji prihvaća društvene i političke sukobe kao neizbježne i kome je cilj te sukobe artikulirati unutar predstavničkih institucija. Demokratska kultura, koja se razvija dugotrajnim prakticiranjem demokracije, podrazumijeva da se utakmica između političkih neistomišljenika vodi na fer način, uvažavanjem činjenice da je i vlasti i oporbi osnovni cilj dobrobit države, do čega se može da doći na drugačije načine, i to je predmet političke debate. U politički visoko polariziranim društvima ovaj konsenzus se rastače. Odnos vlasti i oporbe prestaje biti odnos političkih protivnika već se druga strana predstavlja kao neprijatelji, a podrška njima izjednačava se s izdajom. Birači se okupljaju u svoje kampove i gledaju s nepovjerenjem na drugu stranu, prema kojoj ne očekuju fer odnos, jer im političke vođe objašnjavaju da ga ni oni nisu imali, niti bi ga dobili. Takve podijeljenosti razaraju demokratske institucije i to možemo vidjeti kroz povijest u nizu slučajeva u kojima je dolazilo do kraha demokracija. Iako Srbija još uvijek nije u takvoj situaciji, ona je predugo na putu da postane politički polarizirano društvo.

► **Neki analitičari smatraju da je utjecaj medija presudan na odlučivanje za koga će se glasati dok drugi osporavaju takvo mišljenje. Kakvo je Vaše mišljenje, jesu li presudni mediji ili neki drugi faktori poput političkih stavova, orijentacija, političke ponude oporbenih stranaka i drugih?**

Birači najvjerojatnije ne odlučuju za koga će glasati na osnovu jednog faktora već se radi o čitavom kompleksu utjecaja. Birači se rukovode ocjenom osobnih karakteristika kandidata, ocjenom rada vlasti, kao i orijentacijom prema najvažnijim temama i politikama. Kada razmotrite utjecaj medija na stavove birača, on je veoma važan, jer birači prije svega putem medija dobijaju informacije o kandidatima, radu vlasti i političkim temama na osnovu kojih formiraju sudove. Dugoročna partijska i ideološka orijentacija birača su također važne i one ih stabilnije usmjeravaju k nekim političkim opcijama. Tek onda mo-

žemo govoriti o kratkoročnim utjecajima kao što su kvaliteta određene kampanje, tip i okolnosti izbora i tako dalje. Nije isključeno da izuzetno osmišljene izborne kampanje i dobra izborna ponuda mogu dovesti do promjena u izbornoj orijentaciji birača, ali u najvećem broju slučajeva one nisu presudne.

► **Kakvo je znanje, informiranost građana o izbornom procesu?**

U Srbiji, nažalost, na zabrinjavajuće niskom nivou. U posljednjem *CRTINOM* istraživanju pitali smo ispitanike nekoliko pitanja kako bi procijenili informiranost i znanje birača o izborima. Građani su, naravno, upoznati da se 3. travnja održavaju izbori, ali skoro trećina građana (31%) nije znala da trebaju biti održani predsjednički izbori, skoro polovina (43%) nije znala da se održavaju parlamentarni izbori, dok više od polovice (58%) nije znalo da će biti lokalnih izbora. Što se tiče znanja o ostvarivanju biračkog prava, oko petine građana vjeruje da se ne može glasati bez obavještenja za glasanje, dok dvije trećine građana zna da se može glasati i bez obavještenja koja pred izbore stižu na kućnu adresu. Također, skoro trećina građana ne zna da je na sajtu Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave moguće provjeriti nalaze li

se u biračkom popisu. Ovi podaci oslanjaju se i na druge, iz prethodnih istraživanja, koja pokazuju da građani nedovoljno poznaju izborni proces i ukazuju na to da je neophodno dugotrajno obrazovanje i informiranje birača, od obrazovnih institucija do javnih medijskih servisa.

► **Na koncu, što očekujete od ovih izbora? Hoće li se stvari i u kojoj mjeri promijeniti u Srbiji poslije izbora?**

Ovi izbori će, bez obzira na ishode, predstavljati prekretnicu, prije svega jer se radi o kraju razdoblja bojkota demokratskih institucija, koji je trajao više od tri godine, od bojkota Narodne skupštine početkom 2019. godine, preko bojkota izbora 2020. godine do danas. Za demokracije su smjene vlasti ne samo korisne već su i uvjet da uopće govorimo o demokratskim režimima. Možda ćemo to vidjeti u travnju, možda ne. Ali svakako ćemo vidjeti vraćanje stranaka koje su do sada bojkotirale izbore u predstavnička tijela, nakon dužeg perioda. To neće biti nužno ista lica i iste stranke, došlo je u međuvremenu i do pregrupiranja unutar njih, ali će se u svakom slučaju politička borba vratiti u institucije i vjerujem da bi to moglo demokraciji pružiti novu šansu.

Photo: Zoran Drekalović

Između dva valjka

U ocjenjivanju lika i djela Laze Mamužića sasvim je dovoljno podcrtati fakte, koji govore za sebe. Bio je to političar svoje epohe. Dijelio je neke osobine svojih svjetskih idola, primao nezahvalne uloge... ali ipak zadržao bunjevačko golubije srce

Suspenzija »Cara Lazara« u ljeto 1902. razbila je koheziju njegove stranke. Jedan dio njegovih ljudi okupio se oko **Miška Prčića**, kandidata za gradonačelnika na izborima prosinca 1902. godine. Drugi pak su prešli u Neodvisnu stranku **Šimuna Mukića**, a treći (poput brijača i pučkog pjesnika **Staniše Neorčića**) u Gazdački krug **Károlya Bíróa**. Eliminiran iz političkog života i stavljen pod istragom, **Lazo Mamužić** nije imao mnogo izbora. Objavio je koncem 1902. brošuru *Védelem* (*Moja obrana*), u kojoj tvrdi da je on, nasuprot onima koji tvrde kako je davao Hrvatima vjetar u leđa, gušio svaki njihov pokret u Subotici.

Lazar Mamužić

Ukratko rečeno, Lazina vlada nalazila se između dva valjka. Hrvati su zahtijevali pobjedu svoje nacionalne politike (hrvatsku nastavu i postavljanje Hrvata u Gradsku kuću), a Mađari bržu asimilaciju Hrvata. Iako je praktično iskorijenio hrvatsku riječ u školama, Mamužić je donekle usporio asimilaciju postavljanjem većeg broja hrvatskih sinova u gradsku administraciju. Njihov broj će se smanjiti po dolasku na vlast Károlya Bíróa. Ako su pod Mamužićem Hrvati barem mogli postaviti pitanje hrvatske nastave pred školskim odborom, pod Bíróom nisu uživali čak ni privid demokratskih prava.

Ukratko rečeno, Lazina vlada nalazila se između dva valjka. Hrvati su zahtijevali pobjedu svoje nacionalne politike (hrvatsku nastavu i postavljanje Hrvata u Gradsku kuću), a Mađari bržu asimilaciju Hrvata. Iako je praktično iskorijenio hrvatsku riječ u školama, Mamužić je donekle usporio asimilaciju postavljanjem većeg broja hrvatskih sinova u gradsku administraciju. Njihov broj će se smanjiti po dolasku na vlast Károlya Bíróa. Ako su pod Mamužićem Hrvati barem mogli postaviti pitanje hrvatske nastave pred školskim odborom, pod Bíróom nisu uživali čak ni privid demokratskih prava.

Mamužić i Bíró

Lazina vladavina imala je odlike autokratizma. Međutim, Lazo, i pored svih svojih mana, nije bio ni približno

tako grub i netaktičan kao nasljednik Bíró, posljednji predratni načelnik Subotice, pod čijom upravom su međunarodni odnosi u gradu postali toliko narušeni da je separatizam postao neizbježan. Mamužić je primjenjivao silu koliko je to bilo nužno. Bio je sklon nagodbama. Davao je prostora drugima, čak i svojim neistomišljenicima. U javnom nastupu je bio teatralan, originalan, pomalo i urnebesno. Primjerice, kada je opravdavao podizanje vojarnje, pozivao je na politiku njemačkog kancelara **Bismarcka**. To je dalo povoda šali jednog vijećnika, koji je zamijetio da je Bismarck zapravo Bunjevac, čije pravo ime glasi Bizsi Markó (igra riječi, »biži, Marko!«). Bíró, recimo, nije trpio ni najmanje disonantni ton. Lazo je bio okružen suradnicima koji su mu praktički radili o glavi. Takav je, primjerice, bio nadžupan **Endre Schmausz**, koji je kasnio na posao. I u takvim uvjetima Lazo je maestralno plivao.

Bíró je, s druge strane, bio alergičan na neposluš. Nije mogao podnijeti u svojoj sredini ni jednog takvog čovjeka koji nije 100% uz njega. Tako je sa zadovoljstvom primio ostavku na gradsku službu od **Josipa Vojnića Hajduka**, člana društva Kolo mladeži. Protivnicima nije davao nimalo prostora. Suprotno Lazi, snagu je pokazivao na slabima. Gazio je osnovna ljudska prava, što se u konačnici pokazalo kobno po sudbinu Subotice. Zabranjivao je hrvatske predstave, kolportažu *Nevena* itd. Kerskog župnika **Blaška Rajića** javno je žigosao kao judaša (izdajnika) 1914. godine. Naime, Rajića je gradska skupština izglasala za župnika sv. Roka 1911. godine. Međutim, Blaško nije smatrao nužnim da se odužuje Bíróu, kako je ovaj očekivao, nego je radio po svome. Razvio je rodoljubivi rad među svojim sunarodnjacima, što je Bíró vidio kao izdaju.

Zaklada za siromašne Hrvate

Posljednja dva desetljeća svog života Lazo je proveo uglavnom povučeno. Pred parlamentarne izbore siječnja 1905. izmorio se sa svojim protivnicima, članovima

 Paviljoni Gradske bolnice čija je izgradnja završena krajem 19. stoljeća

bivšeg Kola mladeži (**Stipan Matijević**), te zajedno s njima i još nekim prvacima (**Miškom Prčićem** i **Lukom Pleskovićem**) osnovao Demokratičnu općinsku stranku (listopada 1904.). Početkom 1906. osnovao je dioničarsko društvo za tvornicu salame. U odbor su pored ostalih ušli Luka Plesković i subotički nadžupan **Sándor Purgly**. Plesković je bio čovjek rijetkih džentlmenskih manira, koji ni pod jednim režimom nije izgubio ljudsko lice nego potpuno uvažavao želje i napore rodoljubivih Hrvata, iako se od njih distancirao i prihvatio mađarski identitet. Upravo zato je bio izabran 1918. za državnog povjerenika za Suboticu. Lazo je 1907. oslobođen svih optužbi za loše vođenje gradskih financija, što je velebno proslavio.

Ostavio je veliku fondaciju za bunjevačke studente i Katoličku crkvu. Taj fond imao je između ostaloga 150 lanaca prvoklasne subotičke zemlje. Koncem 1940. na sjednici odbora koji je upravljao zakladom razdijeljeno je 130.000 dinara kao božićnica subotičkoj sirotinji, u prvom redu njegovoj najbližoj rodbini, koja je onda bila siromašna. Umro je u ljeto 1916. godine. Poslije Prvog svjetskog rata odlukom gradske uprave (magistrata) u sklopu mijenjanja starih naziva u jugoslavenskom duhu jedna ulica u V. kvartu (Péter utca) preimenovana je u Laze Mamučića (rujna 1920.).

Tvorac nove Subotice

Lazo je ostavio neizbrisiv trag u graditeljstvu Subotice, koji mu nije priznavan iz mnogih razloga. Njegovi sunarodnjaci su možda bili najžešći kritičari. Zamjerali su mu što je nove zgrade podizao gotovo isključivo iz zajma: »Zidao je bolnicu (iz zajma), gimnaziju, pučke škole, ze-

mljodilsku školu, kasarnu, preparandiju – sve iz zajma«. Također su dovodili u pitanje probitačnost tih zgrada: »Mi smo nazidali mnoge, krasne pučke škole, mi smo proširili veliku crkvu, mi smo postavili kamenom drumove, mi smo zidali ciduljarnicu, carinare, dernicu; uz privolu Bunjevaca zigja Lazo Mamučić veliki špitalj, ubožnicu, praeparandiu, gymnaziu. I sve ovo za kratkih desetak godina, sve ovo sa bunjevačkim voškovima. Ali ne na njevu želju. Bunjevcima je po volji jedino zidanje crkve u Keru i Senti«. Peštanski časopis *Otthon* donio je u srpanjskom broju od 1901. članak o Subotici (29 strana s 21 slikom), koji prikazuje Suboticu u svjetlu modernog grada. Istina, s puno osnova se može tvrditi da je članak plaćena promocija, ali i kao takav pruža zanimljiv uvid u to vrijeme.

Povjesničar **Mirko Grlica** je pobrojao Lazina građevinska postignuća: kapela sv. Roke, crkva i plebanija u župi sv. Terezije, dvije osnovne škole u centru grada, zatim u II., III. i IV. kvartu, popravak školskih zgrada u III., V. i VIII. kvartu, sedam vrtića, nove crkve sv. Jurja i sv. Roka, kao i sedam trošarina, kompleks bolničkih objekata i zgrada sirotišta, domobranska i domobranska-husarska vojarna, gradska gimnazija i Učiteljska škola i zgrada Sudbenog stola. Osim zgrada, izgrađeno je tri trga (dva u Subotici, jedan na Paliću), posađeni drvoredi po ulicama, probušena 24 arteska bunara. U centru je napravljen trotoar od asfalta, a u ulicama na periferiji od cigala. Izgrađen je park na Paliću. Bagremom je zasađeno 3.000 kJ pješčare, a vinogradi su podignuti na 2.200 kJ. Grad je dobio električni tramvaj i električnu struju, vatrogasnu kasarnu, mrtvačnice u grobljima sv. Roke i sv. Jurja i tvornicu putera.

Vladimir Nimčević

Donosioci demokracije

Čuvenog fizičara **Alberta Einsteina** upitali su nakon upotrebe prvih atomskih bombi što misli kako će izgledati Treći svjetski rat. On je odgovorio: »Ne znam, ali znam, da će se Četvrti svjetski rat voditi kamenim sjekirama«. Slušajući vijesti, ali i komentare povodom najnovijeg rata između Ukrajine i Rusije mnogi govore o početku nekog trećeg velikog ratnog sukoba na našem planetu, naravno ne baš o totalnom atomskom ratu nego o upotrebi taktičkog atomskog naoružanja kao što su »pametne« krstareće rakete punjene osiromašenim uranijem, a spominju se kemijska i biološka sredstva za masovno uništenje.

Donosioci demokracije: »pametna« raketa

Danas u medijima, zahvaljujući i društvenim mrežama, gledamo i jedan do sada neviđeni propagandni rat. Gledamo rijeke izbjeglih žena, s malom djecom, kućnim ljubimcima, bez muževa (koji ratuju protiv agresora), vidimo razrušene višekatnice, mostove, uništene tenkove, slušamo kontroverzne izjave o poginulim i ranjenim civilima, posebno o djeci i vojnicima. Rođen sam poslije Drugog velikog rata i od malih nogu živio sam s »rezultatima« bombardiranja. Naime, Subotica je nekoliko puta bombardirana 1944., od strane Engleza, a kako tada još nisu postojale »pametne bombe« nekoliko ih je pogodilo i stambenu kuću preko puta naše. Jedan zid u našem stanu je bio i puknut, a na fasadi se vidjela ogromna rupa od gelera. Ostaci zidova su nam poslužili kao malo igralište, a kasnije smo se igrali na velikim ruševinama kod Franjevačke crkve. Da je u to vrijeme netko imao kameru i današnje medijske mogućnosti mogao bi napraviti odlično »srceparajuće izvješće« o civilnim žrtvama i zločinima savezničkih bombardera.

Prvi rat u susjedstvu

Godine 1956., kada smo se pomirili sa SSSR-om, moja baka s majčine strane mogla je doći u posjet iz Mađarske. Njen posjet se produžio jer je izbio revolucija u susjedstvu čiji je cilj bio uvođenje socijalizma s »ljudskim likom« i da vojska SSSR-a napusti zemlju koja je proglasila neutralnost. Rusi su se stvarno povukli iz Mađarske budući

da je i dio trupa, dugo godina »privremeno stacioniranih«, otvoreno simpatizirao s revolucionarima (i kod njih je bila ista ili gora situacija). Poslije su se ruski tenkovi vratili, na poziv »naprednih snaga« da slome »fašističke i kontrarevolucionarne« snage. Mi smo svakodnevno slušali radio *Slobodna Europa* koja je izvještavala o herojskoj borbi revolucionara protiv ruskih tenkova, koje su uništavali »molotovljevim koktelima« na ulicama Pešte; ohrabivali su Mađare govoreći kako uskoro stižu anglo-američki padobrancu u pomoć. Naravno, ništa od toga. Tadašnji NATO strogo se pridržavao dogovorene podjele interesne sfere i mirno su gledali kako Sovjeti drugi put u roku od desetak godina uništavaju grad. To smo imali prilike i vidjeti kada smo sljedeće godine prvi put bili kod rodbine u glavnom gradu Mađarske. Sjećam se porušenih četverokatnica u jednom širokom bulevaru. Slično se dogodilo i 1968. u tadašnjoj Čehoslovačkoj. Sovjeti su pacificirali obje zemlje. Nekako imam dojam kako će se isto dogoditi i narednih mjeseci, kada Rusi osvoje planirane granice.

Pametne bombe nad mojom kućom

Bez zalaženja u neku dublju i detaljnu analizu u ne tako davnom »domaćem ratu« bivša JNA je krenula tenkovima autocestom u »nepoznatom pravcu« i primjenjivala sadašnju »rusku ukrajinsku taktiku« – opkolili su topništvo gradove koji su bili strateški važni i uporno su ih granatirali. Neke su i uspjeli privremeno zauzeti. Konac ratovanja je bio da su NATO zračne snage, poslije višemjesečnih pregovora o Kosovu, počeli bombardiranje strateških ciljeva tadašnje SR Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) – mostove, radio odašiljače, radarska postrojenja itd. Budući da stanujem na obodu grada od mene se u zračnoj liniji od cca 300 m nalazila velika radarska stanica, vidljiva i s Paličkog puta. Jedne večeri oko 22 sata navečer čuo sam ogromnu eksploziju zbog koje se zatresla cijela kuća. Istrčao sam van, automatski sam pogledao u vis i tada sam vidio užareni trag »pametne« rakete koja je letjela k radaru. Odmah sam se vratio na sigurno i čuo sam i drugu eksploziju. Poslije desetak minuta vidio sam kako dva ambulanta vozila jure ulicom u pravcu napadnutog postrojenja. Te večeri još jedna raketa je pala u naš kraj, bila je to »Stipanova kuća« koji se baš pripremao za večeru. Sutradan sam otišao tamo i vidio sam da ta raketa nije doletjela iz istog pravca s kojeg je došla »moja raketa«; učinilo mi se da je ona ispaljena da pogodi krstareću raketu. Službeni izvještaj nikad nije spominjao uništeni radar niti ranjene vojnike. Zato ne vjerujem manjim ili većim »donosiocima demokracije«, jer velike sile misle o »biznisu« a ne o »demokratizaciji«. A proizvodnja oružja je izuzetno profitabilan biznis. I na žalost, u nacionalno složenim sredinama uvijek nađu pogodnog »potpaljivača« ratne vatre.

Dar za bogaćenje duha

Nema, vjerojatno, osobe koja se ne obraduje daru; otvoreno mu se raduju djeca, ali na svoj način i stariji. Iako ima izreka na tu temu, teško je ipak ustanoviti tko se tom činu više veseli: onaj koji daje ili onaj koji prima dar. Kome god u ovom trenutku srce bilo punije, jedna vijest u ovom broju *Hrvatske riječi* zacijelo je razgalila (možebitno i zaintrigirala) duše svih istinskih ljubitelja knjiga. Naravno, riječ je o donaciji **Hrvoja Prčića**, koji je Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata (ZKVH) darovao zaostavštinu svoga oca **Ive Prčića** mlađeg koja broji više tisuća naslova.

»U ovoj knjižnici je cijeli jedan život, jer Ive Prčić nije bio običan čitatelj nego intelektualac koji je smatrao da mu je sve potrebno kako bi imao sveobuhvatan pregled života«, prokomentirala je donaciju voditeljica kulturnih djelatnosti u ZKVH-u **Katarina Čeliković**.

Ako u obzir uzmemo činjenicu da Zavodova knjižnica trenutno, zajedno s periodikom, broji oko pet-šest tisuća naslova, nije teško zaključiti kako će donacija Hrvoja Prčića udvostručiti knjižni fond ove institucije i po broju je približiti i Bunjevačko-šokačkoj knjižnici *Ivan Kujundžić*, ali i franjevačkoj knjižnici. Kada već netko, poput Ive Prčića mlađeg, cijeloga života skuplja knjige, onda je lako predvidiv i sadržaj takve kućne knjižnice, a što nam je Katarina Čeliković samo potvrdila. Ima tu mnoštvo naslova iz područja zavičajne književnosti, teološko-katehetske literature, povijesti književnosti, pedagogije, beletristike, periodike... pa sve do referentne literature – mnoštva enciklopedija i rječnika. Riječju: što ti srce poželi. Poput Ali-babine špilje u kojoj, namjesto blaga, šljašte korice, a među njima, naravno, i one koje se danas već svrstavaju u raritete.

Ono što će također obradovati istinske zaljubljenike knjiga – a budimo iskreni: danas je takvih sve manje – jesu riječi Katarine Čeliković kako će one s polica njihovog zavičajnog fonda biti dostupne zainteresiranim čitateljima. Ne baš kao na posudbenom odjelu Gradske knjižnice, ali svakako kao u njezinoj čitaonici. Naravno, kada za to »dođe vrijeme«, jer je zaista razumljivo da za toliki broj naslova treba pronaći i odgovarajući prostor, pa bio on u sadašnjim gabaritima ZKVH-a ili pak budućega Hrvatskog školskog centra ili Hrvatske kuće, svejedno.

Mogao je Hrvoje Prčić, koji već odavno živi u Zagrebu, nakon prodaje stana u Subotici s ovim dijelom zaostavštine svoga oca uraditi što je htio: prodati knjige nekom antikvaru i dodatno zaraditi koliko-toliko lijepu svotu novca, parcijalno ih darovati na više strana sebi dragim osobama; mogao je dio njih i ponijeti u grad u kom živi. Ovim činom, međutim, Hrvoje se Prčić svrstao uz bok pokojnih **Bele Gabrića, Jakova Kopilovića i Ane Gabrijele Šabić** kao najvećih ovdašnjih donatora knjiga koji su svoje privatno duhovno bogatstvo razdijelili na opće dobro i korist.

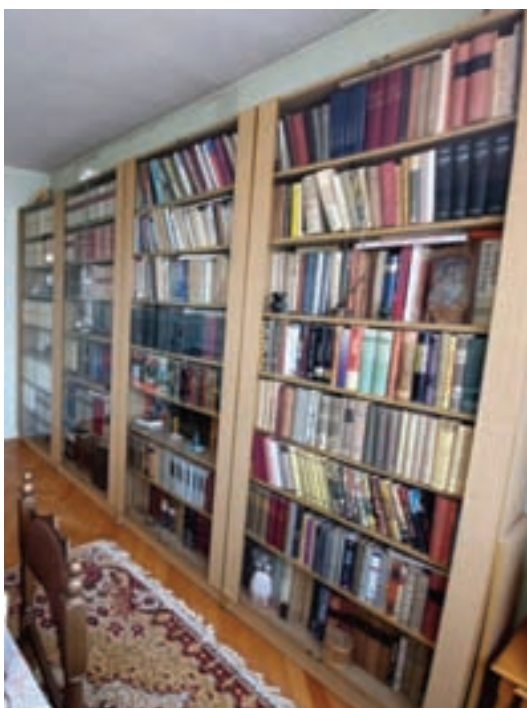
Nije u ovome trenutku toliko bitno niti gdje će točno biti smještene darovane knjige koliko je bitna njihova daljnja sudbina, jer su beletristika, periodika, zavičajna književ-

nost, enciklopedije i rječnici živi samo onda ukoliko se otvore nečijim rukama i čitaju nečijim očima. Prava je to prilika i za nastavnike i njihove učenike, ali i za studente i sve radoznalce i ostale knjiške moljce da u dogledno vrijeme posjete ubuduće značajno obogaćenu knjižnicu ZKVH-a i na policama potraže naslove koji se od njih traže da pročitaju ili koje sami traže u svojim istraživanjima.

U vrijeme kada je i donacija od nekoliko desetaka ili stotina knjiga vrhunski događaj i za institucije poput Gradske knjižnice i njihovih filijala po okolnim mjestima (koje također na policama imaju tek po nekoliko tisuća naslova) višestruko brojniji dar Hrvoja Prčića knjižnicu ZKVH-a čini respektabilnom (i »konkurentnom«) ne

samo u nacionalnim nego i u lokalnim okvirima. Prilika je ovo – pa čak i da nismo doznali da takve nakane već postoje – ne samo za prelistavanje i čitanje knjiga »u neposrednom kontaktu s njima« nego i za njihovu digitalizaciju kako bi bile dostupne i za zainteresirane čitatelje izvan Subotice, pa čak i za one »preko bara« na sve četiri strane svijeta. Kako god bilo ubuduće, riječima da je knjiga (uz psa) čovjekov najbolji prijatelj može se dodati i nastavak: samo istinski prijatelji se obogaćuju duhom. A duh se razvija potrebom za znanjem. A znanje potrebom za učenjem, odnosno čitanjem. Kada se uđe u ovaj krug, daljnje objašnjavanje njegove biti je suvišno.

Z. R.

Može li se sačuvati gradska jezgra Subitice?

(Ne)pomirljivi interesi

»Veliki problem identiteta grada čine prizemni objekti kojih je u zaštićenoj jezgri oko 50 posto. Pitanje je što sada s njima raditi«, kaže Gordana Prčić-Vujnović. * »Subotica je peti grad u državi i ima dovoljno prostora za gradnju, ali nikako u centru grada«, kaže Bálint Pásztor

Oko 50 posto zaštićene subotičke gradske jezgre čine prizemni objekti. Treba li ih sačuvati, preurediti ili na njihovom mjestu podići jednolične višekratnice? To je pitanje na koje su odgovori različiti. Ovisno odgovaraju li na njega stručnjaci ili investitori.

O tome kakao sačuvati graditeljsko naslijeđe Subotice, ali i nastaviti izgradnju, na dvodnevnoj Međunarodnoj konferenciji *Perspektiva očuvanja graditeljskog naslijeđa u gradskoj jezgri Subotice*, koju je organizirala Fondacija *Károly Bíró* raspravljali su stručnjaci, političari i investitori.

Grad nije vlasništvo investitora

»Posljednjih godina nisu rađeni veliki projekti obnove grada već su sporadično restaurirani pojedini objekti poput Sinagoge, tako da pod hitno nešto moramo poduzeti. Veliki problem identiteta grada čine prizemni objekti kojih je u zaštićenoj jezgri oko 50 posto. Pitanje je što sada s njima raditi. Porušiti ih i na njihovom mjestu graditi jednolične višekratnice koje će nam narušiti identitet grada ili naći način da se te prizemnice sačuvaju, obogate novim sadržajima. Ne može grad biti vlasništvo pojedinih investitora već je grad vlasništvo svih nas, pa te prostore treba preurediti tako da budu na raspolaganju svim građanima. To nam je cilj. Ponovno se mora izvršiti revalorizacija gradske jezgre, ponovno napraviti vrednovanje svih objekata i dati smjernice za dalji rad. Naravno, to ne može biti samo posao jedne institucije, to mora biti zajednički rad. Zato je ovaj skup i organiziran da se razmijene

iskustva, ideje i da pronađemo pravi pravac razvoja našeg grada. Kako mi gradimo grad, tako i grad gradi nas«, kazala je arhitektica-konzervatorica u Međuopćinskom zavodu za zaštitu spomenika kulture **Gordana Prčić-Vujnović**. Ravnatelj ove ustanove **Balázs Szűcs** kazao je kako postoje ideje o načinu na koji sačuvati jezgru grada, ali ih treba ojačati.

»Ima nade da se spasi vizura i ljepota ovog grada. I ova konferencija je organizirana s ciljem nalaženja smjernice gdje i kako da idemo dalje, da vidimo kako drugi rade u okruženju i kako preuzeti neke dobre primjere«, kazao je Szűcs.

Subotica nije iznimka kada je riječ o zaštiti graditeljskog naslijeđa i spomenika kulture, potvrdila je na skupu i ravnateljica Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture **Dubravka Đukanović**.

»Ne trebam ja govoriti kakva je situacija u Subotici. Svatko tko prođe centrom grada može u skoro svakoj ulici ove dragocjene urbane sredine vidjeti srušene i devastirane objekte«, kazala je Đukanović te naglasila da desetljećima nije bilo dovoljno ulaganja u obnovu graditeljskog fonda.

»Kada je u pitanju ulaganje države, mi možemo kazati da je u ovoj godini procentualno odvojeno neusporedivo više sredstava iz proračuna. I prešli smo jedan posto od ukupnog državnog proračuna. Međutim, kada govorimo o tome da u Srbiji ima više od 2.500 zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara jasno je da su to velika sredstva i da nije dovoljno ulaganje samo države već je neophodno

ulaganje vlasnika, korisnika, lokalne zajednice, odnosno svih onih koji trebaju uživati u tom kulturnom naslijeđu.«

Primarni postulat od koga se polazi jest da je kulturno naslijeđe legat, naslijeđe prošlosti, ali njegovo korištenje mora biti održivo, smatra Đukanović.

Novi plan

»Mislim da je moguće da investitori grade, a da sačuvamo gradsku jezgru. Prioritet je očuvanje gradske jezgre i o tome smo raspravljali prije godinu dana kada je iz procedure povučen Plan detaljne regulacije za Zonu II. i sada je u izradi novi, koji će biti izbalansiran. Ono što je građevinsko naslijeđe treba sačuvati, staviti u funkciju turizma. Pored toga investitori mogu raditi na izgradnji stambenih kompleksa, ali nikako u samom centru grada. Subotica je peti grad u državi i ima dovoljno prostora za gradnju, ali nikako u centru. Ni na Skadarliji u Beogradu i u Laze Telečkog u Novom Sadu ne grade se soliteri«, kazao je predsjednik Skupštine grada **Bálint Pásztor** i dodao da će novi Plan detaljne regulacije za gradsku jezgru biti na javnoj raspravi kao što je to bio slučaj i prije godinu dana kada je predloženi plan povučen.

»Ne samo da pojedine zgrade trebaju biti zaštićene već i čitav centar i ovaj novi plan treba voditi računa o tome«, kazao je Pásztor.

Podsjetimo, u Nacrtu plana detaljne regulacije centra grada Subotice – Zona II., koji je na javnoj raspravi bio prije godinu dana, bilo je predviđeno rušenje više od polovine objekata u pet ulica u zaštićenoj gradskoj jezgri. Građani su zatražili povlačenje ovog Plana i izradu novog koji bi bio u skladu s postojećom ambijentalnom cjelinom.

Građani su tada upozoravali da bi usvajanje ovakvog Plana dovelo do uništavanja zaštićene jezgre grada Subotice i njenog karaktera, kao i da nije u skladu s postojećom ambijentalnom cjelinom. Primjedbe su se odnosile i na neprimjerenu katnost planiranih objekata, koja omogućuje budućim investitorima gradnju višekatnica. S druge strane, i nekoliko investitora je imalo primjedbe na dozvoljenu katnost, koju propisuje Međuopćinski zavod za zaštitu spomenika kulture Subotica, zahtijevajući da ona bude viša kao i u drugim gradskim zonama.

No, sve te primjedbe građana ostale bi bez efekta da u obranu gradske jezgre nije stao i Bálint Pásztor, pa je nedugo nakon njegove reakcije sporan Nacrt plana detaljne regulacije Zone II. povučen.

Priredila: Z. V.

Časna sestra Cecilija Tomkić

Svestranost i muzikalnost s Božjim blagoslovom

»Moja prva dužnost, a ujedno i moja velika radost, je moja župa. Rad u župi i vođenje mješovitog zbora Sveta Cecilija je moja osnovna i glavna zadaća. Osim toga pripremam različite događaje i slavlja, kako zbor mladih tako i dječji zbor sv. Dimitrija. To me stvarno ispunjava i veseli«, kaže sestra Cecilija Tomkić

Prije dvadeset godina u Srijemsku Mitrovicu je došla časna sestra **Cecilija Tomkić**. Rođena je u Janjevu gdje je provela i svoje djetinstvo. Nakon završene osnovne škole odlazi u samostan u Đakovo gdje nastavlja svoje srednjoškolsko obrazovanje. Po završetku srednje škole započela je svoj postulat i novicijat, vrijeme bliže pripreme za redovnički život. U novicijatu je običaj da časne sestre dobiju novo ime, ali joj je tadašnja provincijalna poglavarica rekla da zadrži svoje krsno ime jer joj ono baš dobro paše. Nosi ime svoje zaštitnice sv. Cecilije koja je ujedno i zaštitnica pjevača i svirača. Od kada je došla u Srijemsku Mitrovicu u župi vodi mješoviti zbor *Sveta Cecilija*, pomaže rad kulturno-umjetničkih društava, profesorica je klavira u glazbenoj školi i organizatorica festivala *Sirmium music fest*.

Rad u župi velika radost

»U samostanu u Đakovu polažem svoje prve redovničke zavjete, te odlazim u Zagreb gdje upisujem Institut za crkvenu glazbu na kojemu stječem zvanje profesorice crkvene glazbe«, započinje svoju životnu priču sestra Cecilija i dodaje: »Na preporuku mojih profesora odlazim u Njemačku na daljnje usavršavanje. Kako sam došla u Srijemsku Mitrovicu i ostala punih dvadeset godina, druga je priča. Neću reći da je to slučajnost, jer u životu nema slučajnosti, a napose ne u životu jedne redovnice. Moja prva dužnost, a ujedno i moja velika radost, je moja župa. Rad u župi, vođenje mješovitog zbora *Sveta Cecilija* je moja osnovna i glavna zadaća. Osim toga pripremam različite događaje i slavlja, kako zbor mladih tako i dječji zbor sv. Dimitrija. To me ispunjava i veseli. No, nije samo pjevanje i sviranje moj posao. Tu je i dramska sekcija, recitatori, te pripremanje različitih liturgijskih i drugih slavlja. Kroz ovih 20, a sada već 21 godinu, stvarno mogu reći da sam svašta ra-

dila. Organizirala sam različite radionice: likovne, radionice ručnih radova, izradu božićnih i uskrasnih ukrasa, izložbe... Pomagala sam folklornoj skupini pri HKC-u *Srijem* – Hrvatski dom, mađarskom, ukrajinskom i njemačkom društvu. Sviram više instrumenata, govorim više jezika. Je li to prednost ili nedostatak, ne znam.

Najviše ju je veselio rad s djecom u dječjem župnom zboru.

»U vrijeme kada sam počela raditi s djecom u Mitrovici gotovo da nije bilo dječjeg zbora. Nešto je slično imala moja kolegica u školi, ali ne u tom razmjeru. Naš je zbor brojio preko 60 članova. Puno smo nastupali na slavljinama u župi, na *zlatnim harfama*, putovali smo po Hrvatskoj gdje god smo nastupali i ostavljali lijepe dojmove na sve. Velika mi je želja da taj zbor ponovno obnovim, a za to mi je potrebna pomoć, kako roditelja koji će podržavati svoju djecu i slati ih na pjevanja tako i financijska pomoć, jer sve to košta.«

Osim što je aktivna u župi, sestra Cecilija već dvadeset godina radi u glazbenoj školi gdje predaje klavir.

»Kada je uveden vjeronauk u Srijemskoj Mitrovici, predavala sam vjeronauk u svim srednjim školama. U sestrinskoj zajednici u Srijemskoj Mitrovici nas je trenutno tri. Naš redovnički život ima svoja pravila i obaveze. No, za mene to nisu pravila i obaveze već moj život koji sam izabrala. Sretna sam i zadovoljna i iskreno rečeno ponosna. Danas nije lako biti redovnica i živjeti svoj redovnički život i poslanje, ali je lijepo.«

Život uz glazbu

Veliku pomoć joj u svemu u prvom redu pružaju njene susestre u zajednici. Podržavaju je u svemu što radi i često rade njene poslove u kući kako bi ona bila slobodna za obavljanje svih drugih poslova izvan zajednice.

»S druge strane, župljani u župi, moje kolegice i moji đaci iz glazbene škole su moji anđeli, pomoćnici bez kojih ne bih mogla. Ideje mi nikad ne fale. Imam ih puno, ali bez pomoći i podrške drugih stvarno ne bih mogla. Ono što želim posebno istaknuti je molitva. Molitva je ono posebno što mi daje snagu. Nekad mi dan bude takav da od silnih obaveza i termina doslovce više ne znam kako se zovem, gdje sam i što radim. Sretna sam da u našoj kući imamo kapelicu gdje rado boravim i pri svakom izlasku i ulasku u kuću navratim u kapelu. Tako znam da je svaki moj korak i sve što činim s Božjim blagoslovom. Što su obaveze i poslovi veći, to više vremena posvećujem molitvi. Svjesna sam da po svojim sposobnostima i snagama sama ne bih mogla, ali s Božjom pomoću ide.«

Muzika je nešto što označava njen život. Kroz nju izražava svoja osjećanja, svoju radost ali i tugu.

»Sjećam se da sam već s četiri godine oponašala brata koji je pjevao u čuvenom dječjem zboru *Bijeli anđeli*. Na moju veliku žalost nisam imala prilike biti član tog zbora, ali sam zato otkad pamtim bila članica kako župnog tako i školskog zbora, a sa sestrom orguljašicom sam učila svirati prve note. Orgulje i klavir su moja obaveza, moj posao. Flauta je moja ljubav, a gitara i bubnjevi su moja

radost. Ono što ja doživljavam po muzici i kroz muziku pokušavam prenijeti i na sve one s kojima dolazim u kontakt na bilo koji način, kako u župi tako i u školi«, navodi sestra Cecilija.

Festival regionalnog značaja

Zajedno sa svojom kolegicom **Margaritom Vujović** svake godine organizira festival *Sirmium music fest* koji je pod ovim nazivom prvi puta održan prije šest godina. Ideja je nastala i počela se realizirati 2007. godine kao prvo školsko natjecanje klavira, da bi se veoma brzo raširilo i preraslo u Međunarodni festival pijanizma koji se pod tim nazivom realizira i danas.

»Prilike u školi i situacija u gradu iziskivali su nešto puno veće. Osjetile smo da imamo potencijala za to, tako da smo uz svesrdnu pomoć **Svetlane Milovanović**, tadašnje zamjenice, a sadašnje gradonačelnice, počeli s organizacijom i realizacijom *Sirmium music Festa*. Malo-pomalo rastao je broj donatora i prijatelja festivala. Njegovu posebnost i veliki značaj ne samo za grad nego i za širu regiju prepoznalo je i Pokrajinsko tajništvo za kulturu pod čijim se pokroviteljstvom, kao i pod pokroviteljstvom Grada Srijemska Mitovica, festival i odvija. Veliku pomoć i podršku imali smo i iz Veleposlanstva R. Hrvatske u Beogradu kao i od ruskog veleposlanstva. Na prošlogodišnjem petom po redu natjecanju okupilo se oko 400 natjecatelja iz preko 90 glazbenih škola i akademija iz različitih zemalja. Natjecanje se odvijalo na tri lokacije u različitim disciplinama: klavir solo, klavir-duo, komorna glazba, te puhački instrumenti, a ocjenjivao je jedanaesteročlani međunarodni žiri. Naša je želja bila da uradimo nešto lijepo i veliko za ovaj grad, što nam je i uspjelo. Stvaraju se nova i lijepa prijateljstva i kroz muzičko druženje svi postajemo na neki način bogatiji, a naši su učenici dobili priliku biti sudionici jednog velikog međunarodnog kulturnog zbivanja.«

Iskustva s prošlogodišnjih festivala su veoma pozitivna, a osim velikih benefita za promociju grada, festival je prilika za upoznavanje velikog broja talentirane djece, od onih najmlađih uzrasta od 5 godina, do onih nešto starijih, preko srednjoškolaca, studenata, do ozbiljnih koncertnih majstora. Ove godine *Sirmium music fest* će biti održan od 27. do 30. travnja. Očekuje se veliki broj sudionika, a novina ovogodišnjeg festivala bit će još jedna disciplina više – solo pjevanje.

Poslije dvadeset godina života u Srijemskoj Mitrovici kaže da je postala dio njega, da se tu osjeća lijepo, a da je tome u velikoj mjeri pridonijelo to što su je vjernici prihvatili od prvog dana.

»Moram priznati da sam puno radila, ali sam i puno dobijala. Također želim istaknuti da nema razlike između moje rodne župe i župe gdje se sada nalazim. Možda zato jer sam u ovoj župi i u ovome gradu duže negoli sam bila u svojoj rodnoj župi. Karakteristično za male župe je to što su ljudi jednostavno jako povezani. Drže se zajedno, pomažu jedni drugima i sudjeluju u svemu«, kaže na kraju razgovora sestra Cecilija.

S. D.

Izložba *Povelja cara Franza I. rumskim obrtnicima* u Zavičajnom muzeju Ruma

Umjetnički i povijesni značaj

»Povelje su svečane isprave kojom su carevi, odnosno kraljevi, odobravali neku povlasticu. Tako su ovdje kod nas u Rumi oni imali sajamski privilegij, odnosno povelju kojom je odobreno održavanje sajмова. To je bilo odmah po osnivanju Rume i zahvaljujući toj povelji Ruma se razvila, i to veoma brzo«, istaknula je Snežana Janković

U Zavičajnom muzeju Ruma 3. ožujka je otvorena izložba *Povelja cara Franza I. rumskim obrtnicima* autorice **Snežane Janković**, više kustosice muzeja. Na izložbi je predstavljen jedan od najvrednijih eksponata rumskog muzeja, originalna povelja, čiji je sadržaj detaljno predstavljen na izložbenim panoima. Povelja predstavlja skup pravila danih u 49 članova na temelju kojih je 1818. godine osnovana i funkcionirala obrtnička udruga u Rumi. Na 16 pergament strana kaligrafskim pismom, na latinskom jeziku, precizno su ispisana pravila po kojima je organizirana i radila rumška obrtnička udruga, a navedena su i imena obrtnika koji su tada imali majstorsko zvanje.

Sajamski privilegij

Obilježje grada Rumi su davali brojni trgovci i obrtnici koji su nalazili interes da u velikom broju žive i rade u Rumi. Naročit poticaj za razvoj obrtništva bio je Cehovski privilegij, koji je car **Franz I.** 1818. godine izdao rumskim obrtnicima. Povelja je izdana od strane bečke Dvorske komore, po propisanoj formi kojom su rađene isprave ove vrste. Rumška povelja nije jedinstvena, ali se ipak izdvaja svojim koloritno oslikanim stranama i raznovrsnim dekoracijama. Urađena u vidu luksuzne knjige, veoma lijepo pisana, primjer je vrlo kvalitetnog zanatskog umjetničkog rada. Ovaj svojevrsni pravilnik predstavlja povijesni izvor prvog reda, pa uz umjetničku ima i izuzetnu povijesnu vrijednost.

»Povelja kao povelja je izuzetno značajan dokument. To su u stvari svečane isprave kojom su carevi, odnosno kraljevi, odobravali neku povlasticu. Tako su ovdje kod nas u Rumi oni imali sajamski privilegij, odnosno povelju kojom je odobreno održavanje sajмова. To je bilo odmah po osnivanju Rume i zahvaljujući toj povelji Ruma se razvila, i to veoma brzo. Naime, ovom poveljom ili kako su je još nazivali privilegijom, odobreno je stvaranje ceha (udruge obrtnika) u Rumi. U njoj su i navedena pravila

kako ona trebaju raditi, kako funkcionirati, koje su strukture organizacije uprave tijela, te koliko se plaća članarina za sudjelovanje u cehu. Povelja regulira sve ono što je važno za razvoj obrtništva. Ona je dio jedne serije povelja koje su se izdavale u to vrijeme. Konkretno, isti vladar izdao je povelju obrtnicima u Vršcu i u Somboru. No, moram reći da je ova naša povelja izuzetno lijepo ukrašena i to je osnovna razlika u odnosu na druge. Ona je ukoričena i rađena je u izuzetno lijepom plišu. Na njenim koricama nalaze se pozlaćene aplikacije. Pisana je kaligrafskim pismom i svaka stranica je ukrašena vinje-

tama, crvenom, plavom i zelenom bojom, a na glavnim mjestima je puno pozlate. U isto vrijeme je (godinu dana kasnije), nastala i šidska povelja, ali je ona imala samo bijeli pergament i tintu«, istaknula je autorica izložbe.

Od obrta živjelo više od 1.000 ljudi

Osim umjetničkog i estetskog doživljaja treba reći i da je ona povijesni izvor prvog reda. U njoj su pobrojani svi obrti koji su postojali u to vrijeme.

»U to vrijeme, 1818. godine, u Rumi je postojalo čak 38 vrsta obrta (zidar, tesar, stolar, bravar, staklar, kolar, pokrovčar, kovač, bavčar, užar, obučar, krojač, abadžija, ćurčija, sarač, sedlar, sapundžija, čizmar, opančar, gajtanar, mesar, lakirer, pivar, kujundžija – zlatar, urar, čebedžija, šeširdžija, kožar, brijač, arbar, licider, torbar, tkač, kazandžija, pećar, dimnjačar, puškar i mlinar), koji su ukupno sa šegrtima i kalfama upošljavali 500-600 osoba, a u samoj povelji su navedena imena i prezimena nekih od obrtnika. Nisu navedena imena svih, budući da ih je bilo 185. Međutim, moramo znati da je svaki majstor imao kalfu i šegrtu. Početkom XIX. stoljeća, uzevši u obzir da su obitelji u Rumi tada prosječno brojale četiri do pet članova, od obrtništva je živjelo oko 1.000 do 1.200 ljudi, odnosno između petine i četvrtine stanovništva«, kaže Janković i dodaje da su na povelji na 16 pergamentnih listova napisana sva pravila obrtničkih udruga.

Diljem Vojvodine

Na teritoriji današnje Vojvodine prvih desetljeća XIX. stoljeća tijekom vladavine istog vladara, pored rumske sačuvao se i izvjestan broj obrtničkih povelja izrađenih u gotovo identičnoj formi: kolarsko-kovačkog ceha u Vršcu 1817. godine, ceha štavljča, mesara, sedlara i bakrorezaca u Velikom Bečkerek 1818. godine (sačuvana kao prepis), zidarskog esnafa u istom gradu iz iste godine, ceha sapundžija, zlatara i bakrorezaca u Velikom Bečkerek 1818. godine (sačuvana kao ovjeren prepis). Izvjestan broj dokumenata vezan je za slobodni kraljevski grad Sombor: esnafski pravilnik za zidare, tesare i bačvare iz 1819. godine, esnafski pravilnik za mađarske obučare iz 1820., esnafski pravilnik za somborske stolare, bravare, kovače, kolare, staklare i sitare iz iste 1820., zatim privilegije somborskih trgovaca 1828. godine, esnafski pravilnik pačirskih zanatlija (kovača, kolara, stolara, tesara, bačvara, kožara, krojača, obučara, čizmara, tkača, užara i zidara) iz 1829. godine.

»U njima se govori i koliko traje šegrtovanje, učenje zanata majstora. Šegrt se morao izuzetno dobro vladati. Nije smio navečer izlaziti u grad, ali je također svaki obrt imao svoju dužinu šegrtovanja. Tako je, na primjer, šegrtovanje kod obučara i krojača trajalo dvije godine, dok je kod zlatara ili urara trajalo četiri godine. Kada se završilo sa šegrtovanjem, šegrti su prelazili u status kalfе i kao kalfе su također morali usavršavati zanat. Usavršavanje se radilo tako što su odlazili kod različitih majstora i to se

zvalo vandrovanje, a čak su išli i van mjesta svog boravka. Nakon dvije do tri godine, ovisno od zanata, kalfе su stjecale mogućnost da polažu za majstora. Majstorski ispit je također precizno utvrđen u povelji i tek poslije polaganja ispita postajali su majstori, nakon čega su ostvarili pravo da otvore svoju radnju.»

Rumski obrtnici su i nekoliko desetljeća ranije pokušavali osnovati ceh, ali su to uspjeli tek 1818. godine. Učlanjenjem u udruženje bivali su zaštićeni u smislu konkurencije i nije se svatko mogao baviti obrtom. To je utjecalo na daljnji razvoj zanatstva u Rumi, a zanatstvo koje je važna grana gospodarstva, utjecalo je i na razvoj grada.

»U odnosu na današnje vrijeme, kada imamo veliki izbor kupovine proizvoda, u to vrijeme ljudi nisu imali drugu opciju nego da posjete obrtnike: krojača, obučara, krovopokrivača. Također, što se tiče pintera, proizvođača kaca, kao i svih ostalih zanata, ljudi koji su tada živjeli u okolnim mjestima, bili su prinuđeni doći u Rumu posjetiti sajam i kupiti zanatske proizvode«, navodi Janković.

Zanatstvo se zahvaljujući sajmu razvijalo. Zanatlije su prodavale svoje proizvode u svojim radnjama, ali su na sajmovima mogli plasirati višak proizvoda i drugim ljudima koji su dolazili u Rumu.

S. D.

Naši gospodarstvenici (LXXXI.)

Ima li nade za mliječne govedare?

*Nekada je na ovoj farmi godišnje proizvedeno milijun litara mlijeka, ali zbog visokih cijena žitarica, odnosno stočne hrane, kao i niske otkupne cijene mlijeka, trenutno se ne radi u punom kapacitetu * Prvenstveni cilj nas koji se bavimo ovom proizvodnjom jest da prestanemo biti u gubitku, potom da počnemo vraćati izgubljeno, a jednog dana možda i da zaradimo nešto, ističe Josip Mačković*

Porodica **Mačković** iz Mirgeša, koja se unatrag četiri desetljeća bavi govedarstvom, danas vodi jednu od najuspješnijih farmi krava u Srbiji, kako po količini mlijeka koju proizvedu, tako i po najsuvremenijim uvjetima u kojima uzgajaju ove životinje. Za to je posebno zaslužan **Josip Mačković**, koji se s ogromnom posvećenošću, ali i odricanjima posvetio poslu kojim su se bavili i njegov otac i djed. Uz svu tu ljubav i predanost, on, kao i ostali vlasnici farmi u zemlji, zbog visoke cijene gotove stočne hrane i niske otkupne cijene mlijeka već godinama, pa čak i desetljećima, posluju s gubitkom, unatoč činjenici da država za mliječno govedarstvo izdvaja jako puno novca. Međutim, oni od kojih ovaj lanac u koji se toliko ulaže zapravo sve počinje, a to su primarni proizvođači, jedini su koji se ne pitaju ni za što i sve moraju platiti toliko koliko se od njih traži.

Roboti za mužu, vodeni kreveti, pedikir za papke...

Josip je 1993. godine od svog oca dobio devet ženskih grla kako bi se nastavio baviti poslom uz koji je odrastao. Iz godine u godinu njihov se broj povećavao, a 2007., kada su napravili prvu štalu i izmuzište, brat **Marinko** dao mu je i svoja ženska grla i tako je do danas napravljeno jedno lijepo stado oko čije brige ima veliku pomoć svoje supruge **Tanje**.

Do novih muznih grla uglavnom dolaze reprodukcijom na svojoj farmi, veoma rijetko kupovinom, jer, kako isti-

če, ona znači i »kupovinu problema« s aspekta zdravlja krava.

»Svaka farma ima svoju mikro klimu, neke mikro bolesti na koje je imuna, a ako se donesu grla sa strane, te bolesti se ukrštaju i tada kod pomlatka zna biti problema. Tu bih istaknuo da je reprodukcija osnova opstanka farme. Za uspješnu reprodukciju (umjetnu oplodnju), među ostalim je važno koristiti seksirano sjeme. Znači, sjeme od bikova se stavlja pod mikroskop i kad se ustanove spermatozoidi koji nose muško tele, a koji su inače brži od onih koji nose žensko, uništavaju se strujom. Tako dobivamo sjeme sa spermatozoidima koji u 95-99 posto slučajeva donose ženske potomke. Na taj način dobiva se veći broj ženskih teladi, čime se može uraditi i remont stada, a dolazi se i do viška junica koje se potom mogu prodati.«

Nekada se na ovoj farmi proizvodilo milijun litara mlijeka godišnje, ali zbog visokih cijena žitarica, odnosno stočne hrane, kao i niske otkupne cijene mlijeka, trenutno se ne radi u punom kapacitetu.

»Trenutno smo smanjili proizvodnju. Ne isplati se hraniti krave 'u fulu' pa ih hranimo 'na pola gasa', tek da zadrže kondiciju, što je najvažnije – reprodukcijску kondiciju, jer najgore što se može dogoditi kod krava je tzv. gladni sterilitet (ako se ne hrane dovoljno, ne mogu ostati steone). U tom smislu nastojimo održati stado, ne vijamo proizvodnju. Tako sada dnevno imamo 3 tisuće, a mogli

bismo imati 4,5 do 5 tisuća litara mlijeka da su redovno nahranjene, odnosno da bi nam se isplatilo. Ovako, nikako ne mogu napraviti matematiku da im dam sve što treba i da bi one to vratile», razočarano ističe Josip.

Što se tiče otkupljivača, nakon što su radili s Mljekarom *Subotica*, te s nekadašnjim somborskim *Somboledom*, od kraja prošle godine posluju s Mljekarom *Šabac*, a »vidjet ćemo dokle, jer ide po principu – tko plati više«.

Na količinu mlijeka koju će dati krave uvelike utječu uvjeti u kojima se drže, a na obiteljskoj farmi Mačković, one s njima mogu biti više nego zadovoljne. Njihova je štala 2018. godine maksimalno modernizirana, a prema riječima Tanje Mačković, svaki dodatak znači i veću produktivnost.

»Što su krave zadovoljnije, daju veću količinu mlijeka. Uzeli smo robote za mužu, u boksove smo postavili tzv. vodene krevete (ležišta/gume ispunjene vodom) koji se prilagođavaju njihovom tijelu, što njima godi. Imamo i gumenе podloge koje u sebi sadrže materijal sličan turpiji

ljudi. Jako sam zadovoljna ovom investicijom i nadam se da će se jednom isplatiti, jer smo trenutno na gubitku«, kaže Tanja.

S obzirom na spominjanje nedostatka radne snage, da se zaključiti da ovaj posao ne može funkcionirati isključivo kao obiteljski biznis.

»Što se tiče posla u štali, uz nas dvoje koji smo tu stalno i vodimo računa o svemu, imamo šest zaposlenih. Ne rade svi sa životinjama, svatko ima svoj dio zaduženja. To je jedna vrijedna ekipa mlađih ljudi koji hoće raditi, što je danas stvarno rijetkost. Trebala bi nam dodatna pomoć u smislu da se oni mogu nekad i odmoriti, a ne znamo kako to organizirati jer nedostaje radna snaga. Imamo jednog tehničara (trebao bi nam još jedan), koji se bavi liječenjem, osjemenjavanjem, potom veterinara koji je skoro svaki dan ovdje, i tu je ekipa koja se bavi čišćenjem, hranjenjem. Ne nedostaju nam fizikalci u smislu da se treba lopatati, jer je sve mehanizirano već nam treba netko za nadzor i da bude prisutan tu. Preko dana

su oni tu, a suprug i ja dežuramo (nadgledamo) navečer do oko 3 sata.

Naše mlijeko ima oko 3,3-3,4 posto proteina, mliječna mast je 3,8-4,1 posto, ovisi o dobu godine i kako su krave nahranjene. To je svježe pomuženo mlijeko koje je, koliko god u prodavaonicama stoji da je to to, nije to to, jer oni moraju to mlijeko obraditi. Ono što je u prerađevinama mlijeko, to je uglavnom jogurt, gdje ide mlijeko koje malo oberu, te sirevi u kojima je punomasno mlijeko. A mlijeko kao mlijeko, bilo obično ili dugotrajno, uglavnom je obrano (sa sirovog su skinjeni mast i proteini)«, pojašnjava Josip.

za nokte i kako one hodaju, tako im se donekle turpijaju papci, iako o njima i mi moramo voditi računa. Sve to utječe i na njihovo zdravlje. Za robote smo se odlučili prije svega zbog nedostatka radne snage. Robot je kravama na raspolaganju 24 sata, u dio za muženje mogu ući kad god žele, tj. kada osjećaju da im je vrijeme za to. One stoje u redu i jednostavno se guraju koja će prije, s jedne strane zbog koncentrata koji dodatno tamo dobivaju, a s druge zbog fizičke potrebe da budu izmužene. On ima 3D kameru, snimi vime i sam ga zakači. Ručnu mužu obavljamo jedino na tek oteljenim kravama. Robot, osim za mužu, služi i za kompletan monitoring stada i svaku promjenu registrira. Muze četvrt mlijeka posebno i za svaku četvrt nam pokaže temperaturu, provodljivost itd., a to su pokazatelji koji nam na vrijeme mogu ukazati na neki problem. Za to što on radi trebala bi nam vojska

Inače, već pet godina pokušavam u Poljoprivrednoj školi u Bačkoj Topoli naći nekog. Oni imaju dualno obrazovanje, pa sam i to nudila da dođu djeca na praksu u nadi da će se netko zainteresirati i ostati ovdje, ali ništa od toga. U ovoj se školi za ovih pet godina iškolovalo sigurno preko 300 tehničara, ali se nitko od njih ne želi baviti ovim poslom već školu završavaju samo zbog diplome, a onaj tko želi, odlazi na fakultet. Nema kome se nisam obratila. Na kraju krajeva, više ne mora ni biti tehničar, za početak je dovoljno samo da voli velike životinje i da želi raditi«, ističe ona.

Što se tiče hrane za krave, Josip navodi kako kabastu proizvode sami u okviru obiteljskog gospodarstva.

»Pripremaju je i smještaju u silose moj brat Marinko i nećak **Marko**, koji se inače bave ratarstvom. Kupujemo proteinski dio (nus-proizvodi industrije ulja – suncokretova sačma, pogača uljane repice, sojina pogača...) i mikro i makro elemente, tj. premikse.«

Za litru mlijeka kila i pol kukuruza

Mačkovići se mogu pohvaliti i količinom mlijeka koju proizvedu (ili bi mogli proizvesti) i suvremenim uvjetima u kojima drže krave, ali što vrijedi kada to nije dovoljno cijenjeno, tj. pravim riječima – plaćeno.

»Visoka cijena žitarica ozbiljno utječe na proizvodnju mlijeka. Ako uzmemo u obzir da je danas kukuruz 33 dinara, a nama mlijeko plate 43 dinara plus 10 dinara premije, u situaciji smo da ne možemo za litru mlijeka kupiti ni kilu i pol kukuruza. S druge strane, u Europi, pa i u svijetu, smanjena je proizvodnja mlijeka baš zbog poskupljenja stočne hrane i nepraćenja cijene mlijeka. Čak i živa stoka ne prati cijenu stočne hrane«, ističe Josip i dodaje koja bi to bila realna cijena mlijeka:

»Realna cijena bi bila 60 dinara od mljekare i 10 dinara premije. Nas trenutno mlijeko košta 70 dinara da pokrijemo troškove, a o zaradi tu nema riječi. Prvenstveni cilj nas koji se bavimo ovom proizvodnjom jest da prestanemo biti u gubitku, potom da počnemo vraćati izgubljeno, a jednog dana možda i da zaradimo nešto«.

Na pitanje o poticajima koje dobivaju od države, Josip odgovara, ali i dodaje gdje je tu zapravo najveći problem:

»Uglavnom se redovno isplaćuje 10 dinara premije po litri koju dobijamo tromjesečno, odnosno kada se npr. završi prvi, dobijamo je na kraju drugog kvartala. To nama ne znači puno u ovoj turbulenciji cijena. Također, dobijamo bruto 25 tisuća po grlu za kvalitetnu priplodnu životinju. To je jako puno novca koji se od poreznih obveznika izdvaja iz državnog proračuna, a tragedija je što nema rezultata. Pitanje je dana kada će netko podvući crtu i pitati zašto se financira nešto što propada. Tu je problem prerađivačka industrija i problem su trgovci, jer mi kao primarni proizvođači imamo inpute koje imamo i sve moramo platiti toliko koliko se traži. Mi proizvedemo što proizvedemo i onda imamo kupce koji kažu – to toliko vrijedi, neovisno o tome koliko je nas to koštalo. Svatko može reći svoju cijenu, samo mi ne možemo i to je stvarno nakaradno, a ovdje se to tako radi već desetljećima. To bi se trebalo sasvim drukčije organizirati jer će mljekarama, ako nemaju mlijeka, ostati hale, sistemi cijevi, gomila starog željeza i trebaju biti svjesni da će to i dočekati ako se budu ponašali kako se sada ponašaju. Što se tiče trgovaca, oni će već nešto prodati (uvozno ili kakvo god mlijeko), budući da se u Srbiji i inače uvozi mlijeko. Naime, po službenim podacima, kad se stavi u odnos uvoz i izvoz, prošlih godina nam je falilo 5 posto mlijeka, mliječnih proizvoda, računajući suho mlijeko za konditore itd., odnosno toliko smo morali uvesti jer nismo dovoljno proizveli. Ono što se godinama unazad nije uspjelo dogovoriti jest da se od proizvedene litre mlijeka dogovori što je čije i, ako zarađujemo, da zarađujemo svi u lancu; ako gubimo, da gubimo svi. U uređenijim društvima proizvođači su se uspjeli nametnuti da ta raspodjela bude drukčija«.

Nakon svega navedenog postavlja se pitanje je li bi bilo isplativije u ovom slučaju baviti se primjerice proizvodnjom sireva i drugih mliječnih proizvoda.

»Već godinama razmišljamo o tome, upravo zbog te neadekvatne cijene mlijeka, da ga preradimo i dobijemo odgovarajuću cijenu za to. Ideja i želja postoje, vjerojatno će to tako i biti, ali ono što je trenutno problem jest što smo u velikim investicijama vezanim za štalu i za sve što smo nabrojali, a to bi sad bila nova investicija, što sad nismo u mogućnosti realizirati. Međutim, to izgleda jedino rješenje jer po nekim podacima, i za vrijeme korone, svih kriza koje su je pratile i poremećaja na tržištu, ispostavilo se da mljekare uopće nisu imale gubitka, naprotiv, poslovale su s dobiti«, odgovara Tanja Mačković.

A na pitanje upućeno Josipu Mačkoviću bi li sutra, da mu se ukaže prilika, prodao svoju farmu, on 'na prvu loputu', pomalo uznemireno, odgovara:

»Kad bi se ukazala prilika da mogu zatvoriti priču, prodao bih sve ih jer mi je dosta neuvažavanja nas proizvođača, što traje već jako puno godina i nikako se ne možemo s tim izboriti«, a potom blažim i smirenijim tonom nastavlja:

»Ali, nada umire posljednja pa se još uvijek nadamo da će biti bolje. Ovo radim od malih nogu, ne bih volio nakon toliko vremena i toliko ulaganja započinjati bilo što drugo, a i ovaj posao volim. Njega, bez obzira na sve teškoće, ne može raditi onaj tko ga ne voli i nije najvažniji interes već da voliš ono što radiš i da se osjećaš dobro, a kad sam među kravama, ja se osjećam dobro«.

I. Petrekanić Sič

Priručje: Vladimir Nimčević

Iz starog tiska

Godišnja skupština *Bunjevačkog kola*, osuđen Josip Vuković

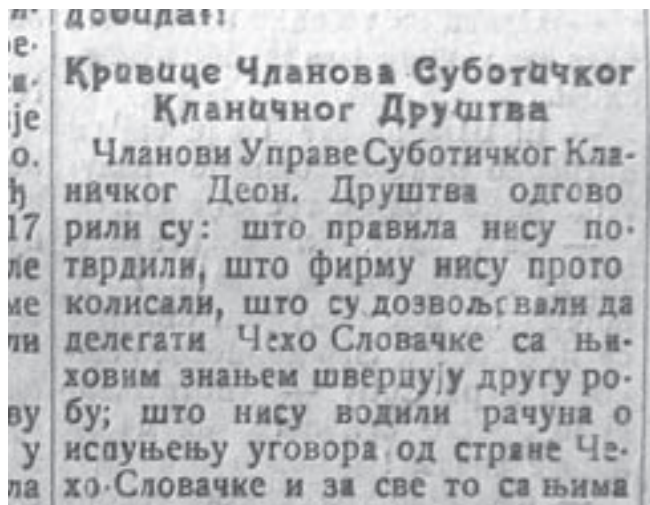
26. ožujka 1971. — *Subotičke novine* pišu da je u Velikoj sali Doma kulture u Subotici (Gradska kuća) 21. ožujka održana godišnja skupština Hrvatskog kulturno-umjetničkog društva *Bunjevačko kolo*. Pjevački zbor društva pod vodstvom **Bele Tikvickog** otvorio je skupštinu. Prisutne je zatim pozdravio predsjednik društva **Ivo Stantić**. Skupštinu su pozdravili predsjednici Skupštine općine Subotica, Matice hrvatske, Društva književnika Hrvatske i kulturno-političkih organizacija iz Subotice, Tavankuta i Sombora.

27. ožujka 1930. — *Neven* piše da je uz pripomoć Matice hrvatske u Zagrebu izašla knjiga *Povijest Hrvata u Vojvodini* **Petra Pekića**: »Do sada su pisali o nami ozbiljni historičari, ali ne bunjevačko-šokačkog porijekla, pisali su o nami i neznani mudraci po svome čefu, ali sad imamo pred nami knjigu, u kojoj opisuje našu povijest od najstarijih vremena do god 1929. naš sin domaći sin g. Petar Pekić. (...) Ovu knjigu mora nabaviti svaka naša kuća, jer je ona nami, ono što je kršćanskom svijetu biblija. Iako mi u ovim krajevima nismo narod, koji zna dovoljno cijeniti knjigu uopće, *Povijest Hrvata u Vojvodini*, knjigu g. Petra Pekića mora da nabavi svaka naša kuća«.

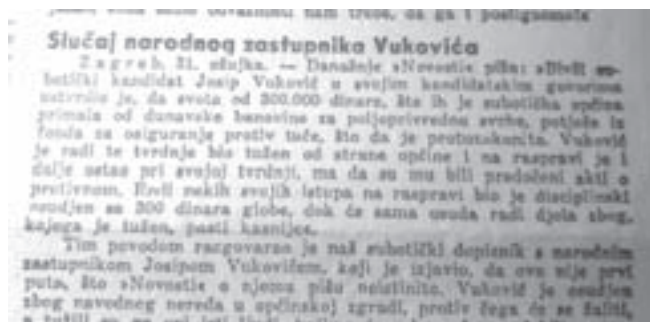
28. ožujka 1931. — *Subotičke novine* pišu da će u Valpovu 4. svibnja (na Florijanovo) prije podne na svečani način biti otkriće spomen-ploče hrvatskom pjesniku **Milorjubu Evetoviću**. Pouzdanik odbora za proslavu je mjesni načelnik i nadzapovjednik vatrogasnog društva **Josip Pinterić**.

29. ožujka 1927. — *Bácsmegyei Napló* piše da je 28. ožujka održana redovna sjednica subotičke gradske skupštine. Izglasana je pomoć od 50.000 dinara Bunjevačkoj prosvetnoj matici i od po 5.000 dinara beogradskom Udruženju žena i novosadskoj Matici srpskoj. Kod pitanja Bunjevačke matice razvila se polemika. Gradski vijećnik **Lazar Stipić** rekao je: »Nema bunjevačke nacije. Nema bunjevačke svijesti!«.

30. ožujka 1920. — *Balkan* piše o subotičkoj »svinjskoj aferi«, tj. otimanju svinja od seljaka i njihovom izvozu u Mađarsku. Piše da su za to odgovorni članovi Subotičkog klaničnog društva (**Ernest Lendvaj**, **Ignjat Aradski**, **Bela Stantić**, **Marko Jurić**, **Đuro Jović** i **Šandor Rajčić**). List dodaje da je i župan **Stipan Matijević** kao predstavnik civilne vlasti i dioničar Subotičkog klaničnog društva posredno sudjelovao u otimanju svinja i tako prekršio zakon o slobodnoj trgovini.

31. ožujka 1939. — *Dan* piše da je subotička policija osudila bivšeg narodnog zastupnika Hrvatske seljačke stranke **Josip Vuković** na kaznu od 350 dinara ili 7 dana zatvora zbog širenja alarmantnih vijesti. Naime, on je na stubištu Gradske kuće u Subotici, pred nekih 20 osoba

rekao radnicima, koji su se došli požaliti gradskim vlastima što im ne daju posla: »Evo vam gradski oci jedan je dobio 15.000, a drugi 20.000 dinara, pa neka se staraju za sirotinju. Taj novac je protupravno utrošen, jer je to sirotinja uplatila za osiguranje od leda, a oni su potrošili, napajajući ološ i bitange«. Ciljao je na **Boška Nikolića**, **Gabora Ivandekića** i **Ljudevita Vujkovića Lamića** koji su u tom trenutku tuda prolazili.

1. travnja 1939. — *Hrvatski dnevnik* piše da je Josip Vuković ustvrdio da svota od 300.000 dinara, koju je subotička općina primila od Dunavske banovine tobože za poljoprivredne svrhe, a u stvari za agitaciju Jugoslaven-ske radikalne zajednice, potječe iz fonda za osiguranje protiv tuče (leda). Zbog toga je subotička općina podnijela tužbu protiv njega, »a tužili su ga oni isti ljudi, kojima je rekao da su dobili novac«.

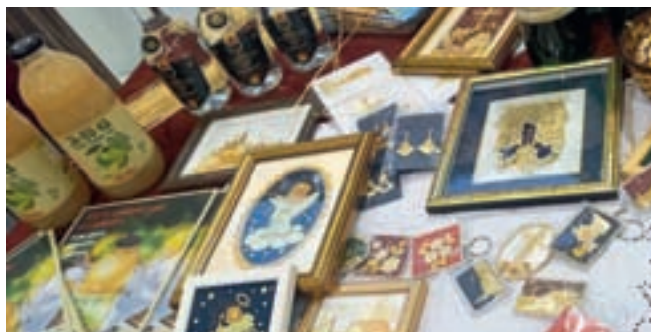
Dužijanica i Gubec na Sajmu turizma u Beogradu

Dašak tradicije bunjevačkih Hrvata

Dvije hrvatske udruge – UBH *Dužijanica* i HKPD *Matija Gubec* – nastupile su na ovogodišnjem Sajmu turizma u Beogradu, u sklopu predstavljanja turističke ponude Subotice, a u ime Turističke organizacije toga grada. Obje udruge su već više puta sudjelovale na istoj manifestaciji posredstvom ove organizacije, a ove godine je to bilo u četvrtak, 24. ožujka.

UBH *Dužijanica* iz Subotice predstavila je svoje manifestacije *Takmičenje risara* i *Dužijancu*.

»Redovito se odazivamo pozivu TO grada Subotice. Cilj nastupa bio je povećati vidljivost naših manifestacija. Na štandu je bio postavljen risarski ručak – doručak, a služila se risarska slanina i risarska rakija. Možemo reći da je naš nastup dobro medijski popraćen«, kaže direktor UBH-a *Dužijanica* **Marinko Piuković**.

Tavankutski HKPD *Matija Gubec* predstavio je kulturne i druge proizvode prepoznatljive za tamošnje Hrvate, ali i kraj iz kojeg dolaze.

»Uz suvenire od slame i autentično stvaralaštvo naših slamarki prezentirali smo i rakiju s piska od zardelije, mirgeško vino od kevedinke i lize, tavankutski čišeni sok od jabuke. Zadovoljni smo posjećenošću štanda«, kaže tajnik udruge **Ivica Dulić**.

UBH *Dužijanica* se predstavila i na štandu Pokrajinskog tajništva za privredu i turizam ispred Tajništva za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama. Među ostalim, štand *Dužijance* posjetili su pokrajinska tajnica za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Dragana Milošević** i njezin zamjenik **Goran Kaurić**.

D. B. P.

Središnji državni ured za Hrvate izvan RH

Natječaj za projekte hrvatske manjine

Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske objavio je Javni natječaj za prijavu programa/projekata Organizacija hrvatske nacionalne manjine u svrhu ostvarenja financijske potpore za 2022. godinu.

Na Javni natječaj mogu se javiti organizacije hrvatske nacionalne manjine (udruge, zaklade, ustanove, vjerske zajednice i ostale organizacije te manjine) u 12 europskih država (među kojima je i Republika Srbija). Prioritetna područja tiču se: razvoja organizacija hrvatske nacionalne manjine, kultura, obrazovanje i znanost, kao i ostala područja društvenih djelatnosti (sport, turizam, gospodarstvo...).

Ukupno planirana vrijednost Javnog natječaja je 8,7 milijuna kuna, a za Hrvate u Srbiji natječajem će biti izdvojeno 2,2 milijuna kuna.

Natječajna dokumentacija dostavlja se poštom ili neposrednom predajom dokumentacije na adrese veleposlanstava nadležnih za države na koje se odnosi Javni natječaj (u slučaju Srbije to Veleposlanstvo RH u Beogradu). Rok za podnošenje prijave traje zaključno do 14. travnja 2022. godine.

Cjeloviti tekst natječaja i potrebni obrasci dostupni su na internetskoj stranici Ureda: www.hrvatiizvanrh.gov.hr a dodatne informacije mogu se dobiti na brojevima telefona: +3851/6444-691, +3851/6444-669 ili na adresi e-pošte: manji-na-projekti@hrvatiizvanrh.hr.

Knjižnica Ive Prčića mlađeg darovana ZKVH-u

Knjige na korist zajednici

Privatna knjižnica subotičkog učitelja, pisca i bibliografa **Ive Prčića mlađeg** (1927. – 2002.), koja broji oko 10.000 naslova, darovana je prošloga tjedna Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata. Knjige su darovane na korist hrvatskoj zajednici, a dio njih (zavičajna knjiga) naći će se uskoro u Zavičajnoj knjižnici *Biblioteka Croatica* u ZKVH-u.

Knjižnicu je darovao nasljednik Ive Prčića mlađeg, njegov sin **Harvoje Prčić**, koji živi u Hrvatskoj i poznat je kao urednik hrvatskog izdanja *National Geographica*.

»Naša obitelj se bavila kulturom bunjevačkih Hrvata. Moj dida Ive Prčić bio je sakupljač narodnih umotvorina, pisac i istaknuti kulturni radnik. Njega je naslijedio moj otac Ive Prčić mlađi koji je nastavio rad na skupljanju knjiga i širenju ove knjižnice, a onda sam se i ja zarazio tim virusom, te sam sakupljao i još uvijek sakupljam knjige. Ovo je jedna svestrana knjižnica koja pokriva puno područja, s blizu 10.000 knjiga i svezaka. Da sam imao mogućnosti, možda bih knjižnicu i zadržao, ali to je suočeno s velikim poteškoćama selidbe. U Zagrebu me čeka druga knjižnica, od 10.000 mojih knjiga. Još od očeve smrti razmišljam ovu knjižnicu donirati zajednici bunjevačkih Hrvata, da bude dostupna i da ju zainteresirani mogu koristiti za stručni rad ili zabavu. Kako pratim zbivanja u subotičkoj kulturi i surađujem s kulturnim djelatnicima, kao najlogičniji suradnik za to pokazao mi se Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. Mislim da će **Katarina Čeliković** iz ZKVH-a jako dobro skrbiti o ovoj knjižnici, da će je dobro prezentirati i da će tu knjižnicu koristiti svi oni

kojima je stalo do povijesti i kulture bunjevačkih Hrvata, ali i vlastite erudicije«, kaže Harvoje Prčić.

Knjižničarska savjetnica i voditeljica Zavičajne knjižnice *Biblioteka Croatica* u ZKVH-u Katarina Čeliković kaže kako knjižnica Ive Prčića mlađeg spada u red rarijnih po svome sadržaju i veličini.

»Ona je poput knjižnica **Jakova Kopilovića** i **Bele Gabrića** po svojoj opsežnosti – sadrži zavičajnu knjigu, ali i knjigu hrvatskih i srpskih pisaca, tu je veliki broj knjiga o književnosti, jeziku, povijesti, filozofiji, pedagogiji ali i prirodnih znanosti. Riječju, počašćeni smo što je upravo Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata pozvan preuzeti ovu vrijednu knjižnicu«, kaže Katarina Čeliković.

D. B. P.

Godišnja skupština HLU-a Croart iz Subotice

Povratak većih kolonija

Godišnja skupština HLU-a Croart iz Subotice održana je prošloga tjedna, 24. ožujka, u Domu DSHV-a. O planovima za ovu godinu govorio je predsjednik udruge **Josip Horvat** koji je istaknuo da, nakon stanke uvjetovane korona epidemijom, u 2022. planiraju održati nove sазive međunarodnih likovnih kolonija **Stipan Šabić** (u kolovozu) i **Panon Subotica** (u lipnju). U pitanju su dvije najznačajnije manifestacije te udruge.

Planira se i sudjelovanje članova Croart-a na kolonijama hrvatskih udruga u Vojvodini (Šid, Sonta, Stanišić, Vajska, Lemeš, Bezdan) kao i jednodnevni »radni dani« u suradnji s crkvenim župama ili po pozivu privatnih osoba i obitelji. Najavljena je i organizacija retrospektivne izložbe *Croart 2011. – 2021.* u selekciji povjesničara umjetnosti **Branimira Kopilovića**. Istaknuto je i kako će uskoro biti objavljena monografija u povodu 10 godina

rada udruge, jubileja koji je obilježen prošle godine.

Također, na skupštini je usvojeno i izvješće o radu te financijsko izvješće za prošlu, 2021. godinu.

H. R.

Nova knjiga: Mirko Kopunović – *Dok je svita*

Bogatstvo pjesničkoga univerzuma

U nakladi Hrvatske čitaonice Subotica nedavno je objavljena knjiga pjesama subotičkog književnika **Mirka Kopunovića** pod nazivom *Dok je svita*. Recenzentice knjige su profesorice književnosti **Klara Dulić Ševčić** i **Nevena Mlinko**.

Zbirka se sastoji od deset ciklusa i epiloške prozaide posvećenih osobama iz stvarnosnog i stvaralačkog pjesnikovog okruženja, dok je peti ciklus posvećen kolektivu – slamarkama. Kako navodi Mlinko, najveći dio zbirke čini devet obimnijih pjesama (poema), od kojih se mnoge protežu kroz cijele cikluse, a odlikuju ih naglašena liričnost s posrednim razvijanjem fabule asocijativnim putem, neposrednim lirskim iskazima te psihološki vješto iznijansirana napetost najčešće interpersonalnog sukoba.

Motiv »kadgodašnjeg«

Dulić Ševčić navodi kako Kopunović, ispisujući pjesničke oporuke svojih prijatelja, osobito pjesnika, »ostavlja u stihovima spomenik *najlipšim ričima* ikavice«.

»Osjećat će čitatelj na samome početku kako i iz stihova napisanih hrvatskim standardom izbija ritam i zvuk ikavice, *ko šikšo ili šinšok*. Dijalozi koje pjesnik vodi sa svojim prijateljima pjesnicima, svojim prethodnicima i znancima po stihu, pokazuju bogatstvo pjesničkoga univerzuma iz kojega izrasta ovaj stihovani svijet«, bilježi Dulić Ševčić.

Dulić Ševčić smatra kako se kreativni potencijal ovih stihova najbolje pokazuje u grananju i variranju motiva »kadgodašnjeg« u sadašnjosti i budućnosti.

»Opori i otrježnjujući, ovi stihovi podsjećaju na sve što je boljelo i boli, ali i daju nadu da iz bolova zajedničkih i osobnih, pretrpljenih i izdržanih niče nova snaga, životna snaga opstanka i ostanka.«

Dijalog s pjesnicima

Mlinko navodi kako se u knjizi prepliću hrvatski standardni književni jezik i bunjevački govor, a da se smatra dijalektalnom budući da je veći dio stihova pisan bunjevačkom ikavicom.

»Nakon poetskih knjiga *Natpivavanja Ivana Pančića*, *Rič fali* Vojislava Sekelja, *Avaške godine Milovana Mikovića*, *Pisme za nuz sviću Milivoja Prčića*, *Bunjevački blues* i *(Po)Čuj haiku s piska Tomislava Žigmanova* ovome nizu dodajemo zbirku *Dok je svita* Mirka Kopunovića kao nov, zaokružen i vrijedan doprinos dijalektalnom hrvatskom pjesništvu na bunjevačkoj ikavici. Lirske pjesme i poeme spadaju među omiljene kod dijalektalnih bunjevačkih pjesnika. Novina ne leži u predmetu i formi pjevanja, nego u stilu pjesnika koji opravdava svrstavanje u artistič-

ke poetske redove donoseći važan element dramske napetosti kojim održava zategnutim tanke narativne niti. Vođeci se dominantnom komponentom zbirke na tematskom i karakternom planu a to je dijalog, povući nam je ovlašnu paralelu sa spomenutim djelima«, piše Mlinko.

Po njezinim riječima, ako bismo sučelili lirizam i narativnost Kopunovićeve zbirke, osobeni lirizam bi odnio prevagu dok se najveća vrijednost i novina kriju upravo u načinu formiranja većih poetskih struktura.

Knjiga *Dok je svita* obogaćena je ilustracijama akademskog slikara **Ivana Balaževića**. Uredila ju je **Katarina Čeliković**, a lektor je **Zlatko Romić**.

Mirko Kopunović (Subotica, 1952.), prije ove, objavio je pet knjiga pjesama i dvije knjige pripovjedaka. Pripovijetke i pjesme su mu uvrštene u nekoliko antologija i izbora, a objavljivao je i u časopisima. Dobitnik je nagrade za životno djelo na području književnosti u okviru *Dana hrvatske knjige i riječi – dana Balinta Vujkova*.

D. B. P.

ZKVH na danima ICARUS-a u Hrvatskoj

PLETERNICA – ICARUS Hrvatska u suradnji s konzorcijem ICARUS (International Center for Archival Research), Gradom Pleternica i drugim partnerima priređuje znanstveno-stručni skup 7. dani ICARUS-a u Hrvatskoj pod nazivom *Baštinske inicijative, edukacija i digitalno okruženje*. Na skupu, koji će biti održan 31. ožujka i 1. travnja izlaganje će imati i djelatnica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Katarina Čeliković** na temu *Prikupljanje arhivskog i drugog kulturno-povijesnog gradiva o Hrvatima u Vojvodini (Srbiji) i njezino istraživanje te prezentacija*.

Uskrsna radionica u Nazoru

SOMBOR – HKUD *Vladimir Nazor* iz Sombora organizira Uskrsnu radionicu koja će biti održana u subotu,

2. travnja, u Hrvatskom domu. Tema radionice su slatki keksići koji se pripremaju prema tradicionalnim receptima. Početak radionice je u 16 sati.

Poziv za 20. susret *Lira naiva*

SUBOTICA – Hrvatska čitaonica i Bunjevačko-šokačka knjižnica *Ivan Kujundžić* pri Katoličkom društvu *Ivan Antunović* iz Subotice upućuju poziv za dvadeseti susret hrvatskih pučkih pjesnika pod nazivom *Lira naiva 2022*. Susret će biti održan 10. rujna 2022. godine u Subotici.

Zainteresirani pjesnici trebaju poslati 3-5 svojih (neobjavljenih) pjesama koje mogu biti pisane standardnim hrvatskim jezikom ili ikavicom (bunjevačkom ili šokačkom), a bit će objavljene u zbirci. Pjesme i prijavu (s kraticom biografijom te fotografijom/portret), u wordu, treba poslati do kraja travnja 2022. na adresu: Hrvatska čitaonica, Bele Gabrića 21, 24000 Subotica ili putem elektroničke pošte na adresu: katarina.celikovic@gmail.com

Detaljnije informacije mogu se dobiti putem telefona broj +381/64-659-07-52.

NATJEČAJ

za skladbe koje će biti izvedene
na XXII. Festivalu bunjevački pisama

Festival će biti održan 25. rujna 2022. u Subotici. Temeljna svrha ovoga festivala je promocija i popularizacija nove bunjevačke pisme (pjesme) i poticaj svima, a osobito mladima kako bi sami pridonijeli očuvanju i unaprjeđenju kulturne baštine svoga roda i naroda.

PROPOZICIJE NATJEČAJA:

1. Tekst i glazba trebaju predstavljati život i običaje bačkih Bunjevaca;
2. Tekst pjesme mora biti pisan ikavicom ili ijekavicom;
3. Pjesma može imati 3 ili 4 strofe;
4. Dužina pjesme je od 3 do 5 minuta;
5. Note (melodija, akordi) i tekst treba dostaviti u 2 primjerka;
6. Uz tekst i melodiju obvezno dostaviti i demo snimku;
7. Radovi prethodno ne smiju biti izvođeni (premijerno izvođenje);
8. Jedan autor može dostaviti najviše 3 skladbe;
9. Primljeni radovi se ne vraćaju;
10. Radovi se šalju pod šifrom, a rješenje šifre (ime, prezime i adresa autora i kontakt telefon) mora biti u posebnoj, zatvorenoj omotnici;
11. Nakon odabira najboljih radova, stručna komisija će autore izvijestiti o rezultatima;
12. Festival se organizira isključivo na volonterskim principima, te se radovi neće honorirati;
13. Autor skladbe koja je odabrana za izvedbu na Festivalu samim njezinim slanjem daje svoj neopozivi pristanak da se skladba studijski snimi i izda na nosaču zvuka i video zapisu radi popularizacije festivala.

Natječaj je otvoren do 31. svibnja 2022.

Skladbe slati na adresu: Vojislav Temunović, Skerlićeva 17, 24000 Subotica ili HGU FBP, Lajosa Joóa 4/a, 24000 Subotica; mail: hgu.fbp@gmail.com s naznakom: ZA XXII. FESTIVAL BUNJEVAČKI PISAMA

Četvrti križni put mladih Srijemske biskupije

Kristov križ nam je oslonac

Križni put mladih Srijemske biskupije održan je 26. ožujka u biskupijskom svetištu Gospe Tekijske u Petrovaradinu. Geslo ovogodišnjeg Križnog puta bilo je: »Bože, milostiv budi meni grešniku« (Lk 18, 13), a sudjelovali su mladi iz mnogih župa biskupije u pratnji svojih župnika. Na samom početku pozdravio ih je organizator susreta vlč. **Dušan Milekić**. Pobožnost je počela u 15 sati uvodnom molitvom u crkvi tekijskog svetišta, a potom je križ do prve postaje ponio srijemski biskup koadjutor msgr. **Fabijan Svalina** u zajedništvu s vlč. Milekićem. Mladi i njihovi župnici smjenjivali su se noseći križ od postaje do postaje.

Po završetku pobožnosti slavljen je sveta misa koju je predvodio biskup Svalina, a u koncelebraciji su bili svećenici Srijemske biskupije koji su dopratili svoje mlade.

Biskup Svalina je u homiliji govorio o križu i patnji te kazao: »Danas ipak nećemo ostati stajati kod Isusova križa. Kroz njegovu bol pogledat ćemo bol ljudi u naše dane. Naše misli su i ovih dana s našim prijateljima koji su pritisnuti križem strašnog rata u Ukrajini. Ali i mnogi drugi oko nas i diljem svijeta idu svojim križnim putem, svaki dan, na mnogobrojnim mjestima. Pogođen je svatko, jedan više, drugi manje... Danas gledamo bol i plač svijeta kroz Isusov križ. Ako Isusovu križu dajemo posebnu ulogu među mnogim ljudskim križevima, onda je to zacijelo kada kažemo: 'Bog je umro na Golgoti'. Osjećaj patnika, kao da je Bog umro, nije prazan i nedohvaćan nego ima svoje konkretno mjesto: Križ na kojemu je mrtav Isus, pravi čovjek i pravi Bog«, rekao je biskup Svalina.

U nastavku homilije biskup je govorio mladima o križu kao osloncu, te je kazao: »Križ Isusov, koji postavljamo na putovima i crkvenim zvonnicima, koji nosimo oko vrata, križ koji stavljamo svojoj djeci na čelo i prsa povezuje patnju Isusovu s križevima današnjih ljudi. Plač je u svijetu. Ali u tome plaču postoji sidro. Bog je taj koji nam je blizu u žalosti, u boli, u svim brigama; on je naučio

što znači biti čovjek. Zato stoji na križu. Ono što se ne da spriječiti, on nosi s nama. Koliko god duboko bol mogla obilježavati neku životnu situaciju ili čak cijeli čovjekov život, isto tako križ želi biti usidren u naš život kao oslonac. Ima situacija kada nestaju sjećanja na lijepo i kad nema perspektive za budućnost, čini se kao da postoji samo sadašnjost s bolom, a sve ostalo kao da je nestalo. U takvim trenucima ostaje nam posegnuti za križem kao osloncem koji pokazuje da ima i nešto drugo osim vlastite boli ili pažnje bližnjega. Ima Bog koji ostaje tu, u svojoj boli. Tu je on, Stvoritelj, davalac života. Ako danas častimo križ, neka nas to stalno na to podsjeća. Pa ako je nekomu i dobro, neka ne zaboravi da ga unutra imamo, kada ga jednom zatrebamo. U križu nam je Bog blizu u našoj boli i trpljenju. U njegovom križu nalazimo oslonac. Njegove nas rane iscijeliše«, zaključio je msgr. Svalina.

U drugom dijelu susreta za mlade je u domu svetišta organizirano druženje, a potom je vlč. Dušan Milekić održao kratku katehezu na temu »Zar je grijeh toliki problem srca?«. Ohrabrio je mlade da u svojim bolima pronalaze oslonac u Kristu, te ih potaknuo na redovito pristupanje

sakramentima Pomirenja i Euharistije, jer jedino Bog po njima može izliječiti rane na srcu koje grijeh ostavlja.

Na kraju programa vlč. Milekić je zahvalio mladima na zajedništvu i potaknuo ih da međusobno ostanu u kontaktu, ali i u kontaktu s Bogom, koji će im pomoći nositi njihov križ.

Ana Hodak

Foto: Darko Peka

Jerihonsko bdjenje 2022.

Jerihonsko bdjenje, treću godinu zaredom i s istim ciljem organizira se u Subotici od 2. do 9. travnja. Bdjenje koje podrazumijeva molitvu pred Presvetim Oltarskim Sakramentom započinje slavljem svete mise u franjevačkoj crkvi u subotu, 2. travnja u 17.30 sati. Presveti Oltarski Sakramentat bit će izložen u kapelici Crne Gospe kod franjevaca koja će biti otvorena svih sedam dana i noći, te svi oni koji žele mogu se priključiti i bez prethodne najave. Nakana Jerihonskog bdjenja je obnova ljudskog i kršćanskog života u gradu pod geslom *Blaženi koji prebivaju u domu tvome slaveć te bez prestanka* (Ps 84,5).

Križni put na Subotičkoj kalvariji

Pobožnost križnoga puta na Subotičkoj kalvariji 27. ožujka predvodila su djeca, a organizirana pobožnost se nastavlja u sljedećim terminima:

Nedjelja, 3. travnja u 15 sati – križni put predvode mladi,

Petak, 8. travnja u 20 sati – križni put sa svijećama,

Cvjetnica, 10. travnja u 15 sati – križni put predvode obitelji,

Veliki petak, 15. travnja u 10 sati – pobožnost križnog puta.

Ž. V.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Kršćansko savršenstvo

Čovjek je na ovome svijetu samo prolazan. To znači da je naš dom negdje drugdje i da ćemo tamo otići kada napustimo ovaj svijet. Čovjek je stvoren za Nebo i tamo će se jednom preseliti. Naš život započinje na zemlji, ali zemlja mu nije krajnje odredište.

Život s Bogom

Apostol Pavao u poslanici Filipljanima između ostalog kaže: »Ne kao da sam već postigao ili dopro do savršenstva, nego – hitim ne bih li kako dohvatio jer sam i zahvaćen od Krista. Braćo, ja nipošto ne smatram da sam već dohvatio. Jedno samo: što je za mnom, zaboravljam, za onim što je preda mnom, prežem, k cilju hitim...« (Fil 3, 12-14). Savršenstvo o kojem Pavao govori je zavrjeđivanje vječnosti načinom ovozemaljskoga života, a što nam je omogućio Krist u kojega vjerujemo. No, savršenstvo za Boga nije isto što i savršenstvo za svijet. Ponekada su toliko različiti da se čak i isključuju. Kršćansko savršenstvo ima više aspekata i nijedan se ne može zanemariti ako želimo zavrijediti vječnost. Prije svega, kršćanin je onaj koji vjeruje i naviješta Radosnu vijest. On je onaj koji živi s Bogom i za Boga, stoga kršćanska savršenost ne može postojati bez njegove trajne povezanosti sa Svevišnjim. Znamo već da se to postiže molitvom i sakramentima, čitanjem i slušanjem Božje riječi. Ta veza s Bogom omogućuje mu da ostvari savršenstvo i na drugim područjima i tako prisprije u Nebo.

Ljubav

Također, kršćanin se u svijetu treba prepoznati po ljubavi. Tko ljubi Boga i nastoji mu ugoditi, nikako to ne može činiti ako ne ljubi svoga bližnjega. Ljubav prema Bogu i bližnjemu čine Isusovu dvostruku zapovijed ljubavi, u koju je on sazeo sav Zakon i Proroke, dakle sve što je Bog čovjeku poručio i

od njega tražio može se izreći jednom riječju – ljubav. Govor o ljubavi već je pomalo otrcan, jer o njoj svi pričaju, ali toliko koliko se spominje, toliko je nedostaje u svijetu. Ljudi sve manje mare jedni za druge, ne samo da ne žele biti drugima na raspolaganju nego ih uopće i ne zanima jesu li nekome potrebni. Pomaganje i ljubav štete profitu, nema se vremena za ljubav, jer vrijeme je novac, a ljubav i dobročinstvo ne donose zaradu. Kršćansko savršenstvo ogleda se upravo u suprotnom stavu – ljubav prije svega. A ona se može pokazati na bezbroj načina. Onaj tko u molitvi i sakramentima nastoji biti trajno povezan s Bogom lako će prepoznati na koji način će pokazati ljubav bližnjemu i moći će ljubiti svoga bližnjega kao sebe samoga.

Borba protiv grijeha

Kršćanska savršenost podrazumijeva borbu protiv grijeha. Ta je borba teška, jer kada se želimo najviše boriti tada nam dolaze i najveće kušnje, koje su ponekad toliko velike da ih ne možemo prevladati. Dvije nas krajnosti mogu omesti u našoj borbi za Nebo. Ako smo prema sebi previše blagi, smatramo se bezgriješnima, uspoređujući se s nekim čini nam se kako smo mnogo bolji, ispunjavanje vjerskih propisa smatramo dovoljnim, poput farizeja. S druge strane, možemo biti suviše kritični prema sebi, osobito ako nosimo neke tere iz prošlosti. Tada nam naš stari grijeh postaje nova zamka, jer ne možemo oprostiti samima sebi, pa mislimo da nam ni Bog neće oprostiti. No, Bog je beskrajno milosrdan, prašta svakome, ali potrebno je iskreno se kajati. Iskreno pokajanje novi je korak na putu ka ostvarivanju kršćanskog savršenstva. Savršeni ne možemo biti, ali svaka naša želja i trud da budemo što bolji za Boga su dragocjeni i približavaju nas ka konačnom cilju, a to je vječna radost s Bogom u Raju.

Somborske kalvarije (I.)

Isusov put križa

Franjevci 1764. godine grade kalvariju i kapelu u baroknom stilu. Sombor je imao Kalvariju koja se u znanstvenim radovima uvrstava među najstarije na području nekadašnje Ugarske kraljevine

Kalvarijom nazivamo postaje (stacije) koje se postavljaju radi sjećanja na put kojeg je Isus napravio od Pilatove kuće do Golgote. Postaje se postavljaju vani, na nekom prikladnom mjestu, često stoje u groblju ili u blizini groblja. Križni put je pobožnost koja se moli ispred postaja kalvarije. Križnim putem nazivamo još i slike ili reljefe koji su postavljeni na zidu crkve, da bi se i u zatvorenom prostoru mogla obavljati pobožnost križnog puta.

Podizanje kalvarija počinje u XV. stoljeću. Za vrijeme križarskih ratova pažnja kršćana je bila na Svetoj zemlji. Mjesto biblijskih događaja za vrijeme križarskih pohoda postalo je poznatije za europske kršćane. Zbog osvajanja poganskih naroda hodočasnički putovi su se zatvorili prema Svetoj zemlji. Želja za svetim mjestima se povećavala. Među kršćanima se probudila velika želja da hodočaste i da prođu taj put kojeg je Isus morao proći noseći križ. Da bi se smirile velike želje za Svetom zemljom i Isusovim putom križa, počinju se praviti prve imitacije svetih mjesta. Iako nisu mogli otići, barem su imitacije mogli posjećivati. Umjetnici su na temelju Svetog pisma dočarali momente Isusovog života. Radili su slikari, kipari, zidari, bilo je bitno da se što vjerodostojnije prikažu mjesta biblijskih događaja. Prikaze trebamo zamišljati kao manje građevine koje su se gradile blizu crkava, na adekvatnim mjestima, slično kalvarijama. Na našem prostoru poznate su samo kalvarije i križni putevi u crkvama.

Crkva je za širenje Božje poruke najviše koristila govor kao izražajno sredstvo ali u srednjem vijeku koristilo se i slikarstvo i kiparstvo. Nepismeni vjernici su sa slika ili kompozicija kipova mogli »očítavati« riječ Božju. U početku su jedan događaj prikazivali na jednoj slici, vremenom su razradili događaj na više slika. Narodi različitih mentaliteta stvorili su različita rješenja, svatko je na svoj način doživljavao i oblikovao slike i kipove koji su predstavljali događaje iz Svetog pisma. Barokni stil je u XVI. stoljeću postao, možemo reći, stil Katoličke crkve. U periodu baroknog stila grade se velike, bogato kićene crkve, sa samostanskim kompleksima, pored njih dobijaju mjesto kalvarije koje su u baroknom periodu doživjele svoj veliki razvoj.

Na našem području kalvarije su se gradile već od XVII. stoljeća, pojavom baroknog stila. Najprije na zapadnom dijelu Ugarske kraljevine, a kasnije nakon protjerivanja

Turaka i u središnjim dijelovima između Dunava i Tise. Velika obnova Kaločko-bačke nadbiskupije započinje polovinom XVIII. stoljeća. Grade se nove crkve, samostani, pa i kalvarije.

Među najstarijima u Ugarskoj

U XVII. i XVIII. stoljeću za izgradnju kalvarija u većini slučajeva su se zauzimali franjevci. Tako je bilo i u Somboru. Franjevci, koji 1743. godine počinju graditi novi samostan a zatim 1752. počinju s izgradnjom nove crkve, 1764. godine grade Kalvariju i kapelu u baroknom stilu. Sombor je imao Kalvariju koja se u znanstvenim radovima uvrstava među najstarije na području nekadašnje Ugarske kraljevine.

Kronika somborskog franjevačkog samostana (Prothocollon Conventus Zomboriensis 1749. – 1786.) govori o namjeri **Stjepana Nagya** da podigne kalvariju u gradu. Stjepan Nagy, apostolski sindik župe Presvetog Trojstva

u Somboru, iz svog dobrovoljnog priloga odlučio se na podizanje Kalvarije. Za izgradnju je tražena dozvola kaločkog nadbiskupa 5. svibnja 1764. godine. Nadbiskup **József Batthyány** dozvolio je izgradnju Kalvarije s uvjetom da mjesto nove Kalvarije i stacija (postaja) bude određeno od strane gvardijana somborskog franjevačkog samostana, da se sagradi od čvrstog materijala, a gospodin Nagy ili grad trebaju se zadovoljavajuće brinuti o održavanju Kalvarije, stacija i kipova koji će se postaviti. Povodom izgradnje Kalvarije 7. svibnja 1764. godine održana je sjednica gradskog magistrata u Somboru. Na sjednici su bili prisutni prvi sudac grada **Nikola Parčetić**, prečasni **Nikola Babaič**, gvardijan somborskog samostana koji je ujedno bio i župnik. Pred gradskim magistratom kratko su objasnili da Stjepan Nagy s odobrenjem Kaločkog nadbiskupa želi sagraditi Kalvariju sa stacijama pored grada prema bezdanskome mostu na uspomenu i slavu Presvetog Spasitelja (Isusa Krista). Kaločki nadbiskup je uz svoje odobrenje dao i uvjet da, ukoliko Stjepan Nagy zbog nekog razloga ne može više voditi brigu o održavanju, neka to preuzme gradski magistrat.

Primjer baroknog graditeljstva

Jako lijep primjer barokne kalvarije i baroknog graditeljstva u Somboru bila je Kalvarija sagrađena 1764. godine. Imala je specifično rješenje. Uz bočne zidove kapele uzdizalo se stubište koje je vodilo do središnjeg uzdignutog dijela Kalvarije (do brda Golgote) gdje je bila smještena

kompozicija s tri križa i kipovima, na visini i u produžetku krova kapele. Kalvariju su pored kapele činile još postaje, 14 takozvanih stacija križnog puta. Štacije su trebale imati slike ili umjetnički izrađene simbole koje pokazuju put Isusove muke. Na starim fotografijama o stacijama na žalost ne možemo odrediti je li bilo slika ili reljefa. Kalvarijska kapela je iznutra bila skromno ukrašena, ne vide se znakovi umjetničkih dekoracija, sve je skromno i jednostavno bilo uređeno, dok se na vanjskom dijelu vide lijepi dekorativni elementi baroknog stila. Na takozvanom brdu Golgote, uzdignutom dijelu gdje je vodilo stubište, uz tri križa vidimo i tri kipa, žene koje oplakuju Isusa. Kipovi su postavljeni na osnovu Ivanovog Evanđelja (Iv 19, 25) koje govori da su pored križa stajali Isusova majka Marija, sestra njegove majke i Marija iz Magdale, a uz majku Ivan, Isusov ljubljani učenik. Kipovi su izrađeni u baroknom stilu, na žalost danas potpuno nestali.

Kalvarija je postojala sve do 1924. godine, kada je porušena. Patronatski odbor grada Sombora 29. kolovoza 1923. godine održao je sjednicu u svezi premještanja Kalvarije. Kao razloge premještanja naveli su da je stara Kalvarija već u jako trošnom stanju, trebao bi se cijeli krov promijeniti i to bi bio veliki trošak. Problem je i to što se oko Kalvarije u tim godinama izdalo puno novih kuća i mjesto je postalo neprikladno. Momci i djevojke tih novih kuća pjevaju i igraju se na Kalvariji i time zbunjuju i smetaju ljudima koji se idu tamo moliti. Patronat je odredio da se nova Kalvarija sazida pored groblja Sv. Roka.

Gábor Drobina

Nije sve zapisano na kartama

veliko obdanište, ali prije 75 godina nije bilo objekata, što je dio tih spomenutih sjećanja i uspomena. »Cijeli prostor bio je znatno dublji, na nekim mjestima možda i metar u odnosu na Segedinski put i okolne ulice. Područje je bilo prekriveno vodom i ljeti su samo plići dijelovi presušili. Iz vode su 'provirivali' manji i veći otočići, uglavnom zbog šljake koju su donosili iz elektrane. Bilo je i većih suhih otoka okruženih vodom, s raširenim šatorima Roma. Cijeli kraj su zvali 'Cigansko ostrvo'. Naravno, ne službeno. Kao dijete sam vlastitim ušima čuo kada je netko u

Za istraživače povijesne građe nekog područja, karte gradova, u ovom slučaju Subotice, od velikog su značaja, jer bilježe nekadašnje nazive ulica i oslikavaju veličinu i izgled gradske površine u prošlosti. Tu je ubilježeno sve ono što je – službeno. No, paralelno postoje i nazivi nekih dijelova kvartova koje su dali ljudi iz okruženja, tj. neslužbeni su, ali opstaju kroz vrijeme, pa se pronose s generacije u generaciju. Jedan dio Kertvaroša još prije sedam-osam desetljeća, a moguće i prije, među ljudima je nazivan »Cigansko ostrvo«. Ovaj toponim je potpuno pao u zaborav, jer je čitavo područje izgrađeno i sasvim izmijenjeno, a s ovim promjenama staro ime više nije imalo nikakvu poveznicu.

Imena, ali i izgleda »rita«, tj. velike površine djelomično, a ponekad i u potpunosti, plavljene vodom, između današnje Banijske ulice i Prve kasarne uz Segedinski put, sjeća se **Ernő Arnold** u opisu uspomena iz djetinjstva u Kertvarošu. Posljednjih desetljeća ovdje su građene stambene zgrade i kuće, tržni centar i

tramvaju tražio kartu do 'Ciganskog ostrva'.

Danas je veći dio područja između Banijske ulice i Prve kasarne izgrađen, ali je srećom, ipak, ostala i livada sa sportskim terenima, igralištem i »brdom«, na dječju radost. Iako je teren nasut, u kišno vrijeme voda preplavi nekadašnji »rit«, a u nižim dijelovima u pojedinim kućama javi se voda u podrumima. Bolje poznavaoce povijesti grada to ne čudi: ovo područje se 1744. godine u starim spisima spominje pod imenom Agina bara. I ovaj naziv se odavno ne koristi.

Obitelj Šomođvarac udaje kćer

Obitelj **Šomođvarac**, otac **Ivan Šomođvarac** i majka **Marija Šomođvarac** (rođena **Forgić**) su 29. lipnja 1954. godine (na Petrovo) udali svoju kći **Stanu** za **Ivana Đipanov**a od oca **Marka** i majke **Ane**. U ono vrijeme vjenčanja su se obavljala srijedom, a ovaj put je palo da je baš i Petrovdan bio u srijedu. Pod velikom misom u crkvi sv. Petra i Pavla u Monoštoru stupila je u brak Stana Šomođvarac, rođena 1933. godine, iz obitelji koju u selu zovu **Dračini** s Ivanom Đipanovim, rođenim 1934. godine, iz obitelji koju u selu zovu **Kockarevi**. Fotografija je nastala u crkvenom dvoru nakon vjenčanja. S ovim vjenčanjem dogodila se jedna rijetko interesantna situacija za to vrijeme, a to je da se iznimno

novce. Na donjem dijelu tijela nosi suknju koja simbolizira udanu ženu (ona je crvene boje i čohana je, a daruje ju joj svekrva na dan vjenčanja) te *bili gukama pregač*. Po tradiciji, ona ispod suknje vjerojatno ima tradicionalna *krila okruglana*. Na nogama ima papučiće.

Stana je inače imala izrazito plavu kosu te plave oči, ali u svim svečanim situacijama Šokice su se garavile da bi im kosa bila crna te je za vjenčanje i ona to morala sigurno uraditi. Pored mladenke Stane je duvegija Ivan, a pored njega Stanina sestra **Anica** te njen suprug **Ivan**. Anica je stoga bila spremljena (*opravita*) kao žena. Po pričama Anica se i nije baš svojevrijeme udala već je to bio brak dogovoren između roditelja pa se isto tako pričalo

kako ona nije bila sretna u tom braku zbog loše naravi supruga. Posljednja u gornjem redu je Stanina najmlađa sestra **Marija**, koja je u to doba bila djevojka te je tako bila i *spremljena*. Na fotografiji je interesantno i to da je mladenkina majka obučena u odjeću koja odudara od svečane, što bi u ovom slučaju značilo da je ona vjerojatno nosila odjeću koja je prikladna situacijama poslije smrti nekoga bliskog. Treba napomenuti da brak između Stane i Ivana nije bio dogovoren između

lijepa djevojka udaje tek u svojoj dvadeset prvoj godini pa još za mladića koji je mlađi od nje. Za djevojku koja ima 21 godinu u to vrijeme se govorilo da je *stara divojka*, jer njene su vršnjakinje već rađale, a ne udavale se. Tada bi se reklo da je ona bila »sritna što se udala«.

Na fotografiji je obitelj Šomođvarac (Dračini) sa starim zetom **Ivanom Balažom** i novim zetom Ivanom Đipanovim. U prvom redu su Stanini roditelji, Ivan i Marija a u drugom redu su djeca sa zetovima. Svi muškarci su u građanskom odijelu, s tim da je uz Stanu njen brat Ivan koji je čauš u svatovima, a njegovo građansko odijelo ima neke elemente šokačke nošnje (kičena kandžija, *okičena čutura* s rakijom, *diverski otarak* i *nakititi šešir*). Naspram muškaraca sve žene nose isključivo šokačku nošnju. Stana nosi tipičnu tradicijsku nošnju mladenke tog vremena; punu glavu sa zabodenim čapljini perjem, na gornjem dijelu tijela ima oplećak, oko vrata nekoliko niski bijelog staklenog zrnja, crveno drveno zrnje i

među roditelja već je vjerojatno rezultat njihovog sretanja na igrankama ili u crkvi. Onda djevojke nisu imale prilike izići bez prisustva svojih majki ili druge pratnje te su mise i igranke bila najčešća mjesta za sretanje. Ivanova obitelj je bila, što bi Šokci rekli, »siromaška« dok su Stanini bili za to vrijeme srednjeg imovnog stanja što je u stvarnosti značilo da su imali za život, no daleko da su bili bogati. Stana je u miraz donijela nešto malo zemlje, sitne parcele u Vinogradima i Cerju, što je u ono vrijeme bilo i nešto. Maltene odmah po vjenčanju Ivan odlazi u vojsku gdje provodi dvije godine. Za to vrijeme Stana živi u svekrvinoj i kući pooćima. Po dolasku iz vojske kupuju malu kuću u susjedstvu kod svekrve i pooćima u Podoli. S ove fotografije živa je još samo Stanina sestra Marija (rođena 1938.). Podatke o ljudima i događajima vezanim za ovu fotografiju dala je **Anita Đipanov-Marijanović**, unuka pokojnih Ivana i Stane Đipanov.

Željko Šeremešić

Završen je kviz *Čitam i skitam*

Izvlačenje nagrada u ponedjeljak

Noćas, u ponoć, završava četrnaesti kviz Gradske knjižnice Subotica *Čitam i skitam*. Trajao je puna dva mjeseca, tijekom veljače i ožujka. Tema kviza je bila mitovi i legende, te su učenici osnovnih škola u Subotici i okolici trebali pročitati zadane tekstove i pogledati dodatne medijske sadržaje na ovu temu. Nakon dvogodišnje stanke i koronavirusa informatorice Dječjeg odjela ponovno su posjetile škole gdje su djeci predstavile ovogodišnji kviz. Svakog dana boravile su u drugoj školi. Tako su se družile i s prijateljima koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku u subotičkim osnovnim školama *Ivan Milutinović* i *Matko Vuković*, a razgovarale su i s djecom u školama *Vladimir Nazor* u Đurđinu, *Ivan Milutinović* u Maloj Bosni i *Matija Gubec* u Tavankutu. Da je i knjižničarkama kao i učenicima bilo jednako lijepo ilustriraju i fotografije koje vam donosimo.

Svi koji su obnovili svoje članstvo u Gradskoj knjižnici Subotica te točno popunili online upitnik sudjeluju u izvlačenju više od 250 nagrada koje će biti javno (kao nekada) u čitaonici subotičke knjižnice, u ponedjeljak, 4. travnja u 12 sati. Glavna nagrada je uobičajeno bicikl, a najavljene su i druge vrijedne nagrade kao roleri, tastature, zvučnici, slušalice, USB memorije, antivirus zaštita, vaučeri za slastičarnu, trgovinu drvenih igračaka, ulaznice za kino, kazalište, ZOO vrt, bazen, knjige, paketi slatkiša, milk shakea, sokova, grickalica, *McDonald's* obroci, školski pribor, školske torbe i drugo. I *Hrvatska riječ* se priključila ovom projektu za poticanje čitanja i osigurala desetak nagrada. Kako saznajemo, lijepi broj djece sudjelovao je u ovom

kvizu te se iskreno radujemo da je akcija uspjela. Stoga vam zakazujemo sastanak u ponedjeljak u podne u knjižnici gdje će biti izvlačenje i podijeljene nagrade koje su za vas pripremile informatorice Gradske knjižnice Subotica u suradnji s brojnim tvrtkama, prijateljima knjige i čitanja.

B. I.

Prvotravanjske šale

Prvoga dana travnja obilježava se Svjetski dan šale. Vjerujem da ste to već znali, a i da ste smislili neku »ludu« ideju kako ćete se našaliti s roditeljima, prijateljima..., samo vodite računa da i sami ne nasjednete na neku od njih. Ali i ako tako bude, prihvatite je srcem.

Kada je i kako nastao Svjetski dan šale ne možemo točno znati. Naime, postoji više teorija od kojih niti jedna nije vjerodostojna, a mnogi ovaj datum povezuju s odlaskom zime i dolaskom proljeća, pa samim time i veselijeg raspoloženja.

Jedna od teorija je da su Rimljani i Hindusi slavili proljetni ekvinocij s početkom 25. ožujka i završetkom na Novu godinu – 1. travnja. Kada je papa **Gregor XIII.** 1582. godine julijanski kalendar zamijenio novim, gregorijanskim kalendarom, po kojem se Nova godina slavila 1. siječnja, mnogi novi datum nisu htjeli prihvatiti ili za njega nisu znali, pa su slavili po starom. Drugi su ih zbog toga ismijavali i izmišljali razne šale i pošalice na njihov račun.

Druga zanimljiva teorija po prof. **Josephu Boskinu** s Bostonskog sveučilišta glasi da je rimski imperator **Konstantin** dozvolio svojoj dvorskoj ludi **Kugelu** da bude »kralj na jedan dan«. Kugel je donio proglas u kojem je za taj dan tražio apsurdnosti. Međutim, na kraju se ispostavilo da je sam profesor cijelu priču, koju su objavile i poznate novine, izmislio kao prvotravanjsku šalu.

Bez obzira na to kojoj teoriji ćete povjerovati ili ne, valja se dobro nasmijati. Smijeh ne samo da unosi zabavu među društvo nego i doprinosi zdravlju. Stoga samo naprijed, i neka ne bude samo 1. travnja.

Ž. V.

Dodjela nagrada i diploma najboljim matematičarima

U velikoj vijećnici Gradska kuće u Subotici 24. ožujka dodijeljene su nagrade i diplome najboljim matematičarima osnovnih i srednjih škola. Uspjeh na

okružnom natjecanju iz matematike ostvarilo je oko 60 osnovaca i 20 srednjoškolaca, od kojih je njih sedam izborilo plasman na državno natjecanje.

Kroz sve nivoe natjecanja ravnopravno su sudjelovali i učenici koji pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku, te su i oni sudjelovali na ovoj dodjeli nagrada i diploma.

Kada je u pitanju srednja škola uspjeh su postigli:

Matija Ivković Ivandekić, učenik prvog razreda općeg smjera Gimnazije *Svetozar Marković* u Subotici koji je osvojio 3. nagradu na općinskom natjecanju i 2. nagradu na okružnom natjecanju.

Lucia Mamužić, učenica drugog razreda općeg smjera Gimnazije *Svetozar Marković* u Subotici, koja je osvojila pohvalu na općinskom natjecanju. Profesorica im je **Jelena Piuković**.

Na dodjeli nagrada i diploma bili su prisutni i učenici osnovnih škola koji su postigli uspjeh na okružnom natjecanju, a to su: **Martina Tikvicki** (V. razred), **Filip Ivković Ivandekić** (V. razred), **Andrija Matković** (VII. razred) i **Lea Vojnić** (VIII. razred). Svi četvero su učenici OŠ *Matko Vuković* i svima je mentorica **Nevenka Tumbas**.

Ž. V.

ZOVEM SE: Nina Dulić

IDEM U ŠKOLU: OŠ Vladimir Nazor, Đurđin – 2. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: engleski jezik i plivanje

VOLIM: igrati se sa sestrom

NE VOLIM: kada dobijem lošu ocjenu

U SLOBODNO VRIJEME: igram se vani sa svojim ljubimcima

NAJ PREDMET: tjelesni odgoj

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: učiteljica ili stomatolog

TooTth optika

DR. YÜTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Hrvat, katolik iz Slavonske Orahovice kod Osijeka, zaposlen, vlasnik kuće i auta, traži djevojk u Subotice do 31 godine za upoznavanje i brak. Ivan Peček.

»Iz ovih sredstava bit će izgrađen kolovoz u šest ulica, od kojih dvije u gradskim i četiri u prigradskim mjesnim zajednicama, a osim toga bit će obnovljen i kolovoz na Novosadskom putu, tj. obilaznici oko Palića, u dužini od oko 5 kilometara, čime će se riješiti dugogodišnji problem odvijanja prometa na tom dijelu«, dodaje Marianov.

**Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji
VAŽI DO 5. 4. 2022.**

- Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.
- Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Portreti i spomen-ploče biskupa Ivana Antunovića – IV. dio

Piše: Andrija Anišić

U očima drugih

Portret Save Stojkova

Portret biskupa **Ivana Antunovića**, koji je izradio somborski akademski slikar **Sava Stojkov** 2008. godine (ulje na platnu, 50 x 70 cm) vlasništvo je Bunjevačke matice u Subotici. Zahvaljujem **Tamari Babić** za podatke o ovom i sljedećem portretu. Ovdje objavljena fotografija preuzeta je s naslovnice jednog broja časopisa *Rič* Bunjevačke matice.

Portret Zvonka Vidića

Portret biskupa Ivana Antunovića iz 2005. godine djelo je **Zvonka Vidića** (ulje na platnu, 110 x 80 cm), a vlasništvo je KUD-a *Bunjevka* u Subotici. Objavljen je na naslovnoj stranici časopisa *Rič* Bunjevačke matice, br. 85-86/2013.

Portreti Šime Peića Tukuljca

U istraživanju portreta biskupa Ivana Antunovića otkrio sam i dva portreta autora **Šime Peića Tukuljca**. Prvi je bio izložen u velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici prigodom promocije molitvenika *Čovik s Bogom* 17. lipnja 2015. godine prigodom obilježavanja 200. obljetnice rođenja biskupa Antunovića u organizaciji Bunjevačke matice i Katoličkog društva za kulturu, povijest i duhovnost *Ivan Antunović*. Portret je vlasništvo Bunjevačke matice u Subotici.

Vlasnik drugog portreta istog autora je **Ante Stantić** u Tavankutu, a treći portret je u vlasništvu **Ljudevita Vujkovića Lamića Moce**.

Spomen-ploče (reljefi) biskupu Ivanu Antunoviću

Postoje tri spomen-ploče postavljene u čast velikana hrvatskog naroda – bunjevačkog roda, biskupa Antunovića. Ploče su postavljene u subotičkoj katedrali-bazilici sv.

Terezije, na župnoj kući u Aljmašu i u predvorju kanoničke kuće, kuće **Istvána Katone** u Kalači. Reljef biskupa Ivana Antunovića, koji je identičan na sve tri ploče, izradio je akademski kipar **Nesto Orčić**, Subotičanin koji je živio i radio u Zagrebu.

Spomen-ploča, reljef u subotičkoj katedrali

Reljef biskupa Ivana Antunovića otkrio je biskup **Matiya Zvekanović** 20. studenoga 1988. godine. Tom prigodom mr. **Lazar Ivan Krmpotić**, tadašnji predsjednik Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost *Ivan Antunović*, održao je dva govora. U prvom je, u okviru propovijedi, sažeo njegovo viđenje poruke koju bi biskup Antunović uputio svom »milom Rodu«, sto godina nakon njegove smrti, a kod otkrivanja spomen-reljefa uputio je *Zahvalno slovo biskupu Antunoviću*. U tom »slovu« mr. Krmpotić je među ostalim rekao: »Voljeni oče, duhovna glavo naroda našega ovdje u Bačkoj, biskupe Ivane Antunoviću! Evo nas danas pred Tobom. S nama je Tvoj brončani lik, djelo sina bunjevačke nane, Neste Orčića, akademskog kipara zagrebačkog. Tvoj lik je kraj slike Tvoga svetog zaštitnika, sv. Ivana Nepomuka. Tu sliku davno si darovao župnoj crkvi sv. Terezije u Subotici, koja je danas katedrala-bazilika Tvoje i naše Bačke«.

Na ovom reljefu stoji napisano samo: BISKUP IVAN ANTUNOVIĆ * 1815 – + 1888 – 1988. Reljef se nalazi s desne strane na početku katedrale kod ispovjedaonice.

Spomen-ploča u Aljmašu

Na župnoj kući u Aljmašu u povodu 125. obljetnice imenovanja biskupa Ivana Antunovića naslovnim biskupom (1876. – 2001.) Hrvatska samouprava Aljmaša, Gradska samouprava Aljmaša, Hrvatska državna samouprava i Hrvatska samouprava Budimpešte postavili su spomen-ploču u čast Antunovića. Na ploči, na mađarskom i hrvatskom jeziku, još stoji: Aljmaški župnik, 1842. – 1859. – duhovni vođa i preporoditelj bačkih i podunavskih Hrvata.

Spomen-ploča u kanoničkoj kući u Kalači

Godine 2001. u hodniku kanoničke kuće (*Katona István ház*) postavljena je spomen-ploča na kojoj, uz reljef biskupa Ivana Antunovića, stoji i natpis na mađarskom i hrvatskom jeziku: »U ovom domu je živio i stvarao za svoj mili, dragi, nikad zaboravljeni rod duhovni vođa i preporoditelj svih podunavskih Hrvata, biskup Ivan Antunović. Ovo obilježje podižu u povodu 125. obljetnice njegovog biskupskog imenovanja, 8. svibnja 2001. godine, zahvalni bački Hrvati«.

Hrvatska odigrala neodlučeno protiv Slovenije (1:1)

U potrazi za **najboljim rješenjima** na svim pozicijama

Nakon prvog odigranog susreta u ovoj kalendarskoj godini i neriješenog ishoda duela protiv Slovenije (1:1) izbornik Hrvatske nogometne reprezentacije **Zlatko Dalić** rekao je sljedeće na prigodnoj press konferenciji:

»Šteta je zbog posljednje minute i tog gola iz kornera koji nije postojao. Imali smo kontrolu, posjed i dominaciju. Nedostajalo je bržeg okretanja strana, ali sam zadovoljan ovime što smo pokazali. Puno volje, trke, odigrali smo dobru utakmicu i samo šteta zbog tog gola u posljednjoj minuti«.

I potom, sumirajući nekoliko sličnih pitanja u svezi budućih postavki u momčadi koja bi trebala igrati na predstojećem Svjetskom prvenstvu u Kataru, dodao:

»Zato i jesmo tu da provjerimo i dobijemo neke odgovore. Želimo imati čistu situaciju za šesti mjesec«.

VRIJEME TESTIRANJA

Sukladno svojoj najavi izbornik Dalić je, u namjeri isprobavanja formacije 3-5-2 protiv Slovenije na travnjak poslao sljedeću jedanaesticu:

Livaković, Pongračić, Čaleta-Car, Gvardiol, Juranović, Modrić, Jakić, Kovačić, Perišić, Kramarić, Budimir.

Startna postava je solidno odigrala prvih sedamdeset minuta, golom Kramarića uknjižila vodstvo od 1:0 (39. minuta) i pokazala kako bi se ovakva taktička postavka itekako mogla koristiti protiv određenih protivnika i njihovog ustaljenog načina igre. Sam izbornik je u svojim izjavama to i potvrdio izražavajući zadovoljstvo prikazanom igrom trojice igrača u posljednjoj liniji obrane. Sagledavajući aktualne činjenice glede odlične forme Pongračića (*Borussia Dortmund*), Čaleta-Cara (*Marseilles*) i Gvardiola (*Leipzig*) nameće se logični zaključak kako bi ovaj trio vrlo lako mogao postati i prvi izbor za dugoročnu budućnost *vatrenih*. Jer najstariji od njih, štoper *Marseillesa* ima svega 25 godina, Pongračić je 24, dok je Gvardiolu tek 20. S tim aspektom svi možemo biti apsolutno zadovoljni i, bude li sve u redu s njihovim zdravljem, ne bi trebalo biti većih dilema. Naravno, tu su još u kombinaciji i zaslužni senatori **Vida** (33), **Lovren** (33), te **Barišić** (29) i **Škorić** (30), i naredno razdoblje testiranja pokazat će konačnu sliku, za velika natjecanja, možda i najvažnijeg segmenta momčadi. Jer upravo je na posljednjem od njih, Europskom prvenstvu, obrana bila najporoznija (8 primljenih pogodaka u 4 susreta – čak 5 protiv Španjolske u osmini finala).

Što se tiče sredine terena, tu izbornik zasigurno ima najmanje glavobolja jer mu je izbor bogat vrhunskim znalcima posjeda lopte predvođenim još uvijek neumornim virtuozom nogometne igre kapetanom Lukom Modrićem (*Real Madrid*). Uz njega je tu i njegov budući nasljednik na mjestu vođe reprezentacije, neumorna radilica aktuelnog prvaka Europe *Chelsea* Mateo Kovačić, te uvijek izvrsni i požrtvovani Ivan Perišić i **Marcelo Brozović** (*Inter*), koji je ovoga puta bio odsutan zbog ozljede. Tko će im biti pridodan umnogome će ovisiti o protivnicima i njihovoj taktičkoj postavci.

Na koncu, možda i najteža izbornička zadaća bit će izbor napadača i formacije u kojoj će Hrvatska igrati u vršku napada. Protiv Slovenaca je prvobitni izbor pao na Kramarića (*Hoffenheim*, lažna devetka) i Budimira (*Osasuna*, klasični centarfor), dok su u posljednjih dvadesetak minuta priliku dobili **Livaja** (*Hajduk*), **Pašalić** (*Atalanta*) i **Vlašić** (*West Ham*). Ipak, ostaje činjenica kako izuzev Budimira, u ovom reprezentativnom sazivu nema klasičnog sidraša, točnije nogomtaša koji djeluje kao najjisturniji pred protivničkim vratima.

PERSPEKTIVA

Već susret protiv Bugarske (odigran u utorak) pokazao je drugo lice, jer je Dalić u njemu izveo potpuno drugačiju

momčad. Kada budete čitali ove redove znat ćemo kako je uspio taj ekseperiment na turneji u Kataru. No, neovisno od svega glavni cilj je postignut. Naime, Hrvatska je morala ostati neporažena barem u jednoj od ove dvije utakmice kako bi osigurala svoje mjesto u drugom jakosnom šesiru za predstojeći ždrijež skupina Svjetskog prvenstva. Kada bude saznao protivnike, izbornik Dalić će imati jasan perspekt u kojem smjeru će morati graditi startnu postavku momčadi na čijem je čelu i kojoj predstoji obrana naslova viceprvaka svijeta iz Rusije 2018.

D. P.

RUKOMET

Poraz nakon 15 godina

Zbilja nevjerovatno zvuči, ali momčad višestrukog rukometnog prvaka Hrvatske PPD Zagreba bila je u domaćem prvenstvu nepobjediva dugih 15 godina (posljedni poraz bio je protiv Osijeka 2007.). Sve do prošle subote, 26. ožujka, kada je Nexe u svojim Našicama slavio 30:29 i istaknuo veliku aspiraciju za osvajanje naslova prvaka. Najbolji i najefikasniji igrač susreta bio je reprezentativac **Halil Jaganjac** (Nexe) s deset postignutih pogodaka.

POGLED S TRIBINA Petra Marčinko

Hrvatski ženski tenis ponovno ima mladu zvijezdu u usponu i vrlo lako bi se moglo dogoditi da u bliskoj budućnosti ime **Petre Marčinko** bude spominjano s najvećim respektom. Naime, ova 16-godišnja Zagrepčanka godinu je započela osvajanjem juniorskog Australian Opena i nastavila je nizom nepobjedivosti na dva ITF Futures turnira. Mediji željni senzacija donedavno su usporovali njen niz s **Rafaelom Nadalom**, koji je do poraza u finalu Indian Wellsa bio neporažen od 18. prosinca prošle godine. Rafa je zaustavljen, a Petra od 15. listopada 2021. godine još uvijek ne zna poraz (24 pobjede u nizu). Naravno, u pitanju su posve drugačiji kriteriji jakosti, ali godi ova usporedba. Zahvaljujući osvajanju dva turnira u nizu Petra je impozantno napredovala na WTA ljestvici (skok 359 mjesta) i sada se nalazi na 569. mjestu, no nemojmo zaboraviti kako je ipak riječ od 16-godišnjoj djevojci čije vršnjakinje igraju isključivo na juniorskim natjecanjima. Vrijeme koje dolazi i turniri na kojima će Marčinko nastupati pokazat će još više njezin izvanserijski talent, a mjesto na svjetskoj ljestvici bit će sve više i više.

Uz ove lijepe vijesti vezane za budućnost hrvatskog tenisa vratimo se malo u sadašnjost jer je i ona vrlo solidna, na zadovoljstvo svih ljubitelja bijeloga sporta. Naime, nakon duge pauze zbog ozljede na teren se u Miamiu vratio **Borna Ćorić**. Zabilježio je uvodnu pobjedu protiv Španjolca **Verdasca**, a potom je pružio odličnu partiju u

duelu protiv drugog nositelja, Nijemca **Zvereva** i poslije velike borbe bio poražen (2:1). Odlične su to vijesti, jer Borna se vraća na velike terene gdje mu je po talentu i teniskom znanju zasigurno i mjesto. Inače u Miamiu je i solidna kolonija najboljih hrvatskih tenisača koje u singlu predvodi **Čilić**, dok se u konkurenciji parova natječu najbolji dubl svijeta **Mektić-Pavić**, te **Dodig** u kombinaciji s Brazilcem **Melom**. Vjerujemo kako će netko od nabrojanih majstora (sve redom osvajači Grand Slam naslova) i rezultatom opravdati svoje vrhunsko zvanje.

D. P.

Narodne poslovice

- * Voli život koji živiš. Živi život koji voliš.
- * Naše odluke, a ne okolnosti, određuju našu sudbinu.
- * Misli dobro, pa će dobro i biti.

Vicevi, šale...

Ljuta žena govori mužu:

– Spakirala sam sve stvari, odlazim. Mnogo mi je teško.

Muž:

– Pa što si se natovarila toliko?

Muž:

– Jučer mi doktor preporučio jednu čašu vina prije spavanja.

Žena:

– I, kako si spavao?

Muž:

– 12 puta sam sinoć išao na spavanje.

Mudrolije

- * Za mnoge ljude život je kao ružno vrijeme: stanu i čekaju da prođe.
- * Mladost je sretna jer je sposobna vidjeti ljepotu. A svatko tko ima sposobnost vidjeti ljepotu, ne može ostarjeti.
- * Nije lijepo ono što je lijepo, već je lijepo ono što nam se sviđa.

Vremeplov – iz naše arhive

Narodno kazalište Subotica, 2010.

Iz Ivković šora

Šta nas već

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi. Jevo, baš sidimo nas trojca kugod ona tri mušketara pa razglabamo o ovim opet štrapanju po prstima, po pet puta priglédavanjem legitamacije, pa onda izdrečavanjem u lice da se zna da si to cigurno ti... A bar kod nas u ovim malim selima i šorovima se svi poznamo u dušu. Ta šta poznamo? I rođendan kad je čiji u selu već znamo, a ondak te isti taj kontroliš i kutatuje. Kazo sam da neću ni ić glasat, toliko mi se to sve poltikantsko smutilo. Periša se smije pa nadodaje da ja moram ić kad mi tamo ženina rodbina. Ne znam samo jel to iz zlobe jal nije, al znam da meni ne mož pomoć nikoja rodbina. Najlipče je meni bilo kad sam lipo privriđivo u mojoj »Fidelinki« i ranio familiju svojim radom, al to su kobojaže kupile vođe od oni prijašnji, i daborme lipo satrle, nas rabadžije razvijali i sad naša lipo »Fidelinka« jeno tamo zvrji prazna i dopolak zarasla u dračove i kojikaki šenflik, a naš svit lipo mora pridat žito kojikaki nakupcima što ji debelo zavrnu za cinu pa posli priprodadu drugim nakupcima što opet izvezu iz države, a baš i briga oće I svit bit gladan. Njima je glavno da metnu u buđelar. Jeto na čeg smo spali, čeljadi, da pored ovi blagorodni njiva imamo najskuplji kruv u državi, da su nam avlije prazne kugod i buđelari. Imadu samo ovi što se ulagivaju kojikaki politikunima i dobijaju kojikake brezpovratne kredite i suvencije, a mi mali i pošteni dobijemo rokve strugane, jedva na kruv imamo. Nije bolje borme ni rabadžijama. Gledim ode u ovoj izvikanoj industrijskoj zoni što svit privriđiva da to radi u državi otkaleg je ta fabrika dobili bi triput pa i četiri puta veću nadnicu a ovo je samo zamračivanje očivi pa nek se srdi ko oće. Ne znam, borme, šta bi vam kazo za vokšovanje. Nije lipo nikog nagovarat pa uzmite plajvaz i dobro razmislite šta ćete okružiti. Sićam se jedne pripovitke kad je gazda imo upravitelja, ondak se divanilo »išpanj«, pa mu dojavili da ga taj išpanj potkrada, a on došo na salaš pa ga svezao u dolu za vrbu. Posli oćo, pa vija komarce š njega. Žao čoviku, on sav izboden, a išpanj će: »Nemojte, gazda, te tirat, ti su se već napili pa su mirni; kad i otirate doće drugi gladni pa će me opet bost i vuć mi krv«. Gazda sio na obalu jendeka, sio pa se misli. Jedared usto, pa izvadio bricu i oslobodio išpanja i veli mu: »E, sad idi na svoj poso, vidim da si se ti već skućio al da nisam čuo više da sklonjaš nuz stranu«. Oću kast da nije dobro ni često minjat, pogotovo u ovim našim uslovima kad nas malo svita u državi i ovisni smo od veliki, a sve se mislim da je i kod nas tako kako drugi kaže. Ja se, doduše, baš ne bi zdravo ni otimo za precdnika. Nije to baš samo tako kako izgleda dlanom o dlan. Borme se triba nadivanić i navozat, a bit dobar i sa svitom. A i morat slušat one velike, vamo se i zaratilo, a nije sve ni u novcima. Koliko godina već novaca nemam, sad ne bi ni znao šta š njima. Doduše, cigurno bi kupio nove čorape, jal ovim fusaklama mi se već skroz ožuljale pete i probušili prsti pa ko da imam krumpire. Jeto, dalje ćemo ćutit. Ajd, zbogom.

Rič po rič

Svatovi nove fele

Piše: Željko Šeremešić

Uti nesrića okolo eto vala i ja malo sritan. Unuk Marin se ni vratio u Minken, javili da fabrika još neće početi raditi zbog rata u Ukrajini pa tako može ostat kod kuće »do daljnjeg«, moderno kazano, a što bi mi rekli dok ga ne pozovu. Plata ide ti ne radiš, pa di to ima neg u te trule Nemačke, jel kako ono kažu »na trulom Zapadu«. No, moj vridni Marin što nikad od posla ne biži obradovo što se neće morat vraćat jer su mu sade niki dan rekli da će mu se i kum ženit pa ne mora it pa se oma vraćat. Ajd, mislim se, od stari kumova dite se ženi, ja baš i nisam za svatove no ako ću bit pored Marina ne marim. I tako mi potli nediljne mise stojimo mal ispred crkve a ono čeljadi se nakupilo. Niko ne žuri na užinu. Svi mi pozdravljaju, ta nema živi od priko sto godina a da još idu u crkvu, da nisu zalegli i da su čisti u glave a kolik znam jedini sam u selu. Kako mi pozdravljaju tako kažu: »Kume, baš nam drago što Vas vidimo, što ste još kako čujemo zdravi«. Ka' smo ošli potli u bircus pita mi Marin otkal mi toliko kumova pa još tako i svi mladi. »E, moj Marne, kadgod bila sirotinja velika a čeljad se ženila, vinčavala, pravili svatove a moro si imat kako prstenje, što bi rekli burme na vinčanju. A ja i baka tvoja imali prstenje, nismo bili siromaški, pa svima pozajmljivali za vinčanje, da imu šta metnit na prste. I onda nas svi posli i zovu kume i kumo. Pravo da kažem skoro frtalj sela kumovi. Danaske, ko što sam čo, mož živit da se i ne vinčaš a kamoli odeš prid oltar i metneš prstenje.« »Pa, baš tako«, na to će Marin. I ovi naši što će se vinčat živu već dvajst godina zajedno i dicu imu što u škulu idu. Pa sade pravu svatove. Mislim se pa ću Marinu: »Ako ništa drugo, otiću vidit kako j' naš Dom kulture opravit, naručicu koju našu starovirsku pismu kod tamburaša, popiću domaćeg vina, pojist našu supu, sosa i mesa i mal pečenog mesa i faširte i kad se svega izdovoljim onda š mi lipo odnet kući da opočinem«. Zaboravio sam naspomenit i parče one prave torte što pravu za svatove. Na to će se Marin početi onako slatko smijati, baš slatko, naglas da su se svi u bircuzu okrenili pa će da ništa neće bit tako ko što sam sade reko i poželjio. Kaže da će sam crkveno vinčanje bit u selu, a sve ostalo će bit u gradu u nikake sale koja je napravita baš tako da svi stanu i u njoj ima baš ono što triba za svatove te naš Dom kulture ne 'š ni vidit. Pa krene ovako redom: »Prid državom će se vinčat tamo di će bit večera«. Kaže da će prstenje, koliko zna, đuvegija kupit; svirači što će svirat dolazu digod iz Srbije, a nisu tamburaši, pa i ne viruje da će znat moje pisme jel ja što naručim to j' i dragi Bog zaboravio. Pa još nato da nema naručivanja al ni da svirači stoju. Što se pića tiče, kaže domaćeg vina neće bit al kaže da će bit cigurno kakog boljeg. Supu, sos i meso, faširtu i pečeno meso, kaže, triba da oma zaboravim ko i tortu jer će rana bit moderna. E sad ono najglavnije, a to j' da ću it kući spavat kad oću no to možemo rešit sam ako naručimo taksi da mi odnese. Ako možeš izdržat fajront je tili ne tili u tri sata naspominje. Ka' j' on to sve mene izdeklemovo, a mene oma spalo na pamet al nisam smio kazat: »Kaki će to bit brak ako će im svatovi bit ovaki što b' ja reko 'nove fele!'«.

U NEKOLIKO SLIKA

Bodroške pčelice

Foto: Stevan Štrangar

**PETAK
1.4.2022.**

06:30 Dobro jutro
07:00 Vijesti
07:11 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
10:00 Bajkovita Hrvatska:
10:14 Rendžer - rajski
zavičaj
11:06 Riječ i život
11:41 TV Kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:26 Pobjeda srca
13:17 Dr. Oz
14:03 Normalan život:
Udruga "Zamisli"
14:57 Na vodenome putu
15:46 Detektiv Murdoch
16:29 Kamo za vikend:
Pustinjsko blago
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:09 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 Paranoja, film
21:56 Giuliano i Ksenija
Prohaska
22:57 Dnevnik 3
23:19 Vijesti iz kulture
23:33 Mali veliki život,
američko-norveški film
01:47 Na vodenome putu
02:33 Dr. Oz
03:14 Dnevnik 3
03:37 Kod nas doma
04:23 Diva, telenovela
05:08 Fotografija u
Hrvatskoj
05:11 Kamo za vikend:
Pustinjsko blago
05:21 Dnevnik 2
06:10 Pobjeda srca

05:32 Kultura s nogu
05:56 Regionalni dnevnik
06:40 Juhuhu
10:15 Odred za čuda
10:49 Arktički veterinari
11:17 Anne od Zelenih
zabata
12:10 Dobar, bolji, najbolji...
13:14 Dvije djevojčice u
plavom, film
14:52 Vaš savršeni dom
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Zimske
Paraolimpijske igre
18:20 Idemo na put:
Turska
19:06 Vrijeme je za
Timmyja
19:16 Jetijeva čitaonica

19:28 Glazba, glazba...
20:05 Serengeti
21:00 Van der Valk
22:38 Nedužna
00:32 Obiteljski zločini
01:12 Dvije djevojčice u
plavom, film

**SUBOTA
2.4.2022.**

06:57 TV Kalendar
07:12 Klasika mundi:
08:03 Čovjek iz Arizone,
američki film
09:30 Dobro jutro,
Hrvatska
11:08 Kućni ljubimci
11:40 TV Kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:20 HAK - promet info
12:27 Veterani mira
13:20 Zdrav život
13:48 Zajedno u duhu
14:25 Prizma
15:15 turizam.hrt
15:45 Istrage prometnih
nesreća

16:12 Potrošački kod
16:41 Manjinski mozaik:
Legenda o Juriju
17:00 Vijesti u 17
17:15 HAK - promet info
17:20 Kultura s nogu
17:45 Bajkovita Hrvatska:
17:58 Hrvatski klasici:
Gruntovčani
19:00 Dnevnik 2
20:12 Kupili smo zoološki
vrt, film
22:26 Dnevnik 3
22:47 Vijesti iz kulture
22:58 Wagner, Putinova
paravojska iz sjene
00:03 Logan Lucky, film
02:04 Zatvoreni krug, film
03:40 Dnevnik 3
03:55 Vijesti iz kulture
04:03 Čovjek iz
Arizone, film
05:18 Skica za portret
05:29 Dnevnik 2
06:18 Ljepom našom:
Jelsa

05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
08:31 Vježbalica Leptir
08:32 Mali Malabar
08:43 Najbolji dan:
08:55 Pjesmica Psst priča
08:57 Susjedstvo tigrića
Daniela

09:18 Vježbalica Morska
zvijezda
09:24 Kranjska Gora:
Svjetski skijaški kup, VSL
10:24 Are: Svjetski skijaški
kup, SL
11:28 Vrtlarica: Šareni
povrtnjak
11:58 Poslovni plan
12:24 Kranjska Gora:
Svjetski skijaški kup, VSL
13:27 Istina ili mit
13:39 Are: Svjetski skijaški
kup, SL
14:48 Dom na kvadrat
15:25 Auto Market
16:00 Regionalni dnevnik
16:30 Samo lagano
17:00 Serengeti
18:00 Peking 2022
18:55 Vrijeme je za
Timmyja
19:06 Jetijeva čitaonica
19:15 Glazba, glazba...
20:05 Zemlja je
plava poput naranče,
dokumentarni film
21:20 Sjeverna Amerika sa
Simonom Reeveom
22:20 Duhovi prošlosti
23:15 Koristoljublje, serija

**NEDJELJA
3.4.2022.**

07:46 Samo nebo zna,
gospodine Allison, film
09:39 Biblija
09:49 Portret Crkve i
mjesta: Vaganac
10:00 Vaganac, Uzvišenje
Sv. Križa: Misa, prijenos
11:05 Pozitivno
11:37 TV Kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:20 HAK - promet info
12:30 Plodovi zemlje
13:24 Zadar: More
14:00 Nedjeljom u 2
15:03 Savšeni par, film
16:31 Mir i dobro
17:15 HAK - promet info
17:16 TV Kalendar
17:35 Ljetnikovac, film
19:00 Dnevnik 2
20:10 Mrkomir i voće
razdora, serija
20:39 U boj, u boj: Bitka
kod Đurđevca
21:37 Kennedyji - kobna
ambicija
22:28 Dnevnik 3
22:49 Vijesti iz kulture
23:02 Samo nebo zna,
gospodine Allison, film
00:49 Nedjeljom u 2

01:44 Dnevnik 3
01:59 Mir i dobro
02:24 Savšeni par, film
03:47 Film o grupi Travis,
film
04:47 Skica za portret
04:51 Dnevnik 2
05:40 Zadar: More
06:05 Regionalni dnevnik
06:37 Pepa Praščić
06:49 Idemo, Pocoyo!
07:00 Juhuhu
09:24 Kranjska Gora:
Svjetski skijaški kup
10:31 Velečasni Brown
11:20 Peking 2022: Slalom
12:24 Kranjska Gora:
Svjetski skijaški kup, VSL
14:45 Misterij u Elizejskoj
palači, francuski film
16:15 Sjeverna Amerika sa
Simonom Reeveom
17:10 Indeks
17:35 Klub 7
18:35 Magazin LP
19:00 Koncerti i festivali
zabavne glazbe
20:05 Butch Cassidy i
Sundance Kid, film
21:55 Katarina Velika -
Samozvanci
22:50 Graham Norton i
gosti
23:35 Nadomak
popularnosti: Film o grupi
Travis
04:05 Noćni glazbeni
program - emisije

**PONEDJELJAK
4.4.2022.**

06:30 Dobro jutro
07:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro
09:00 Vijesti
10:17 Rendžer - rajski
zavičaj
11:13 Treća dob
11:41 TV Kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:25 Pobjeda srca,
telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Globalna Hrvatska
HTV
14:45 Ta čudesna Zemlja:
15:00 Na vodenome putu
15:50 Detektiv Murdoch
16:37 Bajkovita Hrvatska:

16:44 TV Kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:15 HAK - promet info
17:20 Kod nas doma
19:00 Dnevnik 2
20:10 What's up Paris,
London, Berlin
21:05 Šutnja, serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:12 Vijesti iz kulture
23:25 Na vodenome putu
00:15 Detektiv Murdoch
00:55 Dr. Oz
01:40 Dnevnik 3
02:03 Kuća pasa
02:48 Diva, telenovela
03:33 Skica za portret
03:34 Treća dob
03:59 Globalna Hrvatska
HTV
04:39 Dnevnik 2
05:28 Pobjeda srca
05:00 Peti dan

06:00 Riječ i život
06:37 Pepa Praščić
06:47 Idemo, Pocoyo!
06:59 Juhuhu
10:35 Odred za čuda
10:55 Ured
11:05 Indeks
11:35 Anne od Zelenih
zabata
12:30 Kennedyji - kobna
ambicija, serija
13:30 Tom Sawyer i
Huckleberry Finn, film
15:00 Vaš savršeni dom
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Kuća pasa
17:35 Auto Market
18:05 Ta čudesna Zemlja:
Zimske radosti
18:20 TV Bingo
18:55 Tea Mamut:
19:18 Jetijeva čitaonica
19:30 Glazba, glazba...
20:05 Stadion
21:00 Časnik i špijun, film
23:10 Vikinzi
00:05 Amerikanci
00:55 Obiteljski zločini
01:35 Tom Sawyer i
Huckleberry Finn, film
03:00 Noćni glazbeni
program - spotovi

**UTORAK
5.4.2022.**

* Sva prava eventulane izmjene programa zadržavaju TV postaje.

06:30 Dobro jutro
07:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro
10:00 I to je Hrvatska:
10:17 Rendžer - rajski
zavičaj
11:13 Glas domovine
11:41 TV Kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:25 Pobjeda srca
13:15 Dr. Oz
14:04 Znanstveni krugovi
14:30 Zdrav život
15:00 Na vodenome putu
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
19:00 Dnevnik 2
20:10 U svom filmu
21:05 Prirodni raj -
nepripitomljeni planet
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:21 Hrvatska za 5
00:12 Na vodenome putu
01:02 Detektiv Murdoch
01:52 Dr. Oz
02:37 Dnevnik 3
03:00 Kuća pasa
03:45 Skica za portret /
Fotografija u Hrvatskoj
03:52 Diva, telenovela
04:37 Dnevnik 2
05:26 Pobjeda srca

05:05 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
09:38 Vježbalica Rak
10:03 Vježbalica Žaba
10:07 Vlak dinosaura
10:32 Pjesmica Psst priča
10:33 Juhuhu

10:35 Odred za čuda
10:55 Ured
11:35 Anne od Zelenih
zabata
12:30 Ovo je filozofija
13:30 Succede, talijanski
film
15:00 Vaš savršeni dom
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Kuća pasa
17:35 Stipe u gostima
18:15 Idemo na put:
Turska
19:18 Jetijeva čitaonica
19:30 Glazba, glazba...
20:05 Ben Fogle - Ljudi od
divljine
21:00 Sjećanja jedne
gejše, američki film
23:25 Vikinzi
00:20 Amerikanci
01:10 Obiteljski zločini
01:50 Succede, talijanski
film

**SRIJEDA
6.4.2022.**

06:30 Dobro jutro,
Hrvatska
07:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro,
Hrvatska
10:00 I to je Hrvatska:
10:17 Rendžer - rajski
zavičaj
11:13 Eko zona
11:41 TV Kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:25 Pobjeda srca,
telenovela
13:15 Dr. Oz
14:04 Potrošački kod

14:30 Pogled preko
granice - Hrvati u BiH
15:00 Na vodenome putu
15:55 Detektiv Murdoch
16:44 TV Kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:15 HAK - promet info
17:20 Kod nas doma
19:00 Dnevnik 2
20:10 Romano Bolković - 1
na 1
21:05 Mijenjamo svijet
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:12 Vijesti iz kulture
23:25 Istrage prometnih
nesreća
23:51 Na vodenome putu
00:41 Detektiv Murdoch
01:31 Dr. Oz
02:16 Dnevnik 3
02:31 Vijesti iz kulture
02:39 Divljina u 24 sata
03:24 Diva, telenovela
04:09 Reprizni program
04:37 Dnevnik 2
05:26 Pobjeda srca

05:20 Što je klasik?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:03 Vježbalica Žaba
10:07 Vlak dinosaura
11:00 Luka i prijatelji
11:30 Anne od Zelenih
zabata
12:30 Prirodni raj
13:30 Kuhanje s ljubavlju,
film
15:00 Dobro starenje -
Suzukijeva metoda
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Divljina u 24 sata

17:35 Stipe u gostima
18:15 Idemo na put: Bosna
i Hercegovina
19:18 Jetijeva čitaonica
19:25 Glazba, glazba...
20:50 Nogomet, Liga
prvaka: Juventus - Villarreal
23:40 Amerikanci
00:30 Obiteljski zločini
01:10 Kuhanje s
ljubavlju, film
02:35 Noćni glazbeni
program - spotovi

**ČETVRTAK
7.4.2022.**

06:30 Dobro jutro,
Hrvatska
07:00 Vijesti
10:00 I to je Hrvatska:
10:17 Rendžer - rajski
zavičaj
11:12 Pisme, bande, ljudi
12:00 Dnevnik 1
12:25 Pobjeda srca,
13:15 Dr. Oz
14:04 Otkrivamo Hrvatsku:
Batina
14:30 Prometej
15:00 Na vodenome putu
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
18:58 Vrijeme
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 6
20:10 Tko želi biti
milijunaš?
21:33 Agenda: Svijet
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3

23:12 Vijesti iz kulture
23:25 Na vodenome putu
00:20 Detektiv Murdoch
01:10 Dr. Oz
01:55 Dnevnik 3
02:18 Godišnja doba na
Atlantskom oceanu: Zima
03:08 Diva
03:53 Pisme, bande, ljudi:
U Mijanama i svatovima
04:19 Reprizni program
04:37 Dnevnik 2
05:26 Pobjeda srca

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:35 Odred za čuda
10:55 Ured
11:35 Anne od Zelenih
zabata
12:30 U boj, u boj
13:30 Ensemble, c'est
trop, film
15:00 Cijeli svijet u jednoj
bočici, dokumentarni film
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Godišnja doba na
Atlantskom oceanu: Zima
17:35 Stipe u gostima
18:15 Idemo na put: Bosna
i Hercegovina
19:18 Jetijeva čitaonica
20:05 Dodjela nagrada
Poduzetnik godine,
21:10 F20, hrvatski film
22:40 Vikinzi
23:35 Amerikanci
00:25 Obiteljski zločini
01:05 Ensemble, c'est
trop, film
02:30 Noćni glazbeni
program - spotovi

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svijetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

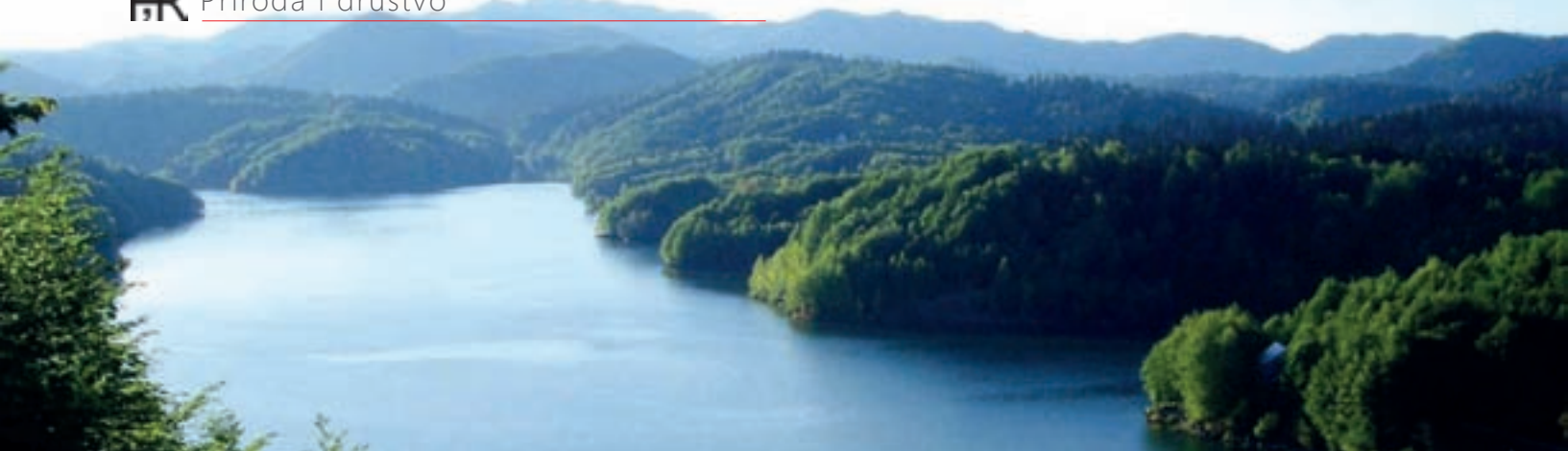
GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Sve je lako kad je proljeće

Maštam, pa šta bude

Proljeće je tu. Snijeg se topi. Medvjedi se bude. Rode se vraćaju. Zanimarimo li tromost organizma uzrokovanu proljetnim umorom, bolje vrijeme donosi olakšanje. Imate osjećaj da su sve brige blaže, sve ćete lakše riješiti i podnijeti, samo kad je stiglo proljeće. Ne znam o čemu se radi, Suncu svakako, ali nisam srela nikoga tko ne voli dolazak proljeća i kome nije stalo do lijepog vremena. Sa zimom i snijegom je podijeljeno, kao i s ljetom i vrućinama. Neki ih jako vole, a neki ih baš i ne vole. S proljećem je sasvim drugačije, pa neka nam je ovo proljeće sretno, a i mi s njim.

Doček proljeća

Volim se veseliti malim stvarima i slaviti »male« događaje. Tako godinama volim ići u prirodu i slaviti proljeće. Ne spektakularno, već spontano, u zagrljaju prirode. Tako smo 21. ožujka proveli u šumi i u 16:33 dočekali proljeće. Sljedećih sat vremena htjeli smo krenuti na naše prvo proljetno putovanje.

Ide mi se u Hrvatsku

Obično želim ići bilo kuda, samo kretati se i putovati, ali sada striktno idem samo u Hrvatsku. Nešto je se poželjeh i ne mogu dočekati ljeto i otoke. Moja želja je još konkretnija: želim u djedovu zemlju, pa me zove Gorski kotar.

Drugi pokušaj

Davno sam pisala o skijaškim stazama na tom području, ali danas radimo proljetni plan i prvo što mi pada na pamet je šetnja oko Lokvarskog jezera. Uvijek me je fasciniralo, jer ne mogu prihvatiti činjenicu da je umjetno. Toliko je urođeno u prirodu da ne vjerujete da nije oduvijek tu nego da su u njegovom stvaranju uključene ljudske ruke.

Nekada je Lokvarsko jezero bilo zelena dolina u kojoj se nalazilo naselje Srednji Jarak koje se sastojalo od par

kuća, gostione, kapelice i čak tri pilane. Tada je rijeka Lokvarka zaustavljena u radnim akcijama i tako je nastalo jezero. Ima svoju zanimljivu povijesnu priču o omladinima tog prethodnog naselja i zašto se jedno razdoblje zvalo Omladinsko jezero, ali želim ostaviti mjesta za druge destinacije. Općenito, Lokvarsko jezero danas je duboko oko 40 metara, a prostire se na 2,5 četvornih kilometara. Okruženo je crnogoričnim i listopadnim šumama i danas je jedno od omiljenih izletišta ne samo stanovnika Gorskog kotara već i cijele Hrvatske.

Iznimne ljepote i geološke vrijednosti moj sljedeći izbor smještaju u kategoriju posebnog geomorfološkog rezervata. To su Zeleni vir i Vražji prolaz koji se nalaze u blizini Skrada. Zeleni vir je moćan izvor na dnu plitke, prostrane špilje nad čijim se ulazom nalaze okomite stijene visoke 70 m, niz koje se urušava prekrasan vodopad od kojeg će vam zasigurno nestati dah. Nešto dalje je Vražji prolaz i jedan je od najljepših kanjona Gorskog kotara kroz koji teče potok Jasle. Uz kanjon vodi pješačka staza s prekrasnim pogledom. Na kraju Vražjeg prolaza nalazi se još jedna posebnost ovog atraktivnog izletišta – špilja Muževa hižica, koju turisti mogu posjetiti do 200 metara. Ovo mjesto čuva posebne ljepote za avanturiste, pa je ponegdje potrebna planinarska oprema.

Sad kad imam odredišta za predjelo i glavno jelo vrijeme je za desert. To je jedan od najimpresivnijih krajolika, gdje je priroda stvorila zaista nevjerojatne oblike, Bijelu i Samarsku stijenu. Bijele i Samarske stijene nalaze se u središnjem dijelu Velike Kapele, a protežu se kroz dvije županije – Karlovačku i Primorsko-goransku. Imaju status strogog rezervata prirode, što je najstroži oblik zaštite prirode. Izvrstan su izbor za sve ljubitelje planinarenja i avanture i jamči oduševljenje. Iako imaju zahtjevan uspon, priroda u bijelom kamenu ovdje tvori nevjerojatne krške oblike i daje poseban šarm prirodi.

Tako mi se ide negdje, u Hrvatsku, točno u Gorski kotar. Sretno vam proljeće i sva putovanja koje ono donosi.

Gorana Koporan

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

*** INOZEMSTVO**

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22

VOJVOĐANSKA BANKA

AD MS FIL. SUBOTICA

IBAN: RS35325960160000218862

NIU Hrvatska riječ,

Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:

NIU »Hrvatska riječ«,

Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

GLAS

U IME NAS

12

HRVATI

ZAJEDNO ZA VOJVODINU VOJVOĐANI

DEMOKRATSKI SAVEZ
HRVATA U VOJVODINI